

Forest Stewardship Council®

Projekt nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC® dla Polski

Projekt 2-0

Data publikacji do konsultacji publicznych: 01.07.2021r.

Projekt opublikowany przez Krajowych Reprezentantów FSC International w Polsce

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
SŁOWNIK POJĘĆ	8
ZASADA 1: ZGODNOŚĆ Z PRAWEM	34
ZASADA 2: PRAWA <i>PRACOWNIKÓW*</i> I WARUNKI ZATRUDNIENIA	36
ZASADA 3: PRAWA <i>LUDNOŚCI RDZENNEJ*</i>	40
ZASADA 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZNOŚCIAMI	40
ZASADA 5: KORZYŚCI PŁYNĄCE Z LASU	43
ZASADA 6: <i>WARTOŚCI PRZYRODNICZE*</i> I WPŁYW NA ŚRODOWISKO	44
ZASADA 7: PLANOWANIE GOSPODAROWANIA	53
ZASADA 8: MONITOROWANIE I OCENA	55
ZASADA 9: SZCZEGÓLNE WARTOŚCI OCHRONNE	57
ZASADA 10: WDRAŻANIE DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH	60
ZAŁĄCZNIK A: MINIMALNA LISTA MAJĄCYCH ZASTOSOWANIE <i>PRZEPISÓW*</i> REGULACJI I RATYFIKOWANYCH* NA SZCZEBLU KRAJOWYM, TRAKTATÓW MIĘDZYNARODOWYCH, KONWENCJI I POROZUMIEŃ. STAN NA 5 LUTEGO 2021R.	65
ZAŁĄCZNIK B.: WYMAGANE SZKOLENIA DLA <i>PRACOWNIKÓW*</i>	71
ZAŁĄCZNIK C: DODATKOWE WYMAGANIA DLA USŁUG EKOSYSTEMOWYCH.	71
ZAŁĄCZNIK D: AKTUALNE CZERWONE LISTY I CZERWONE KSIĘGI, OKREŚLAJĄCE GATUNKI RZADKIE I ZAGROŻONE, MAJĄCE ZASTOSOWANIE NA TERENIE POLSKI LUB JEJ CZĘŚCI, WG STANU NA 1 STYCZNIA 2021 R.	72
ZAŁĄCZNIK E: ELEMENTY <i>PLANU GOSPODAROWANIA*</i>	74
ZAŁĄCZNIK F (OPCJONALNY): RAMY KONCEPCYJNE DLA PLANOWANIA I MONITOROWANIA – NIE ZASTOSOWANO W NINIEJSZYM STANDARDZIE.	75
ZAŁĄCZNIK G: WYMAGANIA DOTYCZĄCE MONITOROWANIA	75
ZAŁĄCZNIK H: RAMOWE SPOSOBY <i>OCHRONY*</i> GRUP GATUNKÓW	76
ZAŁĄCZNIK I: KRAJOWE RAMY SZCZEGÓLNYCH WARTOŚCI OCHRONNYCH DLA POLSKI	78
ZAŁĄCZNIK J: KOMENTARZ POD WSKAŹNIKIEM 6.3.6.	101

WSTĘP

1. Rys historyczny certyfikacji gospodarki leśnej FSC®

Zasady i Kryteria w Zakresie Gospodarki Leśnej FSC (FSC-STD-01-001) są bazowym dokumentem dotyczącym systemu certyfikacji FSC, który ewoluował na przestrzeni lat:

- Pierwsza publikacja – 1994
- Modyfikacje – 1996, 1999, 2001
- Wersja 5-0 – zatwierdzona w lutym 2012
- Wersja 5-1 – zatwierdzona przez Zgromadzenie Ogólne Członków - wrzesień 2014
- Wersja 5-2 – opublikowana w lipcu 2015 roku w celu korekty literówek

Wszystkie elementy Zasad i Kryteriów FSC są traktowane jako normatywne. W wersji 5-2 zawarte są: Preambuła, 10 Zasad, 70 Kryteriów, oraz Słownik Pojęć.

Na podstawie Zasad i Kryteriów FSC stworzono Ogólne Wskaźniki Międzynarodowe (z ang. International Generic Indicators, dalej: IGIs) (FSC-STD-60-004), które w wersji 1-0 weszły w życie 1 września 2015 roku, a zmodyfikowane, w wersji 2-0 w sierpniu 2018 roku.

W Polsce certyfikacja gospodarki leśnej rozpoczęła się w roku 1996 i do stycznia 2014 prowadzona była w oparciu o wewnętrzne standardy jednostek certyfikujących. W dniu 20 stycznia 2014 roku wszedł w życie Krajowy Standard Gospodarki Leśnej FSC w Polsce (FSC-STD-POL-01-01-2013 PL), który stał się obowiązującym dokumentem w procesie certyfikacji.

Zmieniające się Zasady i Kryteria FSC oraz Ogólne Wskaźniki Międzynarodowe FSC stworzyły konieczność ich transferu do standardów krajowych. Oznacza to potrzebę rewizji obecnie obowiązującego Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC w Polsce w oparciu o Ogólne Wskaźniki Międzynarodowe (FSC-STD-60-004 v2-0). W tym celu utworzona została Grupa Opracowująca Standard (z ang. Standard Development Group, dalej: SDG) składająca się z osób zainteresowanych tematyką certyfikacji gospodarki leśnej i reprezentujących w poszczególnych izbach interesy społeczne, przyrodnicze i ekonomiczne gospodarki leśnej.

2. Grupa Opracowująca Standard (SDG)

W styczniu 2018 roku Grupa Opracowująca Standard została zarejestrowana przez FSC International Center i rozpoczęła prace nad nowym Krajowym Standardem Gospodarki Leśnej FSC (dalej: Krajowy Standard) w następującym składzie:

- Izba Ekonomiczna:
 - Jędrzej Kasprzak
 - Rafał Szeffler
 - Maciej Zdzieborski

- Izba Przyrodnicza:
 - Dariusz Gatkowski
 - Radosław Michalski
 - Paweł Pawlaczyk
 - Damian Zieliński
- Izba Społeczna:
 - Marek Bodył
 - Krzysztof Górski
 - Waldemar Spychalski

Utworzono również Forum Konsultacyjne (aktualna lista członków znajduje się na www.fsc.pl), którego członkowie są zapraszani do udziału w konsultacjach oraz, w razie potrzeby, do wspierania prac Grupy SDG swoją wiedzą i opinią.

Od początku procesu rewizji standardu koordynatorem prac Grupy SDG był Koordynator FSC ds. Leśnictwa w Polsce - Jacek Szymaniak (†9 VIII 2019 r.). Od VIII 2019 r. tymczasową koordynatorką prac Grupy SDG jest Koordynatorka Projektu FSC w Polsce - Karolina Tymorek. Od III 2020 r. prace te wspomaga również Marek Rzońca (od III 2020 Koordynator FSC ds. leśnictwa).

Od początku procesu rewizji standardu moderatorem prac Grupy SDG jest Robert Boch (mediatorzy.pl). Moderator pomaga Grupie SDG w dążeniu do konsensusu i w budowaniu platformy dialogu, aby zapewnić jak najbardziej komfortowe warunki pracy Grupy SDG i znalezienia końcowych rozwiązań.

3. Harmonogram pracy Grupy Opracowującej Standard (SDG)

1. Prace nad projektem nr 1 Standardu Krajowego

Od stycznia do końca listopada 2018 roku SDG opracowywała projekt nr 1 Standardu. W tym czasie SDG odbyła 12 spotkań, w tym 4 dwudniowe, w trakcie których, w oparciu o Ogólne Wskaźniki Międzynarodowe (FSC-STD-60-004 V2-0), dyskutowała i formułowała wskaźniki odpowiadające warunkom, w jakich jest i może być prowadzona gospodarka leśna w Polsce. W dwóch spotkaniach uczestniczyli eksperci techniczni (4 osoby) związani z planowaniem i gospodarką leśną oraz praktycznymi aspektami przeprowadzania audytów.

2. Konsultacje publiczne projektu nr 1 Standardu Krajowego

Konsultacje zostały przeprowadzone w terminie 03.01.-05.03.2019 r. Celem konsultacji było wsparcie prac SDG poprzez zebranie opinii i głosów od różnych środowisk. W trakcie procesu konsultacji wpłynęło prawie 20 000 uwag do projektu nr 1 Standardu, z których ponad 2000 było unikalnych. W konsultacjach wzięło udział ponad 300 interesariuszy, reprezentujących wiele środowisk i interesów. O dużym zainteresowaniu i zaangażowaniu interesariuszy w proces konsultacji świadczyć również może

obecność ponad 60 osób na otwartym spotkaniu konsultacyjnym, które odbyło się 19 lutego 2019 r. w Warszawie. Raport podsumowujący konsultacje Projektu nr 1 opublikowany jest na www.fsc.pl

3. Prace nad projektem nr 2 Standardu Krajowego

Proces analizy nadesłanych uwag, ponownej dyskusji poszczególnych zapisów Standardu i wypracowania konsensusu przez SDG trwał od marca 2019 r. do marca 2021 r. W tym czasie odbyło się 39 spotkań SDG, w tym 15 spotkań on-line. W 3 spotkaniach uczestniczyło łącznie 4 ekspertów zewnętrznych, FSC zasięgnęło również w toku prac, na wnioski SDG, pisemnej opinii prawnej, opinii językoznawcy i opinii Forum Konsultacyjnego oraz ekspertów technicznych. Był to wysiłek niezbędny, aby Grupa SDG rzetelnie przeanalizowała wszystkie przekazane komentarze i propozycje zmian.

Uwaga: SDG uzgodniła w toku prac treść większości zapisów Projektu nr 2 Krajowego Standardu jednakże nie udało jej się osiągnąć konsensusu co do treści: 4 wskaźników (6.3.2., 6.3.7., 6.5.4., 6.5.5.), komentarza pod wskaźnikiem 6.3.6, treści Tabeli 3.2.2. "Strategie zarządzania HCV 3.2. (Załącznik I. Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski" projektu standardu).

Nieuzgodnione przez SDG zapisy Projektu nr 2 Krajowego Standardu były wielokrotnie dyskutowane przez SDG w okresie dwóch lat (marzec 2019 – marzec 2021), a zebranie opinii forum konsultacyjnego i ekspertów technicznych przez Krajowych Reprezentantów FSC nie zaowocowało uzgodnieniem ww. zapisów Projektu nr 2 przez SDG.

W związku z powyższym, zgodnie z punktem 10.3 *FSC-STD-60-006 (V1-2) Wymogi dotyczące procesu opracowywania i utrzymania Krajowych Standardów Gospodarki Leśnej*, FSC International jako właściciel standardu i procesu jego rewizji, podjęło odpowiednie kroki, aby przejść do konsultacji publicznych i testów terenowych Projektu nr 2 Krajowego Standardu:

1. FSC International wyznaczyło Grupie SDG dodatkowy 30-dniowy termin na dostarczenie sfinalizowanego Projektu nr 2 (termin upłynął 26.04.2021 r.).
2. W związku z brakiem sfinalizowanego w ww. terminie Projektu nr 2 Krajowego Standardu, FSC International tymczasowo wstrzymało prace SDG (do czasu zakończenia konsultacji publicznych i testów terenowych) i dokonało analizy uzasadnień i dowodów zaprezentowanych przez członków SDG na rzecz odpowiednich wskaźników, a także informacji o poziomach wsparcia, które istnieją w ramach SDG dla takich stanowisk. Analiza ta została dokonana w oparciu o raporty ze spotkań SDG oraz dodatkowo przekazane stanowiska członków SDG co do treści wskaźników. (Członkowie SDG mieli możliwość dodatkowego nadesłania swoich stanowisk w sprawie nieuzgodnionych elementów, do FSC do dnia 25.05.2021 r. Wpłynęły dwa stanowiska, do których linki znajdują się przy odpowiednich opcjach nieuzgodnionych przez SDG zapisów niniejszego projektu). Informacja zwrotna FSC International na temat poszczególnych nieuzgodnionych wskaźników i ich alternatyw została przekazana Grupie SDG.
3. Na podstawie ww. analizy, FSC International zdecydowało o zamieszczeniu w niniejszym projekcie kilku opcji dla nieuzgodnionych zapisów Projektu nr 2. Wszystkie wskaźniki (również te uzupełnione przez FSC International) będą mogły zostać zmodyfikowane przez SDG podczas formułowania Projektu finalnego standardu FSC (po konsultacjach i testach terenowych).
4. Konsultacje Projektu nr 2 organizowane są przez Krajowych Reprezentantów FSC w imieniu FSC International.

5. Dodatkowo, decyzją FSC International, na platformie konsultacyjnej zostały zamieszczone szczegółowe pytania do uzupełnionych zapisów, sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.
6. Wszyscy członkowie SDG zadeklarowali chęć kontynuacji pracy w SDG po testach terenowych i konsultacjach publicznych Projektu nr 2.

4. **Konsultacje publiczne projektu nr 2 Standardu Krajowego**

Konsultacje organizowane są przez Krajowych Reprezentantów FSC w imieniu FSC International i odbywają się w dniach: od 1 lipca 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. na internetowej platformie konsultacyjnej ([dostępnej TUTAJ](#))

5. **Testy terenowe projektu nr 2 Standardu Krajowego**

Testy zaplanowano równolegle do konsultacji publicznych.

6. **Prace nad końcowym projektem Standardu Krajowego**

FSC International oczekuje, iż w oparciu o wyniki testów terenowych i komentarze z konsultacji publicznych Projektu nr 2 Krajowego Standardu Grupa SDG wypracuje ostateczną propozycję Standardu do końca 2021 r. Końcowy projekt Standardu zostanie przedstawiony do akceptacji Komitetowi ds. Polityk i Standardów w FSC International.

4. **Zasady prac SDG**

W trakcie prac Grupa Opracowująca Standard (SDG) odnosi się do poszczególnych Ogólnych Wskaźników Międzynarodowych (z ang. IGI, International Generic Indicator, dalej: IGI) w oparciu o instrukcje dla opracowujących standard zawarte w dokumencie FSC-STD-60-004 v2-0 poprzez przyjęcie jednej z czterech opcji transferu:

1. **Przyjęcie IGI (z ang. Adopt):** SDG kopiuje niezmienną treść Międzynarodowego Wskaźnika Ogólnego (IGI) do niniejszego projektu.
2. **Adaptacja IGI (z ang. Adapt):** SDG dokonuje przeglądu i rewiduje treść Międzynarodowego Wskaźnika Ogólnego (IGI) w celu jego adaptacji do warunków krajowych przy jednoczesnej skuteczności weryfikacji zgodności z Kryterium.
3. **Odrzucenie IGI (z ang. Drop) :** SDG może pominąć Międzynarodowy Wskaźnik Ogólny (IGI) , w przypadku gdy zostanie stwierdzone, że nie ma zastosowania lub w inny sposób nie przyczynia się do oceny zgodności z Kryterium.
4. **Dodanie nowego wskaźnika (z ang. Add):** SDG może zaproponować dodatkowe wskaźniki w celu lepszego ustalenia zgodności z Kryterium.

W niniejszym dokumencie dla każdego wskaźnika określono zastosowaną opcję transferu.

Od początku prac Grupy SDG najważniejszym założeniem było podejmowanie decyzji nie na zasadzie głosowania większościowego, lecz w oparciu o uzyskanie konsensusu. **Konsensus rozumiany jest jako generalne porozumienie na korzyść propozycji oraz brak utrzymującego się sprzeciwu wobec proponowanej treści.** Takie podejście, akceptowane zarówno przez indywidualne osoby jak i przez zespoły w trzech izbach, pozwoliło na merytoryczne traktowanie treści i formy dyskusji.

5. Struktura projektu nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC w Polsce

Projekt nr 2 Standardu Krajowego zachowuje ustaloną hierarchiczną strukturę z następującymi komponentami:

- **Zasady** są na najwyższym poziomie organizacyjnym treści Standardu. Norma FSC obejmuje dziesięć zasad określonych przez FSC International. Każda zasada zawiera szereg Kryteriów, które dzielą zasadę na serię elementów logicznych. **UWAGA! Zasady nie podlegają żadnym zmianom. Nie są więc przedmiotem konsultacji publicznych.**
- **Kryteria** są uznawane za element drugiego rzędu, które nadają sens Zasadzie i ją precyzują. *Zasady i Kryteria* są podstawowym międzynarodowym dokumentem FSC i nie podlegają przeglądowi na poziomie krajowym ani regionalnym. **UWAGA! Kryteria nie podlegają żadnym zmianom. Nie są więc przedmiotem konsultacji publicznych.**
- **Wskaźniki:** Każde Kryterium zawiera jeden lub więcej uszczegóławiających je wskaźników. Wskaźniki są składnikami Standardu, które mają bezpośrednie zastosowanie do jednostek certyfikowanych. Wskaźniki określają kierunek działania, który muszą spełniać jednostki certyfikowane lub do których muszą się stosować. Wskaźniki ponumerowane są wg formatu X.X.X. (gdzie pierwsza cyfra to numer Zasady, druga cyfra to numer Kryterium, trzecia cyfra numer wskaźnika w danym Kryterium).

Obowiązkowy charakter instrukcji zawartych w Zasadach, Kryteriach i Wskaźnikach odzwierciedlają następujące elementy:

- **"Musí (ozn. jest zobowiązany)"** - wskazuje instrukcje, których należy obligatoryjnie ściśle przestrzegać.
- **"Powinno"** - oznacza, że spośród wielu możliwości jedna jest zalecana jako szczególnie odpowiednia, bez wspominania o innych lub wykluczania innych.
- **"Może"** - wskazuje na sposób działania dozwolony w granicach normy.
- **"Jest w stanie"** - jest używana do stwierdzenia możliwości zarówno materialnych, fizycznych, jak i przyczynowych.

6. Zasięg projektu nr 2 standardu

Zasięg: Polska

SŁOWNIK POJĘĆ

UWAGA SFORMUŁOWANA PRZEZ KRAJOWYCH REPREZENTANTÓW FSC

Hasła i definicje zaznaczone kolorem **niebieskim** zostały dodane / zmienione przez Grupę Opracowującą Standard. Pozostałe hasła i definicje pochodzą z dokumentu FSC-STD-60-004 V2-0.

Pojęcia i terminy oznaczone w niniejszym dokumencie gwiazdką i kursywą są to takie pojęcia i terminy, których definicje znajdują się w Słowniku Pojęć. Słownik ten zamieszczono w projekcie standardu, aby ułatwić zrozumienie terminów, które wymagają jasności i spójnej interpretacji w ramach Standardu. Jest to wewnętrzny słownik pojęć na potrzeby Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, stworzony przez Grupę SDG w oparciu o Słownik Pojęć zawarty w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych FSC.

Słownik pojęć uwzględnia akceptowane międzynarodowo definicje, gdzie tylko to możliwe. Źródła definicji to na przykład Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Konwencja o różnorodności biologicznej (1992), Milenijna ocena ekosystemów (2005), a także definicje ze słowników internetowych zamieszczonych na stronie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union IUCN), Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organisation, ILO) oraz Programu Inwazyjnych Gatunków Obcych Konwencji o Różnorodności Biologicznej (The Invasive Alien Species Programme of the Convention on Biological Diversity). W przypadku odwołania się do innych źródeł podano stosowny odnośnik.

Pojęcie 'na podstawie' oznacza, że dana definicja została zaadaptowana z istniejącej definicji zawartej w międzynarodowym źródle.

Pojęcia użyte w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych, które nie zostały zdefiniowane w Słowniku Pojęć lub innych normatywnych dokumentach FSC, są używane zgodnie z definicją zawartą The Shorter Oxford English Dictionary lub The Concise Oxford Dictionary.

Uwaga! Hasła zostały zamieszczone w kolejności alfabetycznej wg polskiego tłumaczenia.

Bardzo ograniczona część: Obszar, którego dotyczy to określenie nie może przekraczać 0,5% powierzchni obszaru *Jednostki Gospodarowania** w dowolnym jednym roku, ani też łącznie nie może stanowić więcej niż 5% powierzchni *Jednostki Gospodarowania** (Źródło: na podstawie FSC-STD-01-002 V1-0 FSC Słownik pojęć (2009)).

Cechy siedliskowe: Cechy i struktura drzewostanu, zawierające następujące elementy (choć nieograniczające się do nich):

- stare drzewa komercyjne i niekomercyjne, których wiek znacząco przekracza średni wiek górnego piętra;
- drzewa o szczególnej wartości ekologicznej;
- zwarcie pionowe i poziome;

- stojące martwe drzewa;
- martwe zwalone drewno;
- luki w drzewostanie, które można przypisać zakłóceniom naturalnym;
- miejsca gniazdowania;
- małe tereny podmokłe, torfowiska, moczary;
- stawy;
- obszary służące prokreacji;
- obszary żerowania i schronienia, w tym w okresie rozrodczym;
- obszary do migracji;
- obszary do hibernacji.

Cel: Podstawowy zamiar określony przez *Organizację** dla przedsiębiorstwa leśnego, włączając w to decyzję w sprawie polityki oraz wyboru środków, które będą służyły osiągnięciu zamierzonego efektu (Źródło: Na podstawie F.C. Osmaston. 1968. Zarządzanie lasami. Hafner, Nowy Jork; i D.R. Johnston, A.J. Grayson and R.T. Bradley. 1967. Planowanie lasu. Faber & Faber, Londyn).

Cel zarządzania: określone cele zarządzania, praktyki, wyniki i podejścia ustanowione w celu osiągnięcia wymagań niniejszego standardu.

Ciężka praca (w kontekście pracy dzieci): odnosi się do pracy, która może być szkodliwa lub niebezpieczna dla zdrowia dzieci. (Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP, 2017).

Choroba zawodowa: Jakakolwiek choroba nabyta w wyniku narażenia na czynniki ryzyka w wyniku pracy zawodowej (Źródło: Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP). Biuro biblioteki i systemów informacyjnych MOP. Tezaurus MOP przedstawiony na stronie internetowej MOP).

Deklaracja MOP w sprawie podstawowych zasad i praw w pracy oraz działań uzupełniających, przyjęta przez Konferencję Międzynarodowej Organizacji Pracy na jej osiemdziesiątej szóstej sesji w Genewie w dniu 18 czerwca 1998 r. (Aneks poddany rewizji 15 czerwca 2010 r.): jest stanowczym potwierdzeniem zasad MOP (art. 2), które oświadczą, że wszyscy Członkowie, nawet jeśli nie ratyfikowali przedmiotowych Konwencji, mają obowiązek, wynikający z samego faktu członkostwa w organizacji, szanować, promować i realizować, w *dobrej wierze** i zgodnie z Konstytucją, zasady dotyczące podstawowych praw, które są przedmiotem tych Konwencji, a mianowicie:

- (a) wolność zrzeszania się i skuteczne uznawanie prawa do *rokowań zbiorowych**;
- (b) eliminacja wszelkich form *pracy przymusowej lub obowiązkowej**;
- (c) skuteczne zniesienie pracy *dzieci**; i
- (d) eliminacja *dyskryminacji** w odniesieniu do *zatrudnienia i zawodu**.

(Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Długoterminowe: Skala czasowa właściciela lasu lub zarządcy lasu przedstawiona w celach *planu gospodarowania**, we wskaźniku pozyskania i w zobowiązaniu do utrzymywania stałej powierzchni leśnej. Długość czasu będzie się różnić w zależności od kontekstu i warunków ekologicznych i będzie funkcją tego, jak długo trwa odzyskanie naturalnej struktury i składu przez dany ekosystem po wycince lub zakłóceniach lub wytworzenie dojrzałych lub pierwotnych warunków (Źródło: FSC-STD-01-002 V1-0 FSC Słownik Pojęć (2009)).

Dobra wiara: proces zaangażowania, w którym strony podejmują wszelkie wysiłki w celu osiągnięcia porozumienia, prowadzą prawdziwe i konstruktywne negocjacje, unikają opóźnień w negocjacjach, przestrzegają porozumień już zawartych i będących w trakcie uzgadniania oraz przeznaczają wystarczającą ilość czasu na dyskusje i rozstrzyganie sporów (zaadaptowano z Wniosku 40:2017).

Dobra wiara w negocjacjach: *Organizacja** (pracodawca) i *organizacje pracowników** dokładają wszelkich starań, aby osiągnąć porozumienie, prowadzą prawdziwe i konstruktywne negocjacje, unikają nieuzasadnionych opóźnień w negocjacjach, przestrzegają zawartych umów i przeznaczają wystarczającą ilość czasu na dyskusje i rozstrzyganie sporów zbiorowych (Gerning B, Odero A, Guido H (2000), Rokowania Zbiorowe: Normy i Zasady MOP dotyczące Organów Nadzorczych, Międzynarodowe Biuro Pracy, Genewa).

Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda (Free, Prior, and Informed Consent, FPIC): Prawny warunek, na mocy którego można stwierdzić, że osoba lub społeczność udzieliła zgody na działanie przed jego rozpoczęciem, na podstawie wyraźnego zrozumienia faktów, skutków i przyszłych konsekwencji działań oraz będąc w posiadaniu wszystkich istotnych faktów w chwili wydania zgody. Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda obejmuje prawo do udzielania, modyfikowania, wstrzymywania lub cofania zatwierdzenia (Źródło: Na podstawie Wstępnego dokumentu roboczego dotyczącego wolnej, uprzedniej i świadomej zgody ludności rdzennej ...) (E/CN.4/Sub.2/AC.4/2004/4 8 July 2004) podczas 22 sesji Komisji Narodów Zjednoczonych dotyczącej praw człowieka, Podkomisja ds. promocji i ochrony praw człowieka, Grupa robocza ds. ludności rdzennej, 19–23 lipca 2004).

Drzewa biocenotyczne: za drzewa biocenotyczne uważa się np.:

- a) żywe i martwe drzewa, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną) oraz drzewa z owocnikami grzybów (hubami):
 - z łatwo widoczną zgnilizną pnia (np. z widocznymi, otwartymi ranami pnia, dziuplami wypełnionymi próchnem, z uszkodzeniami od pioruna, złamane),
 - z owocnikami grzybów (hubami),
 - z koroną częściowo (powyżej 1/3) obumarłą (martwe konary i gałęzie w koronie);
- b) drzewa dziuplaste:
 - z dziuplami zasiedlonymi przez ptaki lub inne gatunki zwierząt,
 - z dziuplami i próchnowiskami powstałymi w miejscach zranień po obumarłych gałęziach,
 - z dziuplami wypełnionymi próchnem;
- c) drzewa o nietypowym pokroju:
 - tzw. niezwykle formy,

- drzewa pozbawione korony na skutek złamania;
- d) drzewa z nietypowymi formami morfologicznymi np. szyszek, kory, gałęzi;
- e) drzewa rodzimych gatunków biocenotycznych: naturalnie występujące lub wprowadzone, poprawiające bazę żerową zwierzyny, nektarodajne, urozmaicające krajobraz, takie jak jabłoń, grusza, czereśnia, śliwa ałyczka i inne;
- f) drzewa z gniazdami ptaków, o średnicy gniazd powyżej 25 cm;
- g) przestoje: drzewa i grupy drzew pozostawione na następną kolej rębę lub do ich naturalnej śmierci i rozkładu;
- h) drzewa będące siedliskiem chronionych gatunków grzybów, roślin i zwierząt;
- i) drzewa wyraźnie wyróżniające się wiekiem lub rozmiarami w stosunku do innych drzew na tym terenie;
- j) drzewa stanowiące pamiątkę kultury leśnej, np. osobniki gatunków egzotycznych (wyróżniające się wiekiem lub wymiarami), wszystkie powierzchnie doświadczalne założone przed 1945 r. (bez względu na gatunek);
- k) drzewa tworzące założenia przestrzenne, np. aleje, szpalery.
(na podstawie Instrukcji Ochrony Lasu)

Działalność przemysłowa: Przemysłowe działania zarządcze dotyczące lasów i zasobów, takie jak budownictwo drogowe, górnictwo, tamy, rozwój obszarów miejskich i pozyskiwanie drewna.

Działanie zaradcze wobec inwazyjnego gatunku obcego: każde działanie środkami letalnymi lub nieletalnymi, których celem jest:

- eliminacja (pełne i trwałe usunięcie populacji inwazyjnego gatunku obcego), lub
- kontrola (działanie na populację inwazyjnych gatunków obcych w celu utrzymania liczby osobników na jak najniższym poziomie, aby w przypadku niemożliwości całkowitego usunięcia danego gatunku zminimalizować jego inwazyjność i niepożądane oddziaływanie na różnorodność biologiczną, powiązane usługi ekosystemowe, na zdrowie człowieka lub na gospodarkę), lub
- izolacja (stwarzanie barier minimalizujących ryzyko rozproszenia się i rozprzestrzenienia populacji inwazyjnych gatunków obcych poza opanowany zasięg) populacji inwazyjnych gatunków obcych, przy jednoczesnym zminimalizowaniu oddziaływania na gatunki niedocelowe i ich siedliska.

Dziecko: każda osoba poniżej 18 roku życia (Konwencja MOP nr 182, Artykuł 2).

Dyskryminacja: obejmuje a) wszelkie rozróżnienia, wykluczenia lub preferencje ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, religię, poglądy polityczne, pochodzenie narodowe, pochodzenie społeczne, orientację seksualną, co skutkuje unieważnieniem lub osłabieniem równości szans lub równego traktowania w zatrudnieniu lub pracy; b) takie inne rozróżnienie, wykluczenie lub uprzywilejowanie, które skutkuje unieważnieniem lub osłabieniem równości szans lub równego traktowania w zakresie zatrudnienia lub pracy, jakie może zostać określone przez Członka, którego dotyczy po konsultacji z reprezentatywnymi organizacjami pracodawców i pracowników*, jeżeli takie istnieją, oraz z innymi właściwymi organami (dostosowano z Konwencji MOP nr 111, art. 1). "Orientacja seksualna" została dodana do definicji podanej w

Konwencji nr 111, ponieważ została ona zidentyfikowana jako dodatkowy rodzaj dyskryminacji, który może wystąpić.

Efekty zewnętrzne: Pozytywny i negatywny wpływ działań na strony, które nie są w nie bezpośrednio zaangażowane lub wpływ na zasoby naturalne lub na środowisko, które zwykle nie wchodzi w skład standardowych systemów księgowania kosztów, tak, że ceny rynkowe produktów będących następstwem tych działań nie odzwierciedlają pełni kosztów lub korzyści (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Ekoregionalny: duża jednostka obszaru lądowego lub wodnego zawierająca geograficznie odrębny zbiór gatunków, zbiorowisk naturalnych i warunków środowiskowych (Źródło: WWF Global 200. [http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/ what_is_an_ecoregion /](http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/what_is_an_ecoregion/)).

Ekosystem: Dynamiczne zgrupowanie roślin, zwierząt, mikroorganizmów oraz ich nieożywione środowisko, wspólnie tworzące jednostkę funkcjonalną (Źródło: Konwencja o różnorodności biologicznej, 1992, Artykuł 2).

Formalna organizacja pracownicza i nieformalna grupa pracowników: stowarzyszenie lub związek *pracowników**, niezależnie od tego, czy jest ona uznana przez prawo lub przez *Organizację**, czy też nie, mająca na celu promowanie praw *pracowników** i reprezentowanie pracowników* w kontaktach z *Organizacją** w szczególności w zakresie warunków pracy i odszkodowań.

Fragmentacja: proces dzielenia siedlisk na mniejsze płaty, co skutkuje utratą pierwotnego siedliska, utratą łączności, zmniejszeniem rozmiaru płatów i zwiększeniem izolacji płatów. *Fragmentacja** jest uważana za jeden z najważniejszych czynników prowadzących do utraty gatunków rodzimych, zwłaszcza w krajobrazach leśnych, i jedną z głównych przyczyn obecnego kryzysu związanego z wymieraniem gatunków. W odniesieniu do *Nienaruszonych Krajobrazów Leśnych** *fragmentacja** jest rozumiana jako związana z działalnością przemysłową człowieka. (ŹRÓDŁO: Zaadaptowano z: Gerald E. Heilman, Jr. James R. Strittholt Nicholas C. Slosser Dominick A. Dellasala, BioScience (2002) 52 (5): 411-422.).

Funkcja ekosystemu: Rzeczywista charakterystyka ekosystemu związana z zestawem warunków i procesów, które umożliwiają jego integralność (takich jak wydajność pierwotna, łańcuch pokarmowy i cykle biogeochemiczne). Funkcje ekosystemu obejmują następujące procesy: rozkład, produkcja, obieg składników odżywczych i energii. Dla celów FSC definicja ta obejmuje także ekologiczne i ewolucyjne procesy, takie jak przepływ genów i reżimy zaburzeń, cykle regeneracyjne i stadia rozwoju (sukcesje) ekologicznego (Źródło: Na podstawie R. Hassan, R. Scholes i N. Ash. 2005. Ekosystemy i dobrobyt ludzki: Synteza. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC; oraz R.F. Noss. 1990. Wskaźniki do monitorowania różnorodności biologicznej: a podejście hierarchiczne. Konserwacja biologiczna 4(4):355–364).

Gatunki inwazyjne: Gatunki gwałtownie rozwijające się poza ich rodzimym zasięgiem. Gatunki inwazyjne mogą zmieniać relacje ekologiczne między gatunkami rodzimymi, a także wpływać na funkcje ekosystemu i zdrowie ludzkie (Źródło: Na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union, IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie

internetowej IUCN).

Gatunki kluczowe: gatunki, których wymagania dotyczące trwałości określają cechy, które muszą być obecne, jeśli krajobraz ten ma spełniać wymagania występujących tam gatunków (Źródło: Lambeck, R., J. 1997. Focal Species: A multi-species Umbrella of Nature Conservation..Conservation Biology tom 11 (4): 849-856.).

Gatunki obce: Gatunki, podgatunki lub niższe jednostki taksonomiczne wprowadzone poza swój naturalny zasięg (przeszły lub teraźniejszy), włączając jakiegokolwiek części, gamety, nasiona, jaja lub zarodniki tych gatunków, które mogą przetrwać, a następnie się rozmnożyć (Źródło: Konwencja o różnorodności biologicznej (Convention on Biological Diversity, CBD), Program dotyczący inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej CBD).

Gatunki rodzime: Gatunki, podgatunki lub niższe taksony występujące w ich naturalnym zasięgu (przeszłym lub teraźniejszym) i potencjalnie rozpraszające się (zgodnie z ich naturalnym lub możliwym zakresem bez bezpośredniej lub pośredniej ingerencji ludzkiej) (Źródło: Konwencja o różnorodności biologicznej (CBD). Program dotyczący inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej CBD).

Gatunki zagrożone: Gatunki spełniające kryteria Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN, 2001) dla gatunków wrażliwych (VU), zagrożonych (EN) lub krytycznie zagrożonych (CR), oraz stojące w obliczu wysokiego, bardzo wysokiego lub ekstremalnie wysokiego ryzyka wyginięcia w środowisku naturalnym. Kategorie te mogą zostać ponownie zinterpretowane do celów FSC zgodnie z oficjalnymi klasyfikacjami krajowymi (mającymi znaczenie prawne) oraz w odniesieniu do warunków naturalnych i zagęszczenia populacji (co powinno wpłynąć na decyzję dotyczącą stosownych środków ochrony) (Źródło: Na podstawie IUCN. (2001). Czerwona lista kategorii i kryteriów IUCN: Wersja 3.1., Komisja IUCN dot. przetrwania gatunków. Gland, Szwajcaria i Cambridge, Wielka Brytania.).

Genotyp: Genetyczna budowa organizmu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

„High grading” (brak odpowiednika w jęz. polskim): to praktyka usuwania drzew, w której usuwane są tylko drzewa najlepszej jakości, najcenniejsze, często bez odnowienia nowymi nasadzeniami lub usuwania pozostałych słabej jakości i przygłuszonych drzew podszytu i, w ten sposób, degradowanie zdrowia ekologicznego i wartości komercyjnej lasu. „High grading” stanowi przeciwwagę dla zrównoważonego zarządzania zasobami (Źródło: na podstawie Słownika terminów zarządzania lasami. Oddział Zasobów Leśnych Północnej Karoliny. Marzec 2009).

Hodowla lasu: Sztuka i nauka kontrolowania ustanawiania, wzrostu, składu, zdrowia i jakości lasów i obszarów leśnych, by w sposób zrównoważony sprostać zróżnicowanym potrzebom i wartościom właścicieli obszarów leśnych i społeczeństwa (Źródło: Nieuwenhuis, M. 2000. Terminologia gospodarki leśnej. IUFRO World Series Vol. 9. IUFRO 4.04.07 SilvaPlan i SilvaVoc).

Informacje niejawne: Informacje, które zgodnie z prawem krajowym nie mogą być udostępniane, w szczególności:

- w związku z przepisami ustawy o ochronie informacji niejawnych;
- w związku z przepisami o ochronie danych osobowych;
- ponieważ ich udostępnienie stwarzałoby znaczące ryzyko naruszenia stanu środowiska;
- w związku z ochroną tajemnicy zawodowej i handlowej, przewidzianej przepisami prawa.

Infrastruktura: w kontekście gospodarki leśnej, drogi, mosty, przepusty, miejsca załadunku kłód, kamieniołomy, zbiorniki retencyjne, budynki i inne obiekty potrzebne w procesie realizacji *planu gospodarowania**.

Intensywność: Miara natężenia lub stopnia istotności działalności gospodarczej lub innych czynników wpływających na skutki prowadzonych działań (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Jednostka gospodarowania: Obszar przestrzenny lub obszary wyznaczone do certyfikacji FSC z wyraźnie określonymi granicami, zarządzany zgodnie z zestawem wyraźnie zdefiniowanych, długoterminowych celów zarządzania sformułowanych w *planie gospodarowania**. Obszar ten lub obszary zawiera (zawierają):

- wszystkie obiekty i obszar(y) w obrębie danego obszaru lub obszarów, lub jego sąsiedztwie, lub obszary będące własnością lub pozostające pod kontrolą zarządzania przez lub w imieniu organizacji dla osiągnięcia określonych celów zarządzania; i
- wszystkie obiekty i obszar(y) znajdujące się na zewnątrz i niesąsiadujące z danym obszarem zarządzane przez lub w imieniu organizacji wyłącznie w celu przyczynienia się do osiągnięcia określonych celów zarządzania. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Katastrofa naturalna - zdarzenie związane z działaniem sił natury, którego skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu. (na podstawie: Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U.2017 poz. 1897)

Kluczowy: Pojęcie kluczowego lub fundamentalnego w Zasadzie 9 i HCV odnosi się do niemożności zastąpienia i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiego HCV spowodowałoby poważne szkody wśród zaangażowanych stron. Funkcja ekosystemu uznana jest za kluczową (HCV 4), kiedy jej zakłócenie może spowodować lub stanowić zagrożenie negatywnym wpływem na dobrostan, zdrowie lub przetrwanie lokalnych społeczności, środowisko, HCV lub funkcjonowanie istotnej infrastruktury (drogi, tamy, budynki itp.) dla dobrostanu. Pojęcie kluczowy odnosi się do znaczenia i ryzyka dla zasobów naturalnych oraz wartości przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych. (Źródło: FSC-STD-50-001 V5-0).

Pojęcie *kluczowej** wartości odnosi się do braku możliwości jej zastąpienia i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiej HCV spowodowałoby poważne szkody.

Komitet MOP ds. Wolności Zrzeszania się: Komitet Zarządzający ustanowiony w 1951 r. w celu rozpatrywania skarg dotyczących naruszenia wolności zrzeszania się, niezależnie od tego,

czy dany kraj ratyfikował odpowiednie konwencje. W jego skład wchodzi niezależny przewodniczący i trzech przedstawicieli rządów, pracodawców i *pracowników**. Jeżeli Komitet podejmuje decyzję o przyjęciu sprawy, ustala fakty w rozmowach z rządem, którego dotyczy sprawa. Jeśli okaże się, że nastąpiło naruszenie standardów lub zasad dotyczących wolności stowarzyszania się, Komitet wydaje raport za pośrednictwem Organu Zarządzającego i wydaje zalecenia, w jaki sposób można zaradzić tej sytuacji. Rządy są następnie proszone o przedstawienie sprawozdania z realizacji tych zaleceń. (Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Konflikty pomiędzy Zasadami i Kryteriami a prawem: Sytuacje, w których nie jest możliwe przestrzeganie w tym samym czasie Zasad i Kryteriów oraz prawa (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Konserwacja/Ochrona: Pojęć tych używa się zamiennie odnosząc się do działań zarządczych mających na celu utrzymanie wcześniej określonych długoterminowych wartości przyrodniczych lub kulturowych. Działania zarządcze mogą ograniczać się do zerowej lub minimalnej interwencji ale też rozszerzać się aż po ściśle określone działania mające na celu utrzymanie lub kompatybilność z utrzymaniem tych zidentyfikowanych wartości (Źródło: FSC-STD-50-001 V5-0).

Kontrola zarządcza: Odpowiedzialność określona w krajowym prawie handlowym dla dyrektorów przedsiębiorstw komercyjnych i uznawana przez FSC jako mająca zastosowanie również w odniesieniu do sektora publicznego (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Krajobraz: Geograficzna mozaika złożona z oddziałujących na siebie ekosystemów będąca rezultatem wzajemnego oddziaływania czynników geologicznych, topograficznych, glebowych, klimatycznych, biotycznych i ludzkich na danym obszarze (Źródło: Na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Kryterium (l.mn. Kryteria): środek oceny do weryfikacji, czy dana Zasada (gospodarki leśnej) została spełniona (Źródło: FSC-STD-01-001 V4-0).

Kulturowo odpowiednie [mechanizmy]: Środki / podejście do dotarcia do grup docelowych, które są w harmonii z obyczajami, wartościami, wrażliwością i sposobem życia grupy docelowej.

Las: Obszar ziemi zdominowany przez drzewa (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0. Zaczepnięto z Przewodnika FSC dla Jednostek certyfikujących, Zakres certyfikacji leśnej, Część 2.1 po raz pierwszy opublikowana w 1998 i zrewidowana jako FSC-GUI-20-200 w 2005, a następnie poddana kolejnej rewizji w 2010 jako FSC-DIR-20-007 FSC Dyrektywa FSC dotycząca oceny gospodarki leśnej, ADVICE-20-007-01).

Las rodzimy: Obszar leśny o wielu cechach podstawowych i kluczowych elementach rodzimych ekosystemów, takich, jak złożoność, struktura i różnorodność biologiczna, z uwzględnieniem charakterystyki gleby, flory i fauny, na którym wszystkie lub prawie wszystkie drzewa są gatunkami rodzimymi, nieklasyfikowany jako plantacje.

'Las rodzimy' obejmuje następujące kategorie:

- Las poddany pozyskaniu drewna lub innym działaniom gospodarczym, w którym drzewostany są odnawiane lub zostały odnowione poprzez połączenie odnowienia naturalnego i sztucznego gatunków typowych dla lasów na tym obszarze, i gdzie, w dalszym ciągu, występują liczne cechy lasu naturalnego. W lasach borealnych i północnych lasach strefy umiarkowanej, które w sposób naturalny składają się tylko z jednego lub kilku gatunków drzew, kombinacja naturalnego i sztucznego odnowienia lasu tymi samymi gatunkami rodzimymi, które stanowią kluczowy element ekosystemu rodzimego nie jest uznawana za konwersję w plantację.
- Lasy utrzymywane poprzez tradycyjne praktyki leśne, w tym naturalne lub wspomagane naturalne odnowienie.
- Lasy wtórne lub lasy skolonizowane rodzimymi gatunkami, które odnowiły się na obszarach nieleśnych.
- Lasy naturalne powstałe w wyniku naturalnych procesów przyrodniczych i w których procesy naturalne dominują na każdym etapie istnienia, tzn: odnowienia, wzrostu, dojrzewania, starzenia i rozpadu.

Las rodzimy nie obejmuje obszarów, które nie są zdominowane przez drzewa, wcześniej nie były lasem, i które nie zawierają jeszcze wielu cech i elementów ekosystemów rodzimych.

Lasy o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania (z ang. SLIMF):

- a) lasy o powierzchni poniżej 500 ha (jednej własności lub współwłasności – wspólnoty)
- b) lasy, w których współczynnik pozyskania drewna jest mniejszy niż 20% rocznego przyrostu, a całkowite roczne pozyskanie jest mniejsze niż 5000 m³.

Lasy o średniej powierzchni: lasy o powierzchni od 500 do 10 000 ha (jednej własności lub współwłasności – wspólnoty).

Lasy o dużej powierzchni: lasy o powierzchni ponad 10 000 ha (jednej własności lub współwłasności – wspólnoty).

Lekka praca: przepisy krajowe* lub regulacje mogą zezwalać na zatrudnienie lub pracę osób w wieku od 13 do 15 lat do lekkiej pracy, która: a) nie może być szkodliwa dla ich zdrowia lub rozwoju; oraz b) nie może uszczuplać ich obecności w szkole, ich uczestnictwa w szkoleniach zawodowych lub programach szkoleniowych zatwierdzonych przez właściwy organ lub ich zdolności do korzystania z otrzymanych instrukcji (Konwencja MOP nr 138, art. 7).

Ludność rdzenna: Ludzie lub grupa ludzi, którą można zidentyfikować w poniższy sposób:

- Kluczową cechą lub kryterium jest samoidentyfikacja na poziomie indywidualnym jako ludność rdzenna oraz akceptacja członków społeczności
- Ciągłość historyczna ze społecznością przedkolonialną lub przedosadniczą
- Silny związek z obszarami i otaczającymi je zasobami naturalnymi
- Odrębny system społeczny, ekonomiczny lub polityczny
- Odrębny język, kultura i system wierzeń
- Tworzenie niedominującej grupy społecznej

- Decydująca się zachowywać i powielać środowisko rodowe oraz systemy, jako wyróżniające ludzi i wspólnoty.

(Źródło: Zaadaptowano ze Stałego Forum Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat problemów ludności rdzennej, Broszura 'Kim są ludności rdzenne' październik 2007; Grupa rozwojowa Organizacji Narodów Zjednoczonych 'Przewodnik po zagadnieniach dotyczących ludności rdzennej' 2009, Deklaracja praw ludności rdzennej, 13 września 2007).

Ludność tradycyjna: Ludność tradycyjna to grupy społeczne lub ludy, które samodzielnie nie identyfikują się jako ludność rdzenna jednocześnie potwierdzając prawa do swoich ziem, lasów i innych zasobów w oparciu o wieloletnie obyczaje lub prawa do użytkowania (Źródło: Program ludów leśnych (Marcus Colchester, 7 października 2009)).

Łączność: Miara połączenia lub przestrzennej ciągłości korytarza, sieci lub matrycy. Im mniejsze luki, tym większa łączność. Powiązana jest z koncepcją strukturalnej łączności; funkcjonalna lub behawioralna łączność odnosi się do połączenia przestrzeni w odniesieniu do procesu, np. przemieszczanie się zwierząt poprzez różne elementy krajobrazu. Łączność wodna dotyczy dostępności i transportu materiałów i organizmów, poprzez wody gruntowe i powierzchniowe, między różnymi płatami ekosystemów wodnych wszystkich rodzajów. (Źródło: Na podstawie R.T.T. Forman. 1995. Mozaiki lądowe. Ekologia krajobrazów i regionów, Cambridge University Press, str. 632) .

Materiały odpadowe: nieużyteczne lub niepożądane substancje lub produkty uboczne, takie jak:

- Niebezpieczne odpady, w tym odpady chemiczne i baterie;
- Pojemniki;
- Olej i paliwo silnikowe i inne paliwa i oleje;
- Śmieci, w tym metale, plastik i papier; i
- Opuszczone budynki, maszyny i urządzenia.

Minimalny wiek (zatrudnienia): nie jest niższy niż wiek ukończenia obowiązku szkolnego, i w każdym przypadku nie powinien być niższy niż 15 lat. Jednak kraj, którego gospodarka i zaplecze edukacyjne są niewystarczająco rozwinięte, może początkowo określić minimalny wiek jako 14 lat. *Ustawodawstwo krajowe** może również zezwalać na zatrudnianie 13-15 - latków do *lekkiej pracy**, która nie szkodzi ani ich obecności w szkole, ani zdrowiu dziecka, ani jego rozwojowi. Osoby w wieku 12- 13 lat mogą ubiegać się o *pracę lekką ** w krajach, które określają minimalny wiek na 14 lat (Konwencja MOP nr. 138, artykuł 2). [W Polsce minimalny wiek zatrudnienia jest określony w przepisach krajowych.](#)

Monitorowanie planu zarządzania: procedury kontrolne i nadzorcze mające na celu ocenę osiągnięcia *celów zarządzania**. Wyniki działań monitorujących są wykorzystywane przy wdrażaniu *zarządzania adaptacyjnego **.

Nadrzędne wymogi bezpieczeństwa publicznego: aktualne, rzeczywiste i ponadprzeciętne zagrożenie dla ludzi, którego nie można uchylić w inny sposób, wynikające z lokalizacji elementu niebezpiecznego w miejscu:

- wykorzystywanym przez ludzi nieświadomych ryzyka istniejącego w lesie, np. poruszających się drogą publiczną;
- wykorzystywanym przez ludzi długotrwale przebywających w jednym miejscu w lesie (np. miejsce biwakowania);
- wykorzystywanym przez ludzi korzystających z lasu w sposób skoncentrowany punktowo lub liniowo (np. szlaki turystyczne), jeśli stwarzane ryzyko jest wysokie.

Najgorsze formy pracy dzieci*: obejmuje a) wszelkie formy niewolnictwa lub praktyki podobne do niewolnictwa, takie jak sprzedaż i handel dziećmi, niewola za długi i niewolnictwo oraz praca przymusowa, w tym przymusowa lub obowiązkowa rekrutacja dzieci do użycia w konfliktach zbrojnych; b) wykorzystywanie, pozyskiwanie lub oferowanie *dziecka** do prostytucji, do produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych; c) wykorzystywanie, pozyskiwanie lub oferowanie *dziecka** do nielegalnej działalności, w szczególności w zakresie produkcji i handlu narkotykami, zgodnie z definicją zawartą w odpowiednich umowach międzynarodowych; d) praca, która ze względu na swój charakter lub warunki, w których jest przeprowadzana, może zaszkodzić zdrowiu, bezpieczeństwu lub moralności dzieci (Konwencja MOP nr.182, art. 3).

Najlepsze dostępne informacje: dane, fakty, dokumenty, ekspertyzy i wyniki badań terenowych lub konsultacji ze stronami, które są najbardziej wiarygodne, dokładne, kompletne lub adekwatne i można je uzyskać przy *racjonalnym** wysiłku i kosztach, z zastrzeżeniem *skali** i *intensywności** działań gospodarczych i *Podejścia przezornościowego**.

Należyta uwaga: Nadać taki ciężar lub znaczenie konkretnemu czynnikowi, które w danych okolicznościach wydaje się zasadne, uwzględnia to rozagę. (Black's Law Dictionary, 1979).

Nawóz: substancje mineralne lub organiczne, najczęściej N, P₂O₅ i K₂O, które są aplikowane do gleby w celu zwiększenia wzrostu roślin.

Niedobór wody: zaopatrzenie w wodę, które ogranicza produkcję żywności, zdrowie ludzkie i rozwój gospodarczy. Poważny niedobór przyjmuje się za równoważny 1000 metrów³ na osobę na rok, lub gdy zużycie wody przekracza 40% zasobów wody odnawialnej (Źródło: Millennium Ecosystem Assessment. 2005. Ecosystems and Human Well-Being: Policy Responses. Findings of the Responses Working Group. Washington DC: Island Press, Pages 599-605).

Niedrzewne produkty leśne (Non-timber forest products, NTFP): Wszystkie produkty inne niż drewno pochodzące z Jednostki Gospodarowania. (Źródło: FSC- STD-01-001 V5-0)

Nielegalne pozyskiwanie: pozyskiwanie drewna, roślin, grzybów, zwierząt niezgodne z ustawodawstwem.

Nienaruszony krajobraz leśny: terytorium w obecnym globalnym zasięgu pokrywy leśnej, które zawiera ekosystemy leśne i inne niż lasy, będące pod minimalnym wpływem działalności gospodarczej człowieka, o powierzchni co najmniej 500 km² (50 000 ha) i minimalnej szerokości 10 km (mierzonej jako średnica koła całkowicie wpisanego w granice terytorium) (Źródło: Intact Forests / Global Forest Watch. Definicja słownikowa podana na stronie internetowej Intact Forest. 2006-2014).

Obowiązkowy kodeks postępowania: Podręcznik lub inny zbiór technicznych instrukcji, które muszą być wdrożone przez organizację na mocy prawa (Źródło: FSC- STD-01-001 V5-0).

Obowiązujące prawo (przepisy)/ mające zastosowanie prawo: Prawo mające zastosowanie w ramach działania Organizacji jako legalnego podmiotu prawnego lub przedsiębiorstwa dla lub na rzecz Jednostki gospodarowania oraz te przepisy, które mają wpływ na wdrożenie Zasad i Kryteriów FSC. Obejmuje ono dowolną kombinację prawa ustawowego (zatwierdzonego przez parlament), orzecznictwa (interpretacje sądowe), przepisów pomocniczych, powiązanych procedur administracyjnych oraz krajowej konstytucji (jeśli istnieje), która zawsze jest nadrzędna względem wszystkich innych instrumentów prawnych (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Obszar ochrony: Zobacz definicję 'Strefy ochronne'.

Obszary i terytoria: Na potrzeby Zasad i Kryteriów są to obszary lub terytoria, które, w ujęciu tradycyjnym, były własnością ludności rdzennej lub społeczności lokalnych lub były zwyczajowo użytkowane lub zajmowane, i na które dostęp do zasobów naturalnych ma kluczowe znaczenie dla trwałości ich kultury i utrzymania (Źródło: Na podstawie Banku Światowego OP 4.10 Ludność rdzenna, sekcja 16 (a), lipiec 2005.)

Obszary o szczególnych wartościach ochronnych: Strefy i przestrzenie fizyczne posiadające *Szczególne Wartości Ochronne** lub są potrzebne do istnienia i utrzymania *Szczególnych Wartości Ochronnych**.

Ocena oddziaływania na środowisko (OOS): Systematyczny proces służący do identyfikacji potencjalnych skutków środowiskowych i społecznych proponowanych projektów, do oceny podejść alternatywnych oraz do przygotowania i wdrażania środków zapobiegawczych, łagodzących, a także środków zarządzania i monitorowania. (Źródło: na podstawie Ocena oddziaływania na środowisko, wytyczne dla projektów terenowych FAO. Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (FAO), Rzym. FSC-STD-01-001 V5-0).

Ochrona: Zobacz definicję 'Konserwacja/Ochrona'.

Odporność: Zdolność systemu do utrzymania kluczowych funkcji i procesów w obliczu napięć lub nacisków powstałych w efekcie obrony przed zmianami lub próby dostosowania się do nich. Pojęcie to odnosi się zarówno do systemów ekologicznych, jak i społecznych (Źródło: Światowa Komisja ds. obszarów chronionych, (IUCN-WCPA). 2008. Ustanowienie morskich obszarów chronionych – sprawy, by to się stało. Waszyngton D.C.: IUCN-WCPA National Oceanic and Atmospheric Administration and The Nature Conservancy).

Organizacja: Osoba lub podmiot prawny posiadający lub ubiegający się o certyfikat FSC, a tym samym odpowiedzialny za wykazanie zgodności z wymogami, na których opiera się certyfikacja (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0)

Organizacja pracowników: każda organizacja *pracowników** mająca na celu popieranie i ochronę interesów *pracowników** (zaadaptowano z Konwencji MOP 87, art. 10). Ważne jest, aby pamiętać, że zasady i wytyczne dotyczące składu organizacji pracowników różnią się w

poszczególnych krajach, szczególnie w odniesieniu do tych, którzy są uznawani za członków zwyczajnych, a także tych, którzy są uznawani za posiadających władzę do "zatrudniania i zwalniania". Organizacja pracowników ma tendencję do oddzielania związków między tymi, którzy mogą "zatrudniać i zwalniać", a tymi, którzy nie mogą. (Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Organizm: Każda jednostka biologiczna zdolna do reprodukcji lub przenoszenia materiału genetycznego. (Źródło: Dyrektywa Rady 90/220 / EWG).

Organizm zmodyfikowany genetycznie: Organizm, którego materiał genetyczny został zmieniony na poziomie łańcuchów DNA.

Pestycydy: Jakiegokolwiek substancje lub preparaty przygotowane lub użyte do ochrony roślin lub drewna lub innych produktów roślinnych przed szkodnikami, kontroli szkodników lub unieszkodliwienia ich. Definicja ta obejmuje środki owadobójcze, gryzoniobójcze, akarycydy, moluskocydy, larwicydy, środki grzybobójcze i chwastobójcze (Źródło: FSC-POL-30-001 Polityka pestycydowa FSC (2005)).

Plan gospodarowania: Zbiór dokumentów, raportów, zapisów i map opisujący, uzasadniający i regulujący działania prowadzone przez zarządcę, pracowników lub organizację w ramach Jednostki gospodarowania lub w odniesieniu do niej, z uwzględnieniem deklaracji co do celów i polityk (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Plan urzędu lasu: podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej. Na potrzeby standardu pojęcie obejmuje również uproszczony plan urzędu lasu

Plantacja: Obszar leśny ustanowiony poprzez sadzenie lub siew przy użyciu gatunków obcego lub rodzimego pochodzenia, często jednego lub kilku gatunków, w równych odstępach i w równym wieku, i który nie posiada większości cech charakterystycznych i kluczowych elementów lasu naturalnego. Opis plantacji może być dodatkowo zdefiniowany w Standardach Gospodarki Leśnej FSC wraz ze stosownymi opisami lub przykładami, takimi jak:

- Obszary, które początkowo wpisałyby się w definicję 'plantacji', jednak wraz z upływem lat zawierają wiele lub większość głównych cech i kluczowych elementów ekosystemów rodzimych, mogą być zaklasyfikowane jako las naturalny.
- Plantacje zarządzane po to, by przywrócić biologiczną i siedliskową różnorodność, złożoność strukturalną i funkcjonalność ekosystemu mogą, po upływie lat, zostać sklasyfikowane jako las naturalny.
- Lasy borealne i północne lasy umiarkowane, które w naturalny sposób składają się tylko z jednego lub kilku gatunków drzew, i w których kombinacja odnowień naturalnych i sztucznych jest używana do odtworzenia lasu składającego się z tych samych gatunków rodzimych, który zawiera większość cech charakterystycznych i kluczowych elementów ekosystemu rodzimego, mogą być uznane za las naturalny, a ich regeneracja nie jest traktowana jako konwersja w plantacje. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0)

Płaca umożliwiająca utrzymanie: Wynagrodzenie otrzymane za standardowy tydzień pracy przez pracownika w konkretnym miejscu, wystarczające, aby zapewnić przyzwoity standard życia dla pracownika i jego rodziny. Elementy przyzwoitego standardu życia obejmują żywność, wodę, mieszkanie, edukację, opiekę zdrowotną, transport, odzież i inne podstawowe potrzeby, w tym rezerwę na nieoczekiwane zdarzenia (Źródło: Wspólne podejście do płacy umożliwiającej utrzymanie) ISEAL Living Wage Group. Listopad 2013).

Podejście przezornościowe: Podejście wymagające, by w sytuacji, kiedy dostępne informacje wskazują, że działalność zarządcza stwarza zagrożenie poważnymi lub nieodwracalnymi szkodami dla środowiska lub dobrobytu człowieka, organizacja podejmie zdecydowane i skuteczne środki w celu zapobiegnięcia szkodom i uniknięciu zagrożeń dla dobrostanu, nawet jeśli informacje są niekompletne lub niejednoznaczne, oraz kiedy nie ma pewności, że wartości przyrodnicze mogą doznać uszczerbku (Źródło: Na podstawie Zasady 15 Deklaracji z Rio w sprawie środowiska i rozwoju z 1992 r. oraz Oświadczenia Wingspread w sprawie zasady ostrożności na konferencji Wingspread, 23-25 stycznia 1998 r.).

Podstawowe Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP): są to standardy pracy, które obejmują podstawowe zasady i prawa w pracy: wolność zrzeszania się i skuteczne uznawanie prawa do *rokowań zbiorowych**; eliminacja wszelkich form *pracy przymusowej lub obowiązkowej**; skuteczne zniesienie pracy *dzieci**; oraz eliminacja *dyskryminacji** w odniesieniu do *zatrudnienia i zawodu**.

Osiem Podstawowych Konwencji to:

- Konwencja MOP dotycząca wolności zrzeszania się i ochrony prawa do organizowania się, 1948 r. (Nr 87)
- Konwencja MOP dotycząca prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, 1949 (Nr 98)
- Konwencja MOP dotycząca pracy przymusowej, 1930 (Nr 29)
- Konwencja MOP dotycząca likwidacji pracy przymusowej, 1957 (Nr 105)
- Konwencja MOP dotycząca wieku minimalnego, 1973 (Nr 138)
- Konwencja MOP dotycząca najgorszych form pracy dzieci, 1999 (Nr 182)
- Konwencja MOP dotycząca równego wynagrodzenia, 1951 (Nr 100)
- Konwencja MOP dotycząca dyskryminacji (zatrudnienie i zawód), 1958 (Nr 111)

(Źródło: Raport FSC dotyczący ogólnych kryteriów i wskaźników opartych na zasadach Podstawowych Konwencji MOP).

Powierzchnie referencyjne: Fragmenty *Jednostki Gospodarowania** wyznaczone w celu zachowania lub przywrócenia ekosystemu, który naturalnie występowałby w tym regionie geograficznym.

Poziom pozyskania drewna: rzeczywista wielkość pozyskania wykonana w *Jednostce Gospodarowania**, mierzona w jednostkach objętości (na przykład w metrach sześciennych lub stopach deskowych) lub powierzchni (np. hektary lub akry) w celu porównania z obliczonym (maksymalnym) dopuszczalnym poziomem pozyskania.

Pozyskiwanie o ograniczonym oddziaływaniu: Pozyskiwanie (w tym wycinka) wykorzystujące techniki ograniczające wpływ na stan zastany (Źródło: Na podstawie Wytycznych dotyczących ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej w lasach tropikalnych, IUCN 2006).

Praca niebezpieczna (w kontekście pracy dzieci): każda praca, która może zagrozić fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu zdrowiu dzieci, nie powinna być wykonywana przez nikogo poniżej 18 lat. Niebezpieczna praca *dziecka** to praca w niebezpiecznych lub niezdrowych warunkach, w wyniku której *dziecko** może zginąć lub zostać ranne / okaleczone (często na stałe) i / lub zachorować (często na stałe) w wyniku niskich standardów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz warunków pracy. Przy określaniu rodzaju niebezpiecznej pracy dzieci, o której mowa w art. 3 lit. d) Konwencji MOP nr 182, oraz przy identyfikowaniu gdzie występuje, należy uwzględnić, między innymi,:

- Pracę, która naraża dzieci na fizyczne, psychiczne lub seksualne wykorzystywanie;
- Pracę pod ziemią, pod wodą, na niebezpiecznych wysokościach lub w ograniczonych przestrzeniach;
- Pracę z niebezpiecznymi maszynami, sprzętem i narzędziami, lub która wymaga ręcznego przenoszenia lub transportu ciężkich ładunków;
- Pracę w niezdrowym środowisku, które może, na przykład, narażać dzieci na niebezpieczne substancje, czynniki lub procesy, lub temperatury, poziom hałasu lub wibracje szkodliwe dla ich zdrowia;
- Pracę w szczególnie trudnych warunkach, takich jak praca przez długie godziny lub w nocy lub praca, w której przebywanie *dziecka** jest nieracjonalnie ograniczone do siedziby pracodawcy (MOP, 2011: *IPEC Mainstreaming Child labour concerns in education sector plans and Programmes, Geneva, 2011* & *ILO Handbook on Hazardous child labour, 2011*).

Praca przymusowa lub obowiązkowa: praca lub usługa wymagana od jakiejkolwiek osoby pod groźbą kary i do której ta osoba nie zgłosiła się dobrowolnie (Konwencja MOP nr 29, art. 2.1).

Pracownicy: Wszystkie zatrudnione osoby, w tym pracownicy publiczni, a także osoby 'samozatrudnione'. Uwzględnia się zarówno pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, pracowników sezonowych, pracowników wszystkich rang i kategorii, z uwzględnieniem pracowników fizycznych, administratorów, przełożonych, kierowników, pracowników wykonawców oraz samozatrudnionych wykonawców i podwykonawców (Źródło: Konwencja MOP nr 155 w zakresie bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy, 1981).

Prawa lokalne: Pakiet aktów prawa nadrzędnego i wtórnego (akty, ordynacje, statuty, dekrety), których zastosowanie jest ograniczone do danego obszaru geograficznego na terytorium kraju, a także przepisy wtórne i procedury administracyjne (zasady/wymagania), które bezpośrednio i wyraźnie wynikają z przepisów nadrzędnych lub wtórnych. Prawa wywodzą się z westfalskiego pojęcia suwerenności państwa narodowego (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Prawa użytkowania: Prawa do użytkowania zasobów Jednostki gospodarowania określone

przez zwyczaje lokalne, wzajemne porozumienia lub określone przez inne podmioty posiadające prawa użytkowania. Prawa te mogą ograniczać użycie określonych zasobów do wskazanego poziomu konsumpcji lub technik pozyskania (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Prawa zwyczajowe: Prawa będące rezultatem serii długich powszechnych i zwyczajowych działań, które poprzez swoją powtarzalność i nieprzerwalność uzyskały moc prawną w ramach danej jednostki geograficznej lub socjologicznej (Źródło: FSC-STD-01-001 V4-0).

Prawnie właściwy: Upoważniony prawem do wykonywania określonej funkcji (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Prawny / ustawowy: Zgodny z prawem nadrzędnym (prawo krajowe lub lokalne) lub prawodawstwem wtórnym (przepisy dodatkowe, rozporządzenia, nakazy itp.). 'Prawny' obejmuje także decyzje oparte na regułach podejmowania decyzji określonych przez kompetentne organy, w przypadku, gdy wynikają one w sposób bezpośredni i logiczny z przepisów ustawowych i wykonawczych. Decyzje podjęte przez prawnie kompetentne organy mogą nie być prawne, jeśli nie wynikają w sposób bezpośredni i logiczny z prawodawstwa i regulacji prawnych, i jeśli nie są oparte na wymogach prawa, ale ustalone w trybie administracyjnym (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Prawo posiadania (prawo do posiadania): Społecznie zdefiniowana umowa pomiędzy osobami indywidualnymi lub grupami, uznana przez ustawy prawne lub praktyki zwyczajowe, dotycząca 'pakietu praw i obowiązków' w zakresie posiadania, utrzymania, dostępu do lub użytkowania konkretnych obszarów lub powiązanych z nimi zasobów (takich jak pojedyncze drzewa, gatunki roślin, woda, minerały itp.) (Źródło: Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN)).

Prawo stanowione: Zbiór praw zawarty w ustawach parlamentu (legislatura krajowa) (Źródło: *Oksfordzki słownik prawa*).

Prawo zwyczajowe: Powiązane ze sobą zbiory praw zwyczajowych mogą być uznane jako prawo zwyczajowe. W części jurysdykcji prawo zwyczajowe jest równoważne z prawem ustawowym, w ramach określonego obszaru kompetencji i może zastępować prawo ustawowe w obrębie zidentyfikowanych grup etnicznych i społecznych. W niektórych jurysdykcjach prawo zwyczajowe uzupełnia prawo ustawowe i jest stosowane w określonych okolicznościach. (Źródło: *Na podstawie N.L. Peluso and P. Vandergeest. 2001. Genealogie polityczne lasu i praw zwyczajowych w Indonezji, Malezji i Tajlandii, Journal of Asian Studies 60(3):761–812.*)

Protokół naukowy akceptowalny na szczeblu międzynarodowym: Z góry określona procedura naukowa, opublikowana przez międzynarodową sieć lub unię naukową, lub często występująca w międzynarodowej literaturze naukowej (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Przestrzegać/ Podtrzymywać: Uznawać, szanować, podtrzymywać i wspierać (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Przywrócić/Przywracanie: Określenia te są używane w różnych znaczeniach w zależności od kontekstu i mowy potocznej. W niektórych przypadkach 'przywrócić' oznacza naprawić szkody wyrządzone wartościom przyrodniczym, które są skutkiem działalności gospodarczej lub innych

aktywności. W innych przypadkach 'przywrócenie' oznacza stworzenie bardziej naturalnych warunków w miejscach, które zostały silnie zdegradowane lub przekształcone w inne rodzaje użytkowania gruntów. W Zasadach i Kryteriach pojęcie 'przywracanie' nie jest stosowane do określenia odtworzenia żadnego wcześniejszego, prehistorycznego, przedindustrialnego lub innego wcześniej istniejącego ekosystemu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Organizacja nie jest zobligowana do przywrócenia wartości przyrodniczych, na które wpływ miały czynniki będące poza jej kontrolą, na przykład szkody powstałe w wyniku klęsk żywiołowych, zmian klimatu lub legalnych działań stron trzecich, takich jak publiczna infrastruktura, górnictwo, łowiectwo lub osadnictwo. *FSC-POL-20-003 Wyłączenie obszarów z zakresu certyfikacji* opisuje działania, na podstawie których takie obszary, jeśli jest to stosowne, mogą być wyłączone z zakresu certyfikacji.

Organizacja nie jest także zobligowana do przywrócenia wartości przyrodniczych, które mogły istnieć przez jakiś czas lub w przeszłości, lub tych, na które negatywnie wpłynęła działalność poprzednich właścicieli lub organizacji. Jednakże, oczekuje się od organizacji podjęcia racjonalnych środków, w celu ograniczenia, kontroli i zapobiegania degradacji środowiskowej, która ma miejsce w *Jednostce gospodarowania** jako rezultat wcześniejszych oddziaływań.

Publicznie dostępny: W sposób dostępny lub powszechnie obserwowalny dla ludzi (Źródło: Słownik języka angielskiego Collins, Edycja 2003).

Punkt pierwszej sprzedaży: miejsce, z którego „podmiot handlowy” tj. osoba fizyczna lub prawna, w ramach działalności handlowej, nabywa prawa własności dotyczące drewna lub produktów z drewna od Organizacji.

Racjonalny: Osąd sprawiedliwy lub stosowny do okoliczności lub celów w oparciu o ogólne doświadczenie (Źródło: Skrócony słownik oksfordzki j. angielskiego).

Ratyfikowany: Proces, w wyniku którego prawnie zatwierdzono międzynarodowe prawo, umowę lub porozumienie (w tym wielostronna umowa w sprawie ochrony środowiska) przez ustawodawcę krajowego lub równoważny mechanizm, tak, by prawo międzynarodowe, porozumienia lub umowy automatycznie stały się częścią prawa krajowego lub rozpoczęły rozwój prawa krajowego, który będzie miał dać taki sam efekt prawny (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Refugia (Ostoje): Wyizolowany obszar, w którym nie wystąpiły rozległe zmiany powodowane zwykle zmianami klimatu lub zaburzeniami spowodowanymi przez działalność człowieka, oraz gdzie mogą przetrwać rośliny i zwierzęta typowe dla danego regionu (Źródło: Glen Canyon Dam, Adaptacyjny program zarządzania, Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej Glen Canyon Dam).

Rejestracja prawna: Krajowa lub lokalna licencja prawna lub zestaw pozwoleń do prowadzenia przedsiębiorstwa wraz z prawem do komercyjnego kupowania i sprzedawania produktów lub usług. Licencja lub pozwolenia mogą dotyczyć osoby fizycznej, prywatnego przedsiębiorstwa lub przedsiębiorstwa państwowego. Prawa do kupowania i sprzedawania produktów lub usług nie są jednoznacznie z koniecznością, stąd rejestracja prawna ma także zastosowanie do organizacji działających w Jednostce gospodarowania niesprzedających

produktów lub usług, a na przykład, oferujących bezpłatną rekreację lub ochronę różnorodności biologicznej, czy siedlisk (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Rębnia: Rębnia jest działaniem mającym na celu stworzenie najkorzystniejszych warunków dla odnowienia lasu o właściwym, z punktu widzenia gospodarki leśnej, składzie gatunkowym drzew i uzyskania pożądanej budowy drzewostanu.

Rokowania zbiorowe: dobrowolne negocjacje między pracodawcami lub organizacjami pracodawców, a *organizacją pracowników** w celu uregulowania warunków zatrudnienia za pomocą układów zbiorowych (Konwencja MOP nr 98, art. 4).

Równe wynagrodzenie* dla pracowników* płci męskiej i żeńskiej za pracę o równej wartości: dotyczy stawek wynagrodzenia ustalonych bez *dyskryminacji** ze względu na płeć (Konwencja MOP nr 100, Art.1b).

Równość płci: Równość płci lub sprawiedliwe relacje między płciami oznacza, że kobiety i mężczyźni mają równe warunki do korzystania z pełni praw człowieka oraz do przyczyniania się do rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturowego oraz politycznego i czerpania korzyści z niego płynących. (Źródło: zaadaptowano z warsztatów FAO, IFAD i ILO pt. 'Luki, trendy i aktualne badania w zakresie płci w zatrudnieniu w rolnictwie i na obszarach wiejskich: zróżnicowane ścieżki wyjścia z ubóstwa', Rzym, od 31 marca do 2 kwietnia 2009.).

Różnorodność biologiczna: Różnorodność pośród wszystkich żywych organizmów zamieszkujących, między innymi, ekosystemy lądowe, morskie i inne ekosystemy wodne oraz kompleksy ekologiczne, których są częścią, a także różnorodność w obrębie gatunków, pomiędzy gatunkami i różnorodność ekosystemów (Źródło: *Konwencja o różnorodności biologicznej, 1992, Artykuł 2*).

Ryzyko: Prawdopodobieństwo nieakceptowanego, negatywnego wpływu wynikającego z jakiegokolwiek aktywności w Jednostce Gospodarowania z uwzględnieniem powagi możliwych konsekwencji (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Rzadkie gatunki: Gatunki, które występują rzadko, ale nie są sklasyfikowane jako zagrożone. Są one zlokalizowane w ograniczonym zasięgu geograficznym lub ściśle określonych siedliskach lub są rozproszone na dużą skalę. Są one w przybliżeniu równoznacznie z kategorią podwyższonego ryzyka (IUCN, Near Threatened (NT)), włączając w to gatunki, które są bliskie sklasyfikowaniu lub mogą być sklasyfikowane w najbliższej przyszłości jako zagrożone (Źródło: Na podstawie IUCN. (2001). Czerwona lista kategorii i kryteriów IUCN: Wersja 3.1., Komisja IUCN dot. przetrwania gatunków. Gland, Szwajcaria i Cambridge, Wielka Brytania.).

Sieć obszarów ochronnych: te części *Jednostki Gospodarowania**, dla których ochrona jest głównym i, w pewnych warunkach, wyłącznym celem; takie obszary obejmują *powierzchnie referencyjne**, *strefy ochronne**, *obszary ochrony**, *obszary łączności** i *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**.

Siedlisko: Miejsce lub rodzaj miejsca, w którym występuje organizm lub populacja (Źródło: *Na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej, Artykuł 2*).

Skala, intensywność i ryzyko: Zobacz definicję terminów 'skala', 'intensywność' i 'ryzyko'

Skala: Miara stopnia, w jakim działania gospodarcze mają wpływ na wartości przyrodnicze lub jednostkę gospodarowania w czasie lub przestrzeni. Działania o małej skali przestrzennej mają w danym roku wpływ na proporcjonalnie małą część lasu, a działania o małej/niskiej skali czasowej występują jedynie w długich odstępach czasu (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

SLIMF: patrz 'Lasy o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania'.

Słuszna rekompensata: Wynagrodzenie proporcjonalne do wielkości i rodzaju usług świadczonych przez inną Stronę lub szkód, lub proporcjonalnie do wielkości i rodzaju szkody, którą można przypisać pierwszej Stronie.

Spółeczności lokalne: Społeczności dowolnej wielkości występujące na obszarze Jednostki Gospodarowania lub sąsiadujące z nią, a także te, które są wystarczająco blisko, by wywrzeć znaczący wpływ na gospodarkę lub wartości przyrodnicze Jednostki gospodarowania lub by na ich gospodarkę, prawa i środowisko życia wpływały działania Jednostki gospodarowania (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Spór: dla celów Międzynarodowych Ogólnych Wskaźników (IGI) jest to wyraz niezadowolenia ze strony jakiegokolwiek osoby lub organizacji przedstawiany jako skarga do Organizacji, dotycząca jej działań gospodarczych lub ich zgodności z Zasadami i Kryteriami FSC, na którą jest oczekiwana odpowiedź. (Źródło: na podstawie FSC-PRO-01-005 V3-0 Rozpatrywanie odwołań)

Spór o znacznej wielkości: Do celów Międzynarodowych Ogólnych Wskaźników (IGI), spór o znacznej wielkości jest sporem, który obejmuje jedno lub więcej z poniższych:

- Wpływa na ustawowe lub zwyczajowe prawa ludności rdzennej i lokalnej społeczności;
- Tam, gdzie negatywny wpływ działań zarządczych ma taką skalę, że nie można go odwrócić ani złagodzić;
- Przemoc fizyczna;
- Zniszczenie mienia;
- Obecność sił wojskowych;
- Akty zastraszania pracowników leśnych i stron.

Lista ta powinna zostać dostosowana lub rozszerzona przez Opracowujących Standard.

Spór o znacznym czasie trwania: spór trwający dłużej niż dwa razy dłużej niż wstępnie określone terminy w systemie FSC (trwa dłużej niż 6 miesięcy po otrzymaniu skargi, na podstawie FSC-STD-20-001).

Stan przed wycinką [warunek]: różnorodność, skład i struktura lasu lub plantacji przed ścięciem drzew i działaniami pomocniczymi, takimi jak budowa dróg.

Status prawny: Sposób, w jaki Jednostka gospodarowania jest sklasyfikowana względem prawa. Pod względem formy własności oznacza to kategorię własności, taką jak grunty komunalne lub dzierżawione, grunty państwowe lub rządowe itp. Jeśli Jednostka gospodarowania jest w trakcie przekształcania z jednej formy własności w drugą (np. z gruntów państwowych w grunty komunalne ludności rdzennej) status obejmuje bieżącą pozycję w

procesie przejściowym. Pod względem administracyjnym, status prawny może oznaczać, że obszar jest własnością całego narodu i jest administrowany w jego imieniu przez jednostkę rządową oraz jest, na mocy koncesji, dzierżawiony przez ministerstwo rządowe operatorowi z sektora prywatnego (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Strefa przybrzeżna: powierzchnia styku między lądem, a zbiornikiem wodnym i roślinność z nią związana.

Strefy ochronne i obszary ochrony: Zdefiniowane obszary, wyznaczone i zarządzane przede wszystkim w celu ochrony gatunków, siedlisk, ekosystemów oraz cech naturalnych i innych specyficznych dla danego miejsca wartości z uwagi na ich naturalne wartości przyrodnicze lub kulturowe, lub do celów monitorowania, ewaluacji i badań, niekoniecznie wykluczając przy tym inne aktywności związane z gospodarowaniem. Na potrzeby Zasad i Kryteriów powyższe terminy są stosowane zamiennie, bez wskazywania na wyższość jednego względem drugiego w kontekście konserwacji lub ochrony. Termin 'obszary chronione' nie jest stosowany, gdyż sugeruje on prawny lub oficjalny status ustanowiony na mocy regulacji prawnych w wielu krajach. W kontekście Zasad i Kryteriów działania w obrębie takich obszarów powinny uwzględniać aktywną, nie bierną, ochronę. (Źródło: FSC-STD-50-001 V5-0).

Stres wodny: Występuje, gdy zapotrzebowanie na wodę przekracza dostępną ilość przez pewien okres lub gdy słaba jakość ogranicza jej użycie. Stres wodny powoduje pogorszenie zasobów słodkiej wody pod względem ilościowym (nadmierna eksploatacja warstwy wodonośnej, suche rzeki itp.) i jakości (eutrofizacja, zanieczyszczenie materią organiczną, zasoleniem, itp.) (Źródło: UNEP, 2003, cytowane w Gold Standard Foundation 2014. Standard dotyczący korzyści wodnych).

Strona (Interesariusz): Zobacz definicję 'zaangażowana strona' i 'zainteresowana strona'.

Strona, na którą może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania (Zainteresowana strona): Jakakolwiek osoba, grupa osób lub podmiot wykazująca zainteresowanie lub będąca znana z zainteresowania aktywnością Jednostki Gospodarowania. Poniżej zamieszczono przykłady zainteresowanych stron.

- Organizacje zajmujące się ochroną przyrody, na przykład przyrodnicze organizacje pozarządowe;
 - Organizacje pracownicze, np. związki zawodowe;
 - Organizacje zajmujące się prawami człowieka, na przykład społeczne organizacje pozarządowe;
 - Lokalne projekty w zakresie rozwoju;
 - Lokalne samorządy;
 - Krajowe departamenty rządowe działające na danym obszarze;
 - Krajowe biura FSC;
 - Eksperci w zakresie konkretnych zagadnień, np. szczególnych wartości ochronnych.
- (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Szczególne Wartości Ochronne (High Conservation Value, HCV): Dowolny z poniższych walorów:

HCV 1 - Różnorodność gatunkowa. Koncentracja *różnorodności biologicznej** z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz gatunków rzadkich i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

HCV 2 – *Ekosystemy** i mozaiki na poziomie *krajobrazu**. *Nienaruszone krajobrazy leśne** oraz *ekosystemy** i mozaiki *ekosystemów** występujące na poziomie krajobrazu, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

HCV 3 - Ekosystemy i siedliska. Rzadkie lub zagrożone ekosystemy, *siedliska** lub *ostoje**.

HCV 4 - Kluczowe usługi ekosystemów. Podstawowe *funkcje ekosystemowe** w sytuacjach kluczowych, włączając w to ochronę zlewni wodnych i kontrolę erozji w wrażliwych gleb i zboczy.

HCV 5 - Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych** lub *ludności rdzennej** (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez zaangażowanie tych społeczności lub ludności rdzennej.

HCV 6 - Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, siedliska i *krajobrazy** o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury lokalnych społeczności lub ludności rdzennej, zidentyfikowane poprzez zaangażowanie tych społeczności lub ludności rdzennej.

(Źródło: Na podstawie FSC-STD-01-001 V5-0).

Środki kontroli biologicznej: Organizmy użyte do eliminacji lub regulacji populacji innych organizmów. (Źródło: Na podstawie FSC-STD-01-001 V4-0 FSC oraz Światową Unię Ochrony Przyrody. Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Tereny podmokłe: obszary przejściowe między systemami lądowymi i wodnymi, w których zwierciadło wód gruntowych znajduje się zwykle na lub w pobliżu powierzchni, lub ląd jest pokryty płytką wodą (Źródło: Cowarding, L.M., Carter, V., Golet, F.C., Laroe, E.T. 1979. Klasyfikacja mokradł i głębinowych siedlisk Stanów Zjednoczonych. Departament DC w USA:Waszyngton).

Zgodnie z Konwencją Ramsarską tereny podmokłe mogą obejmować przybrzeżne równiny błotne, naturalne stawy, bagna, zagłębienia, mokradła, torfowiska, grzęzawiska, bagna słodkowodne, lasy namorzynowe, jeziora, rzeki, a nawet niektóre rafy koralowe (Źródło: IUCN, brak daty, Definicje IUCN - Język angielski).

Terminowo: zobacz 'w odpowiednim czasie'.

Testowanie włókien: zestaw technologii służących identyfikacji drewna, wykorzystywanych do identyfikacji rodziny, rodzaju, gatunku i pochodzenia wyrobów z litego drewna i włókien drzewnych.

Torfowisko: składa się z zalanych i podmokłych obszarów, z dużymi nagromadzeniami materiału organicznego, pokryty jest warstwą ubogiej roślinności związanej z określonym stopniem kwasowości, i który ma charakterystyczny bursztynowy kolor (Źródło: Aguilar, L. 2001. About Fishermen, Fisherwomen, Oceans and tides. IUCN. San Jose (Costa Rica)).

Tradycyjna wiedza: informacje, know-how, umiejętności i praktyki, które są rozwinięte, podtrzymywane i przekazywane z pokolenia na pokolenie w ramach społeczności, często tradycyjna wiedza stanowi część tożsamości kulturowej lub duchowej społeczności (Źródło: na podstawie definicji Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (z ang. WIPO). Definicja słownikowa zgodnie z Polityką / Tradycyjna wiedza na stronie WIPO)).

Transakcja FSC: Zakup lub sprzedaż produktów z oświadczeniem FSC na dokumentach sprzedaży. (Źródło: ADV-40-004-14).

Uraz przy pracy: Jakiegokolwiek obrażanie ciała, choroba lub śmierć będące rezultatem wypadku przy pracy (Źródło: Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP). Biuro biblioteki i systemów informacyjnych MOP. Tezaurus MOP przedstawiony na stronie internetowej MOP).

Usługi ekosystemowe (usługi ekosystemów): Korzyści, które ludzie czerpią z ekosystemów. Obejmują one:

- zaopatrywanie w pożywienie, produkty leśne i wodę;
- usługi regulacyjne, takie jak regulacja w przypadku powodzi, suszy, degradacji terenu, jakości powietrza, klimatu i chorób;
- usługi wspierające takie jak tworzenie gleby i obieg składników odżywczych; oraz
- usługi kulturowe i wartości kulturowe takie jak rekreacyjne, duchowe, religijne i inne korzyści niematerialne.

(Źródło: Na podstawie R. Hassan, R. Scholes i N. Ash. 2005. *Ekosystemy i samopoczucie człowieka: Synteza. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC*).

Ustawodawstwo krajowe: Pakiet aktów prawa nadrzędnego i wtórnego (akty, ordynacje, statuty, dekrety) mających zastosowanie na terenie danego kraju, a także przepisy drugorzędne i trzeciorzędne procedury administracyjne (zasady/wymagania), które wywodzą się bezpośrednio lub pośrednio z przepisów nadrzędnych lub wtórnych (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Ustawowy: patrz definicja „Prawny”

Użytki zielone: obszar porośnięty zielnymi roślinami, pokryty drzewami i krzewami na powierzchni mniejszej niż 10%. (Źródło: UNEP, cyt. w FAO, 2002. Drugie spotkanie ekspertów w sprawie harmonizacji Definicje związane z lasami do użytku przez różne zainteresowane strony).

W odpowiednim czasie / terminowo: tak szybko, jak pozwalają na to okoliczności; nie przekładany umyślnie przez Organizację; w zgodzie z obowiązującymi przepisami, umowami, licencjami lub fakturami.

Walory krajobrazowe: Walory krajobrazu mogą być zwizualizowane jako warstwy ludzkiej percepcji nałożone na fizyczny krajobraz. Niektóre walory krajobrazowe, takie jak ekonomiczne, rekreacyjne, odżywcze i wizualne, są ściśle powiązane z fizycznymi atrybutami krajobrazu. Inne walory krajobrazowe, takie jak wartość wewnętrzna lub duchowa, mają bardziej symboliczny charakter i są inspirowane bardziej indywidualną percepcją lub konstrukcją społeczną niż fizyczne atrybuty krajobrazu (Źródło: Na podstawie strony internetowej Instytutu Wartości Krajobrazowych).

Warstwa wodonośna: formacja, grupa formacji lub część formacji, która zawiera wystarczającą ilość nasyconego, przepuszczalnego materiału, aby dostarczać znaczące ilości wody do studni i źródeł dla tej jednostki, aby mieć wartość ekonomiczną jako źródło wody w tym regionie. (Źródło: Gratzfeld, J. 2003. Przemysł wydobywczy w strefach suchych i półsuchych. Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN)).

Wartości przyrodnicze: Poniższy zestaw elementów środowiska biofizycznego i ludzkiego:

- funkcje ekosystemu (z uwzględnieniem sekwestracji i magazynowania węgla);
- różnorodność biologiczna;
- zasoby wodne;
- gleby;
- atmosfera;
- walory krajobrazowe (z uwzględnieniem wartości kulturowych i duchowych).

Konkretna wartość przypisana powyższym elementom uzależniona jest od sposobu ich postrzegania przez jednostki i społeczeństwa. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Warunki naturalne/ ekosystem rodzimy: Dla potrzeb Zasad i Kryteriów FSC oraz wszystkich mających zastosowanie technik odtwarzania terminy takie jak 'bardziej naturalne warunki' i 'ekosystem rodzimy' mają prowadzić do działań na korzyść lub przywrócenia pierwotnych warunków i zespołów gatunków rodzimych, które są typowe dla danego miejsca, a także zarządzanie tymi zespołami i innymi wartościami środowiskowymi w taki sposób, by tworzyć ekosystem typowy dla danego obszaru. Dalszych wskazówek mogą dostarczać Standardy Gospodarki Leśnej FSC (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Weryfikacja transakcji: Weryfikacja dokonywana przez jednostki certyfikujące i/lub międzynarodową jednostkę akredytacyjną ASI (Accreditation Services International), czy oświadczenia FSC materiału wyjściowego stosowane przez posiadacza certyfikatu FSC są właściwe i pasują do oświadczeń FSC materiału wejściowego jego partnerów handlowych. (Źródło: FSC-STD-40-004 V3-0).

Weryfikowalne cele: konkretne cele, takie jak pożądane przyszłe warunki leśne, ustanowione w celu mierzenia postępów w osiąganiu każdego z *celów zarządzania**. Cele te są wyrażone jako jasne wyniki, takie, że ich osiągnięcie można zweryfikować i można określić, czy je osiągnięto czy nie.

Wiążąca umowa: umowa lub pakt, na piśmie lub nie, która obowiązuje sygnatariuszy i jest wykonalna na mocy prawa. Strony zaangażowane w umowę robią to i akceptują dobrowolnie.

Własność intelektualna: Praktyki oraz wiedza, innowacje i inne wytwory umysłu. (Źródło: *Na podstawie Konwencji o różnorodności biologicznej, Artykuł 8(j); oraz Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Czym jest własność intelektualna? Publikacja numer. 450(E)*).

Wskaźnik: Zmienna ilościowa lub jakościowa, która może być zmierzona lub opisana, zapewniająca sposób oceny dotyczący tego, czy dana jednostka gospodarki leśnej spełnia wymogi Kryterium FSC. Wskaźniki i powiązane z nimi progi określają więc wymogi dotyczące odpowiedzialnej gospodarki leśnej na poziomie Jednostki Gospodarki Leśnej i stanowią podstawę oceny lasów. (Źródło: FSC-STD-01-002 V1-0 FSC Słownik pojęć (2009)).

Wszystkie strony: posiadacze praw* oraz zaangażowane strony* oraz zainteresowane strony*.

Wynagrodzenie: obejmuje zwykłą, podstawową lub minimalną płacę lub wynagrodzenie oraz wszelkie dodatkowe wynagrodzenie, które jest wypłacane bezpośrednio lub pośrednio, czy to w gotówce, czy w naturze, przez pracodawcę na rzecz pracownika i wynikające z zatrudnienia pracownika* (Konwencja MOP nr. 100, art.1a).

Wypadek w miejscu pracy: Zdarzenie powstałe podczas pracy powodujące uraz lub śmierć (Źródło: Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP). Biuro biblioteki i systemów informacyjnych MOP. Tezaurus MOP przedstawiony na stronie internetowej MOP).

Zaangażować lub zaangażowanie: Proces, w którym *Organizacja** komunikuje się, konsultuje się lub zapewnia udział zainteresowanym lub zaangażowanym stronom zapewniając jednocześnie, że ich obawy, pragnienia, oczekiwania, potrzeby, prawa i możliwości są uwzględniane podczas ustanawiania, wdrożenia i aktualizacji *planu gospodarowania**. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Zaangażowana strona: Jakakolwiek osoba, grupa osób lub podmiot, który podlega lub może podlegać wpływom działalności Jednostki. Przykłady obejmują, ale nie ograniczają się (np. w przypadku właścicieli gruntów położonych w dole cieków) do osób, grup osób lub podmiotów zlokalizowanych w sąsiedztwie Jednostki Gospodarowania.

Przykłady zaangażowanych stron to:

- Społeczności lokalne
- Ludność rdzenna
- Pracownicy
- Mieszkańcy lasu
- Sąsiedzi
- Właściciele gruntów położonych w dole cieków
- Lokalni przetwórcy
- Lokalne przedsiębiorstwa
- Posiadacze praw własności i użytkowania, w tym właściciele gruntów
- Organizacje uprawnione do działania lub działające w imieniu zaangażowanych stron, na przykład organizacje pozarządowe zajmujące się kwestiami społecznymi i przyrodniczymi, związki zawodowe itd. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0)

Zagrożenia naturalne: zakłócenia, które mogą stanowić zagrożenie dla wartości społecznych i wartości przyrodniczych* w Jednostce Gospodarowania*, mogą również obejmować ważne funkcje ekosystemu; przykłady obejmują suszę, powódź, pożar, osunięcie ziemi, burzę, lawinę itp.

Zagrożenie: Wskazanie lub ostrzeżenie o zbliżających się lub prawdopodobnych szkodach lub negatywnych wpływach (Źródło: Na podstawie Słownika oksfordzkiego j. angielskiego).

Zainteresowana strona: zobacz 'Strona, na którą może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania'.

Zainteresowany posiadacz praw: Osoby i grupy, w tym *ludność rdzenna**, *ludność tradycyjna** i *społeczności lokalne** z prawami lub zwyczajowymi prawami*, których *dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda** jest wymagana w celu określenia decyzji zarządczych.

Zarządzanie adaptacyjne: Systematyczny proces ciągłego ulepszania polityk w zakresie gospodarowania i praktyk poprzez wyciąganie wniosków z bieżących działań (Źródło: Na podstawie Światowej Unii Ochrony Przyrody (World Conservation Union, IUCN). Słownik pojęć zamieszczony na stronie internetowej IUCN).

Zasada: Kluczowa wytyczna lub element, w przypadku FSC, gospodarowania lasami (Źródło: FSC-STD-01-001 V4-0).

Zasoby leśne: Ogół składników lasu możliwych do określenia ilościowego, obejmujący elementy biocenozy, a szczególnie drzewostany, runo i zwierzynę oraz składniki biotopu, glebę i wodę.

Zatrudnienie i zawód: obejmuje dostęp do kształcenia zawodowego, dostęp do zatrudnienia i poszczególnych zawodów, oraz warunki zatrudnienia (Konwencja MOP nr 111, art. 1.3).

Zbiorniki wodne (w tym cieki wodne): sezonowe, tymczasowe i trwałe potoki, strumienie, rzeki, stawy i jeziora. Zbiorniki wodne obejmują systemy przybrzeżne lub systemy mokradeł, jeziora, bagna, grzęzawiska i źródła.

Znaczący: Na potrzeby Zasady 9, HCV 1, 2 i 6 wyróżnia się trzy główne wyjaśnienia:

- Oznaczenie, klasyfikacja lub uznany, przez międzynarodową organizację taką jak IUCN lub Birdlife International, status ochrony.
- Oznaczenie przez władze państwowe lub regionalne, lub przez odpowiedzialną krajową organizację ochrony przyrody na podstawie koncentracji różnorodności biologicznej.
- Dobrowolne rozpoznanie dokonane przez zarządcę, właściciela lub organizację na podstawie dostępnych informacji lub potwierdzonego bądź podejrzanego istnienia znaczącej koncentracji różnorodności biologicznej, nawet jeśli nie zostało to oficjalnie uznane przez inne organizacje.
- Każda z powyższych form stanowi uzasadnienie dla wyznaczenia HCV 1, 2 i 6. Wiele regionów na świecie ma rozpoznaną ważną różnorodność biologiczną, na podstawie

pomiarów dokonanych na różne sposoby. Istniejące mapy i klasyfikacje dotyczące obszarów ochrony różnorodności biologicznej odgrywają kluczową rolę w identyfikacji potencjalnej obecności wartości HCV 1,2 i 6 (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Żywotność ekonomiczna: Zdolność do rozwoju i przetrwania jako niezależna jednostka społeczna, ekonomiczna lub polityczna. Żywotność ekonomiczna może wymagać, ale nie musi być synonimem, opłacalności (Źródło: Na podstawie definicji umieszczonej na stronie internetowej Europejskiej Agencji Środowiska)

ZASADA 1: ZGODNOŚĆ Z PRAWEM

Organizacja* musi* przestrzegać wszystkich obowiązujących przepisów*, regulacji i ratyfikowanych* na szczeblu krajowym, międzynarodowych traktatów, konwencji i porozumień.

Kryterium 1.1. Organizacja* musi* być prawnie zdefiniowanym podmiotem o jasnej, udokumentowanej i niepodlegającej zaskarżeniu rejestracji* wraz z pisemnym upoważnieniem prawnie właściwego* organu do prowadzenia określonej działalności.

1.1.1. Organizacja* jest wpisana do Rejestru Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) ze wskazaniem gospodarki leśnej jako rodzaju działalności. (Adaptacja IGI nr 1.1.1)

1.1.2. (Odrzucony IGI nr 1.1.2)

Kryterium 1.2. Organizacja* musi* przedstawić status prawny* Jednostki Gospodarowania*, uwzględniając prawo posiadania*, prawa użytkowania* oraz granice prowadzonej działalności.

1.2.1. Udokumentowane jest prawo do posiadania*, zarządzania i korzystania z zasobów leśnych*, w których prowadzona jest gospodarka leśna objęta certyfikatem. (Adaptacja IGI nr 1.2.1)

1.2.2. (Odrzucony IGI nr 1.2.2)

1.2.2. Granice wszystkich Jednostek Gospodarowania* objętych certyfikatem są wyraźnie oznaczone lub udokumentowane i wyraźnie zaznaczone na mapach i możliwe do identyfikacji w terenie. (Adaptacja IGI nr 1.2.3)

Kryterium 1.3. Organizacja* musi* posiadać prawa do prowadzenia działań w ramach Jednostki Gospodarowania*, które odzwierciedlają status prawny* Organizacji* i Jednostki Gospodarowania*, i są zgodne z powiązanymi wytycznymi prawa krajowego* i praw lokalnych*, a także regulacji oraz wymogów administracyjnych. Prawa, o których mowa muszą* zapewniać możliwość pozyskiwania produktów lub świadczenia usług ekosystemowych* z danej Jednostki Gospodarowania*. Organizacja* uiszcza prawnie zdefiniowane opłaty związane z tymi prawami i zobowiązaniami.

1.3.1. Wszystkie działania w Jednostce Gospodarowania* są przeprowadzone zgodnie z przepisami prawa. (Adaptacja IGI nr 1.3.1)

1.3.2. Terminowo* uiszczone są wszystkie wymagane prawnie opłaty związane z gospodarką leśną. (Przyjęcie IGI nr 1.3.2)

1.3.3. Działania ujęte w planie gospodarowania* są zaplanowane w taki sposób, aby były zgodne ze wszystkimi przepisami prawa. (Przyjęcie IGI nr 1.3.3)

Kryterium 1.4. Organizacja* musi* opracować i wdrożyć środki lub zaangażować w tym celu odpowiednie organy, by systematycznie chronić Jednostkę Gospodarowania* przed nieupoważnionym i nielegalnym wykorzystaniem zasobów, osiedlaniem się lub innymi nielegalnymi działaniami.

1.4.1. Opracowane i wdrożone są środki w celu zapewnienia systematycznej ochrony* przed nieupoważnionym lub nielegalnym pozyskiwaniem*, polowaniem, połowem ryb, zastawianiem pułapek, zbieractwem, osadnictwem i innymi nieuprawnionymi działaniami. (Przyjęcie IGI nr 1.4.1)

1.4.2. W sytuacjach, w których za *ochronę* prawnie** odpowiedzialne są właściwe organy , wdrożony jest system współpracy z tymi organami w celu identyfikacji, raportowania, kontroli i zniechęcania do nieupoważnionej lub nielegalnej działalności. (Przyjęcie IGI nr 1.4.2)

1.4.3. Jeżeli wykryte są nielegalne lub nieupoważnione działania, wdrażane są odpowiednie środki w celu ich powstrzymania, a także w celu zapobiegania podobnym działaniom w przyszłości. (Adaptacja IGI nr 1.4.3)

Kryterium 1.5. Organizacja* musi* działać zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami krajowymi*, przepisami lokalnymi*, ratyfikowanymi* międzynarodowymi konwencjami i obowiązkowymi kodeksami postępowania* odnoszącymi się do transportu i handlu wyrobami leśnymi w obrębie i z danej Jednostki Gospodarowania* lub do punktu pierwszej sprzedaży.

1.5.1. Organizacja* jest świadoma obowiązujących przepisów związanych z handlem i transportem produktów leśnych do punktu pierwszej sprzedaży*, stosuje się do nich i podejmuje działania w kierunku ich przestrzegania. W przypadku powzięcia informacji o nieprzestrzeganiu tych przepisów przez nabywcę drewna na terenie Jednostki Gospodarowania* Organizacja* stara się zapobiegać tym naruszeniom. (Adaptacja IGI nr 1.5.1)

1.5.2. Organizacja* jest świadoma obowiązujących przepisów CITES i stosuje się do nich. (Adaptacja IGI nr 1.5.2)

Kryterium 1.6. Organizacja* musi* identyfikować, zapobiegać i rozwiązywać spory* dotyczące prawa stanowionego lub praw zwyczajowych*, które w odpowiednim czasie* mogą być rozwiązywane na drodze pozasądowej, poprzez zaangażowanie* stron, na które może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania*.

1.6.1. Wdrożony jest publicznie dostępny* mechanizm rozwiązywania sporów* poprzez zaangażowanie* stron, na które może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania*, których spory* dotyczą. (Przyjęcie IGI nr 1.6.1)

1.6.2. Spory*, które mogą być rozwiązane pozasądowo są w odpowiednim czasie* zgłaszane i zostają rozwiązane lub podlegają procesowi rozwiązywania sporów*. (Adaptacja IGI nr 1.6.2)

1.6.3. Istnieje aktualna dokumentacja wszystkich sporów* zawierająca:

- a) Czynności wykonane w celu rozwiązywania sporów*
- b) Wyniki wszystkich procesów rozwiązywania sporów*;
- c) Spory* nierozwiązane, przyczyny ich nie rozwiązania oraz propozycje jak mogą być rozwiązywane (Adaptacja IGI nr 1.6.3)

1.6.4. Uwzględniając najlepsze dostępne informacje* Organizacja* wstrzymuje sporne działanie do momentu zakończenia sporu*, jeśli to sporne działanie mogłoby powodować nieodwracalne skutki dla istoty sporu*. W ramach mechanizmu rozwiązywania sporów*, strony sporu* mogą również uzgodnić inne rozwiązanie jeszcze przed zakończeniem sporu*. (Adaptacja IGI nr 1.6.4)

1.6.5. Organizacja* dołoży wszelkich starań, aby spór* rozwiązać w możliwie najszybszym czasie. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 1.7. Organizacja* musi* publicznie ogłosić swoje zobowiązanie do nieoferowania i nieprzyjmowania łapówek w postaci pieniędzy lub jakiegokolwiek innej formie korupcji, oraz przestrzegania przepisów antykorupcyjnych, jeśli istnieją. W przypadku braku przepisów antykorupcyjnych Organizacja* wdroży inne środki antykorupcyjne odpowiadające skali i intensywności* prowadzonych działań gospodarczych oraz ryzyku* korupcji.

1.7.1. Wdrożone są zasady postępowania zawierające zobowiązanie do unikania zachowań korupcyjnych w każdej postaci. (Adaptacja IGI nr 1.7.1)

1.7.2. Zasady postępowania antykorupcyjnego dorównują lub przewyższają odpowiednie przepisy ogólne. (Adaptacja IGI nr 1.7.2)

1.7.3. Zasady postępowania antykorupcyjnego są bezpłatnie *dostępne publicznie**. (Adaptacja IGI nr 1.7.3)

1.7.4. Łapówki, przymus i inne akty korupcji nie występują. (Przyjęcie IGI nr 1.7.4)

1.7.5. W razie wystąpienia korupcji wdrażane są środki naprawcze. (Przyjęcie IGI nr 1.7.5)

Kryterium 1.8. Organizacja* musi* zademonstrować długoterminowe zobowiązanie do przestrzegania Zasad* i Kryteriów* FSC w obrębie Jednostki Gospodarowania* i powiązanych z tym Polityk i Standardów FSC. Oświadczenie odnośnie takiego zobowiązania musi* być włączone w darmowy materiał publicznie dostępny*.

1.8.1. Organizacja* demonstruje w formie pisemnej długoterminowe zobowiązanie do zarządzania lasami spójnie z Zasadami* i Kryteriami* FSC i powiązanymi Politykami i Standardami. (Adaptacja IGI nr 1.8.1)

1.8.2. Zobowiązanie to jest bezpłatnie *dostępne publicznie**. (Adaptacja IGI nr 1.8.2)

1.8.3. Organizacja* w wystąpieniach publicznych i w zajmowanych stanowiskach nie deklaruje nieprzestrzegania obowiązujących ją Zasad*, Kryteriów* i Wskaźników FSC. (Wskaźnik dodany)

UWAGA

Wskaźnik 1.8.3 dotyczy oświadczeń przedstawianych w imieniu Organizacji. Dotyczy oświadczeń o faktach lub zamiarach Organizacji, nie ogranicza natomiast wyrażania opinii o Zasadach, Kryteriach i Wskaźnikach FSC ani postulatów co do ich ulepszania.

UWAGA: Załącznik A, który zawiera minimalną listę mających zastosowanie *przepisów**, regulacji i *ratyfikowanych** na szczeblu krajowym, traktatów międzynarodowych, konwencji i porozumień – znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 2: PRAWA PRACOWNIKÓW* I WARUNKI ZATRUDNIENIA

Organizacja* musi* zapewnić utrzymanie lub zwiększenie dobrobytu socjalnego i ekonomicznego pracowników*.

Kryterium 2.1. Organizacja* musi* przestrzegać* zasad i praw w pracy określonych w Deklaracji MOP dotyczącej Podstawowych Zasad i Praw w Pracy (1998) opracowanych na podstawie ośmiu podstawowych Konwencji MOP.

2.1.1. Organizacja* nie korzysta z pracy dzieci, za wyjątkiem działań edukacyjnych pod nadzorem opiekunów. (Adaptacja IGI nr 2.1.1)

2.1.1.1. *Organizacja** nie może zatrudniać *pracowników** poniżej wieku 15 lat z wyjątkiem przypadków wymienionych w punkcie 2.1.1.2 ([Adaptacja IGI nr 2.1.1.1](#))

2.1.1.2. Osoby poniżej 15 roku życia mogą być zatrudnione wyłącznie do pracy lekkiej w celu przygotowania zawodowego. Zatrudnienie takie nie może kolidować z obowiązkiem szkolnym, ani być szkodliwe dla ich zdrowia, czy rozwoju. ([Adaptacja IGI nr 2.1.1.2](#))

2.1.1.3. Żadna osoba poniżej 18 lat nie może być zatrudniona do *niebezpiecznej** lub *ciężkiej pracy**, za wyjątkiem celów szkoleniowych zgodnych z obowiązującym *ustawodawstwem krajowym** i przepisami. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.1.3](#))

2.1.1.4. *Organizacja** musi* zabronić *najgorszych form pracy dzieci**. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.1.4](#))

2.1.2. *Organizacja** nie dopuszcza żadnych form pracy przymusowej i obowiązkowej w rozumieniu Konwencji MOP nr 29 ratyfikowanej przez Polskę w 1958r. ([Adaptacja IGI 2.1.2](#))

2.1.2.1. Stosunek zatrudnienia jest dobrowolny i oparty na obustronnej zgodzie, bez zagrożenia karą (za Konwencją MOP nr 29 ratyfikowaną przez Polskę w 1958r.). ([Przyjęcie IGI nr 2.1.2.1](#))

2.1.2.2. Brak jest dowodów na jakiegokolwiek praktyki wskazujące na pracę przymusową lub obowiązkową, włącznie z, lecz nie ograniczając się do, następujących praktyk:

- Przemoc fizyczna i seksualna
- Praca niewolnicza
- Wstrzymanie wypłat / włączając w to wypłatę wynagrodzeń za pracę lub płatność depozytu w celu rozpoczęcia zatrudnienia
- Ograniczenie mobilności/poruszania się
- Zatrzymanie paszportu i dokumentów tożsamości
- Groźba donosu/wydania władzom. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.2.2](#))

2.1.3. *Organizacja** musi* zapewnić, że nie ma miejsca dyskryminacja w zakresie zatrudniania i wykonywania zawodu. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.3](#))

2.1.3.1 ([Odrzucony IGI nr 2.1.3.1](#))

2.1.4. *Organizacja** musi* respektować wolność zrzeszania się i prawo do rokowań zbiorowych. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.4](#))

2.1.4.1. *Pracownicy** mają możliwość założenia lub przyłączenia się do *organizacji pracowników** według własnego wyboru. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.4.1](#))

2.1.4.2. *Organizacja** respektuje prawa pracowników do angażowania się w zgodne z prawem działania związane z tworzeniem, przyłączaniem się do, lub wspieraniem *organizacji pracowników** lub do powstrzymywania się od tego; i nie będzie dyskryminować ani karać pracowników za korzystanie z tych praw. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.4.2](#))

2.1.4.3. *Organizacja** prowadzi negocjacje z ustanowionymi zgodnie z prawem *organizacjami pracowników**, w *dobrej wierze** oraz przy najlepszych staraniach w celu osiągnięcia *układu zbiorowego**. ([Adaptacja IGI nr 2.1.4.3](#))

2.1.4.4. Istniejące *układy zbiorowe** są przestrzegane. ([Przyjęcie IGI nr 2.1.4.4](#))

Kryterium 2.2. Organizacja* musi* promować równość płci* w zakresie zatrudnienia, możliwości szkolenia, przyznawania kontraktów, zaangażowania* i działań zarządczych.

2.2.1. Wdrożone są procedury zapewniające równość płci* i zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć w praktykach: zatrudnienia, możliwości szkolenia, przyznawania kontraktów, zaangażowania*, działań zarządczych. (Adaptacja IGI nr 2.2.1)

2.2.2. Możliwości zatrudnienia są otwarte zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn na takich samych warunkach na wszystkich stanowiskach zgodnie z obowiązującymi krajowymi przepisami. (Adaptacja IGI nr 2.2.2)

2.2.3. Niezależnie od płci, pracownicy mają taki sam dostęp do szkoleń zawodowych oraz programów związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy, zgodnie z prawem krajowym. (Adaptacja IGI 2.2.3)

2.2.4. Kobiety i mężczyźni otrzymują takie samo wynagrodzenie, gdy wykonują taką samą pracę. (Przyjęcie IGI nr 2.2.4)

2.2.5. (Odrzucony IGI nr 2.2.5)

2.2.5. Urlop macierzyński trwa nie krócej niż przez okres sześciu tygodni po porodzie. (Przyjęcie IGI nr 2.2.6)

2.2.6. Urlop ojcowski jest dostępny, a korzystanie z niego nie przynosi negatywnych skutków dla pracownika (Adaptacja IGI nr 2.2.7)

2.2.7. Zapewniona jest możliwość aktywnego udziału zarówno kobiet jak i mężczyzn w zebraniach, komitetach zarządzających i forach decyzyjnych. (Przyjęcie IGI nr 2.2.8)

2.2.8. Pracownicy* są świadomi swoich praw i mają łatwy dostęp do zapewniających poufność, bezpiecznych i niegroźących odwetem procedur zgłaszania przypadków przemocy, molestowania seksualnego, dyskryminacji i mobbingu. (Adaptacja IGI nr 2.2.9)

2.2.9. Organizacja* wspiera pracowników w rozwiązywaniu problemów społecznych, a w szczególności promuje zgodne z zasadami współżycia społecznego, postawy i zachowania w relacjach międzyludzkich. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 2.3. Organizacja* musi* wdrożyć praktyki związane z bezpieczeństwem i higieną pracy w celu ochrony pracowników* przed chorobami zawodowymi i zagrożeniem dla zdrowia. Praktyki te, proporcjonalnie do skali, intensywności i ryzyka* prowadzonych działań gospodarczych, muszą* spełniać lub przekraczać wymagania Kodeksu Postępowania MOP w Zakresie Bezpieczeństwa i Higieny Pracy przy Pracach Leśnych.

2.3.1. Przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy są opracowane i wdrożone tak, że spełniają lub przewyższają Kodeks MOP w zakresie Bezpieczeństwa i Higieny Pracy przy Pracach Leśnych. (Przyjęcie IGI nr 2.3.1)

2.3.2. Pracownicy* są wyposażeni w środki ochrony indywidualnej odpowiednie do wykonywanych czynności. (Adaptacja IGI nr 2.3.2)

2.3.3. Stosowanie środków ochrony indywidualnej jest obowiązkowe. (Przyjęcie IGI nr 2.3.3)

2.3.4. Prowadzona jest dokumentacja pracowników własnych Organizacji* w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy obejmująca w szczególności rodzaje wypadków i czas absencji z powodu wypadków. (Adaptacja IGI nr 2.3.4)

2.3.5. (Odrzucony IGI nr 2.3.5)

2.3.5. Procedury bezpieczeństwa i higieny pracy są przeglądane i poprawiane zgodnie z wymaganiami po poważnych zdarzeniach i wypadkach. (Przyjęcie IGI nr 2.3.6)

2.3.6. Prace związane z prowadzeniem gospodarki leśnej organizowane są tak, aby minimalizować zagrożenia dla pracowników*. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 2.4. Organizacja* musi* wypłacać wynagrodzenie równoważne lub przewyższające minimalne standardy w leśnictwie lub inne wynagrodzenie wynikające z uznanych porozumień w kwestii płac w leśnictwie lub płacę umożliwiającą utrzymanie*, jeśli jest wyższa niż minimalne wynagrodzenie ustawowe. W przypadku, gdy nie istnieje żadne z powyższych, Organizacja*, z udziałem pracowników*, opracuje mechanizmy ustalenia wysokości płacy umożliwiającej utrzymanie*.

2.4.1. Płace wypłacane przez Organizację* zawsze odpowiadają lub przekraczają ustawowe płace minimalne, jeśli są one określone. (Adaptacja IGI nr 2.4.1)

2.4.2.1. Zlecając prace leśne Organizacja* szacuje wartość zamówienia na podstawie najlepszych dostępnych informacji*, uwzględniając przy tym że pracownicy Wykonawcy zatrudnieni przy realizacji tego zamówienia muszą otrzymać co najmniej minimalną płacę wymaganą przepisami prawa, oraz uwzględniając racjonalne koszty amortyzacji i użytkowania niezbędnego sprzętu. (Adaptacja IGI nr 2.4.2)

2.4.2.2. Wybierając wykonawcę prac leśnych, Organizacja* rozważa, zgodnie z możliwościami określonymi w przepisach prawa, czy oferty nie zawierają rażąco niskiej ceny. Organizacja* bada w szczególności sposób wyliczenia ceny oferty w zakresie wynikającym z przepisów prawa pracy i przepisów o zabezpieczeniu społecznym, obowiązujących w miejscu, w którym realizowane jest zamówienie. Organizacja* nie zleca wykonania prac leśnych za rażąco niską cenę. Za rażąco niską uznaje się w szczególności taką cenę, która, w świetle najlepszych dostępnych informacji*, jest niemożliwa do wykonania przy założeniu co najmniej minimalnej płacy dla pracowników zatrudnionych przy realizacji tych prac. (Adaptacja IGI nr 2.4.2)

2.4.3. (Odrzucony IGI nr 2.4.3)

2.4.3. Wynagrodzenia i wynagrodzenia kontraktowe są wypłacane przez Organizację* terminowo. (Przyjęcie IGI nr 2.4.4)

Kryterium 2.5. Organizacja* musi* wykazać, że pracownicy* otrzymują specjalistyczne szkolenia i nadzór nad wykonywaną pracą, by bezpiecznie i skutecznie wdrożyć plan gospodarowania* i inne związane z nim czynności.

2.5.1. Pracownicy* otrzymują specjalistyczne szkolenia i nadzór odnoszące się do zakresu ich obowiązków. Minimalna lista wymaganych szkoleń znajduje się w Załączniku B. (Adaptacja IGI nr 2.5.1)

2.5.2. Przechowywane są aktualne dane o szkoleniach pracowników*, których te szkolenia dotyczą, stosownie do miejsca ich zatrudnienia. (Adaptacja IGI nr 2.5.2)

Kryterium 2.6. Organizacja* musi* posiadać opracowane, przy zaangażowaniu* pracowników*, mechanizmy rozwiązywania skarg i zapewnienia pracownikom słusznej rekompensaty* za stratę lub zniszczenie ich własności, chorobę zawodową* lub wypadek przy pracy* mające miejsce w trakcie pracy dla Organizacji*.

2.6.1. Istnieje system rozwiązywania sporów* zgłaszanych przez pracowników*. Pracownicy* mają możliwość kulturowo odpowiedniego* zaangażowania* w modyfikację tego systemu. (Adaptacja IGI nr 2.6.1)

2.6.2. Skargi *pracowników** są rozpoznawane, reaguje się na nie i są rozpatrzone lub są w trakcie procesu rozpatrywania sporów*. (Przyjęcie IGI nr 2.6.2)

2.6.3. Utrzymuje się aktualny rejestr skarg *pracowników** związanych z ich stratami lub zniszczeniem własności, *chorobami zawodowymi** lub zranieniami, zawierający:

- 1) kroki podjęte w celu rozpatrzenia skargi
- 2) wyniki postępowań włącznie ze *słuszną rekompensatą**, oraz
- 3) nierozwiązane *spory**, przyczyna ich nie rozwiązania i jak będą rozwiązane. (Przyjęcie IGI nr 2.6.3)

2.6.4. W granicach obowiązującego prawa, przewidziana jest *słuszną rekompensatą** dla *pracowników** za stratę lub zniszczenie ich własności, za *chorobę zawodową** lub obrażenia, jeżeli wynikają one ze stosunku pracy. (Adaptacja IGI nr 2.6.4)

UWAGA: Załącznik B, który zawiera wymagane szkolenia dla *pracowników** znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 3: PRAWA LUDNOŚCI RDZENNEJ*

*Organizacja** zidentyfikuje i będzie *podtrzymywała** prawa i *prawa zyczajowe** *ludności rdzennej** w zakresie własności, użytkowania i zarządzania ziemią, *terytoriami** i zasobami, na które wpływ mają działania zarządcze.

UWAGA: Zasada 3 nie dotyczy warunków Polski ze względu na to, że w Polsce nie odnotowano żadnej grupy spełniającej definicję „ludności rdzennej” wg kryteriów ONZ.

ZASADA 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZNOŚCIAMI

*Organizacja** przyczynia się do utrzymania lub poprawy dobrobytu socjalnego i ekonomicznego *społeczności lokalnych**.

Kryterium 4.1. *Organizacja** zidentyfikuje *społeczności lokalne** istniejące w obrębie *Jednostki Gospodarowania** oraz te, których dotyczą działania gospodarcze. *Organizacja**, poprzez *zaangażowanie** ze *społecznościami lokalnymi**, zidentyfikuje ich *prawa posiadania**, prawa dostępu do zasobów leśnych i *usług ekosystemowych**, *prawa zwyczajowe**, a także prawa i obowiązki mające zastosowanie w obrębie *Jednostki Gospodarowania**.

4.1.1. Zidentyfikowane są *społeczności lokalne** istniejące na terenie *Jednostki Gospodarowania**, w tym te, których może dotyczyć wpływ działalności gospodarczej na obszarze *Jednostki Gospodarowania**. Identyfikacja następuje na podstawie *najlepszych dostępnych informacji**. (Adaptacja IGI nr 4.1.1)

4.1.2. Poprzez *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** z *lokalnymi społecznościami** zidentyfikowanymi zgodnie z 4.1.1. udokumentowane lub zmapowane są:

- 1) Ich prawa *ustawowe** i *prawa zwyczajowe** do posiadania*;
- 2) Ich *ustawowy** i *zwyczajowy** dostęp do i korzystanie z praw*, *zasobów leśnych** i usług ekosystemowych*;
- 3) Ich *ustawowe** i *zwyczajowe prawa** i obowiązki, które mają zastosowanie;
- 4) Dowody potwierdzające te prawa i obowiązki
- 5) Obszary, do których prawa są kwestionowane
- 6) Podsumowanie sposobów, na jakie *ustawowe**, *zwyczajowe prawa** i kwestionowane prawa są respektowane przez *Organizację**; i

7) Aspiracje i cele *społeczności lokalnych** związane z działaniami gospodarczymi. (Adaptacja IGI nr 4.1.2)

Kryterium 4.2. Organizacja* zidentyfikuje i *podtrzymać* prawa i prawa zwyczajowe* społeczności lokalnych* do zachowania kontroli nad działaniami gospodarczymi w obrębie lub powiązanymi z Jednostką Gospodarowania*, w celu zapewnienia niezbędnej ochrony jej praw, zasobów, ziem i terytoriów*. Delegowanie przez społeczności lokalne* kontroli nad działaniami gospodarczymi stronom trzecim wymaga dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody*.

4.2.1. Poprzez kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* lokalne społeczności* są informowane kiedy, gdzie i jak mogą one komentować i wnioskować o modyfikację działań gospodarczych w zakresie koniecznym do ochrony ich praw. (Przyjęcie IGI nr 4.2.1)

4.2.2. Ustawowe* i zwyczajowe prawa* społeczności lokalnych* do utrzymania kontroli nad działaniami gospodarczymi nie są naruszane przez Organizację*. (Przyjęcie IGI nr 4.2.2)

4.2.3. Jeśli są dowody , że ustawowe* i zwyczajowe prawa* społeczności lokalnych* odnośnie działań gospodarczych zostały naruszone, sytuacja jest korygowana przez, jeśli to konieczne, kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* lub przez proces rozwiązywania sporów* zgodnie z Kryterium* 1.6 lub 4.6. (Przyjęcie IGI nr 4.2.3)

4.2.4. Dobrowolna, uprzednia i świadoma zgoda* jest udzielana przez społeczność lokalną* na etapie tworzenia planu gospodarowania*, dotyczącego działań gospodarczych mających wpływ na ich zidentyfikowane prawa, poprzez proces obejmujący:

- 1) informowanie społeczności lokalnych* o prawach i obowiązkach związanych z zasobami oraz o wartości, w ekonomicznym, społecznym i przyrodniczym wymiarze, zasobów co do których udokumentowane lub zmapowane zostały ich prawa (zgodnie z ze wskaźnikiem 4.1.2)
- 2) informowanie społeczności lokalnych* o ich prawie do wstrzymania lub modyfikacji zgody na proponowane działania gospodarcze do zakresu koniecznego do ochrony ich praw i zasobów; i
- 3) udostępnianie informacji społecznościom lokalnym* o bieżących i planowanych działaniach w zakresie gospodarki leśnej. (Adaptacja IGI nr 4.2.4)

UWAGA

Prawo do dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody* jest przyznane tylko społecznościom lokalnym* z ustanowionymi ustawowymi* lub zwyczajowymi prawami* na terenie Jednostki Gospodarowania*. Zakres dobrowolnej, świadomej i uprzedniej zgody* dla społeczności lokalnych* jest ograniczony do praw istniejących w Jednostce Gospodarowania* i tylko w stopniu, w jakim działania gospodarcze mają wpływ na te prawa.

4.2.5. W przypadku, gdy dobrowolna, uprzednia, świadoma zgoda* nie została jeszcze osiągnięta, Organizacja* i właściwe lokalne społeczności* są zaangażowane w dobrej wierze* we wspólnie uzgodniony proces mający na celu osiągnięcie takiej zgody. (Adaptacja IGI nr 4.2.5)

Kryterium 4.3. Organizacja* dostarczy racjonalne* możliwości zatrudnienia, szkolenia i innych usług lokalnym społecznościom*, wykonawcom i dostawcom w skali proporcjonalnej do intensywności prowadzonych działań gospodarczych.

4.3.1. <i>Organizacja*</i> oferuje <i>społecznościom lokalnym*</i>, lokalnym wykonawcom i lokalnym dostawcom: zatrudnienie, usługi, materiały i zamówienia. Oferta jest <i>publicznie dostępna*</i>. (Adaptacja IGI nr 4.3.1)
Kryterium 4.4. Proporcjonalnie do <i>skali*</i>, <i>intensywności*</i> i wpływu społeczno-ekonomicznego prowadzonych działań, <i>Organizacja*</i>, przy <i>zaangażowaniu*</i> ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>, wdroży dodatkowe działania, które przyczynią się do rozwoju społecznego i ekonomicznego.
4.4.1. Możliwości lokalnego rozwoju społecznego i ekonomicznego są określone na drodze <i>poprawnego kulturowo* zaangażowania* społeczności lokalnych*</i> i innych odpowiednich organizacji. (Przyjęcie IGI nr 4.4.1) 4.4.2. Projekty i dodatkowe działania są realizowane lub wspierane przyczyniając się do lokalnych korzyści społecznych i ekonomicznych i są proporcjonalne do społeczno-ekonomicznego wpływu działań gospodarczych. (Przyjęcie IGI nr 4.4.2)
Kryterium 4.5. <i>Organizacja*</i>, poprzez <i>zaangażowanie*</i> ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>, podejmie działania w celu zidentyfikowania, uniknięcia oraz ograniczenia znacznego negatywnego wpływu społecznego, przyrodniczego i ekonomicznego na <i>społeczności lokalne*</i>, będącego skutkiem jej działań gospodarczych. Działanie będzie odpowiednie do <i>skali, intensywności i ryzyka*</i> aktywności gospodarczej i jej negatywnego oddziaływania.
4.5.1. Poprzez <i>kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* społeczności lokalnych*</i>, zarówno na etapie planowania jak i w toku bieżącej gospodarki leśnej wprowadzane są środki służące do zidentyfikowania, uniknięcia i złagodzenia znaczących negatywnych skutków społecznych, środowiskowych i ekonomicznych działań gospodarczych. (Adaptacja IGI nr 4.5.1)
Kryterium 4.6. <i>Organizacja*</i>, poprzez <i>zaangażowanie społeczności lokalnych*</i>, opracuje mechanizmy rozwiązywania skarg i zapewnienia <i>słusznej rekompensaty* lokalnym społecznościom*</i> i osobom indywidualnym w odniesieniu do skutków działalności gospodarczej <i>Organizacji*</i>.
4.6.1. <i>Organizacja*</i> posiada procedury rozpatrywania skarg i <i>sporów*</i>, w tym rekompensowania ewentualnych szkód. Do <i>sporów*</i> w tym zakresie stosuje się odpowiednio wskaźniki Kryterium 1.6. (Adaptacja IGI 4.6.1, 4.6.2, 4.6.3, 4.6.4)
Kryterium 4.7. <i>Organizacja*</i>, przy <i>zaangażowaniu*</i> ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>, zidentyfikuje obszary szczególnego znaczenia kulturowego, ekologicznego, ekonomicznego, religijnego lub duchowego, do których <i>społeczności lokalne*</i> mają <i>ustawowe* lub zwyczajowe prawa*</i>. Obszary te będą uznane przez <i>Organizację*</i>, i ich gospodarowanie lub <i>ochrona*</i> będzie uzgodniona poprzez <i>współpracę ze społecznościami lokalnymi*</i>.
4.7.1. Miejsca o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym, czy duchowym, do których <i>społeczności lokalne*</i> mają <i>ustawowe i zwyczajowe prawa*</i> są zidentyfikowane poprzez <i>kulturowo odpowiednie* zaangażowanie*</i> i są uznane przez <i>Organizację*</i>. (Przyjęcie IGI nr 4.7.1) 4.7.2. Sposoby ochrony takich miejsc są uzgodnione, udokumentowane i wprowadzone poprzez <i>kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* lokalnych społeczności*</i>. Jeśli społeczność lokalna uzna, że fizyczne określenie miejsc w dokumentacji lub na mapach będzie stanowiło zagrożenie dla wartości i <i>ochrony*</i> tych miejsc, użyte będą inne środki. (Przyjęcie IGI nr 4.7.2) 4.7.3. W przypadku zaobserwowania lub odkrycia nowych miejsc o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym, czy duchowym, działania gospodarcze na obszarze mogącym mieć bezpośredni wpływ na w/w miejsca o specjalnym znaczeniu zostają wstrzymane, do czasu uzgodnienia z

zainteresowaną społecznością środków ochronnych zgodnych z przepisami prawa lokalnego i krajowego* jeśli takie prawa występują. (Adaptacja IGI nr 4.7.3)

Kryterium 4.8. Organizacja* podtrzymuje* prawo społeczności lokalnych* do ochrony* i wykorzystania ich wiedzy tradycyjnej* i rekompensuje społecznościom lokalnym* wykorzystanie takiej wiedzy oraz ich własności intelektualnej*. Zgodnie z Kryterium* 3.3 w drodze dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody* zostanie zawarta wiążąca umowa* pomiędzy Organizacją*, a społecznościami lokalnymi* w zakresie ochrony* i wykorzystania własności intelektualnej*.

4.8.1. Organizacja* podtrzymuje* prawo społeczności lokalnych* do ochrony* i wykorzystania ich wiedzy tradycyjnej* i rekompensuje społecznościom lokalnym* wykorzystanie takiej wiedzy oraz ich własności intelektualnej*. (Adaptacja IGI nr 4.8.1 i IGI nr 4.8.2)

ZASADA 5: KORZYŚCI PŁYNĄCE Z LASU

Organizacja* efektywnie zarządza gamą wielu produktów i usług Jednostki Gospodarowania* celem utrzymania lub zwiększenia długoterminowej żywotności ekonomicznej* oraz szeregu korzyści przyrodniczych i społecznych.

Kryterium 5.1. Organizacja* identyfikuje, wytwarza lub umożliwia wytwarzanie zróżnicowanych korzyści lub produktów korzystając z zasobów i usług ekosystemowych* istniejących w obrębie Jednostki Gospodarowania*, celem wzmocnienia oraz zróżnicowania lokalnej gospodarki proporcjonalnie do skali* i intensywności* prowadzonych działań gospodarczych.

5.1.1. Zidentyfikowany jest zakres surowców i usług ekosystemowych*, które mogą wzmocnić i zróżnicować lokalną gospodarkę. (Przyjęcie IGI nr 5.1.1)

5.1.2. Spójnie z celami zarządzania*, zidentyfikowane korzyści i produkty są wytwarzane przez Organizację* lub udostępniane innym do produkcji, w celu wzmocnienia i dywersyfikacji lokalnej gospodarki. (Przyjęcie IGI nr 5.1.2)

5.1.3. W przypadku kiedy Organizacja* decyduje się na stosowanie oświadczeń FSC dla usług ekosystemowych, Organizacja* musi spełnić odpowiednie wymogi zawarte w procedurze FSC-PRO-30-006. (Przyjęcie IGI nr 5.1.3)

Kryterium 5.2. Organizacja* pozyskuje produkty i usługi z Jednostki Gospodarowania *na poziomie lub poniżej poziomu umożliwiającego trwałe utrzymanie.

5.2.1. Poziomy pozyskania drewna* bazują na analizach bieżących najlepszych dostępnych informacji* dotyczących przyrostu i zasobności, inwentaryzacji lasu, śmiertelności i utrzymania funkcji ekosystemów. (Przyjęcie IGI nr 5.2.1)

5.2.2. W oparciu o najlepsze dostępne informacje* określany jest maksymalny 10-letni etat oraz średni roczny rozmiar pozyskania w Jednostce Gospodarowania*. Poziom pozyskania w Jednostce Gospodarowania* nie przekracza przyrostu. Zwiększenie poziomu pozyskania może nastąpić tylko w związku ze szkodą lub klęską żywiołową w trybie aneksu do planu urządzenia lasu*. (Adaptacja IGI nr 5.2.2)

5.2.3. Bieżące roczne poziomy pozyskania drewna są dokumentowane, a pozyskanie w określonym okresie nie przekracza dopuszczalnego etatu pozyskania opisanego w 5.2.2 dla takiego samego określonego okresu. (Przyjęcie IGI nr 5.2.3)

5.2.4. Dla komercyjnego wykorzystania *niedrzewnych produktów leśnych** przez *Organizację** lub pod kontrolą *Organizacji** szacowany jest zrównoważony poziom pozyskania. Zrównoważone poziomy pozyskania bazują na *najlepszych dostępnych informacjach**. (Adaptacja nr 5.2.4)

Kryterium 5.3. *Organizacja wykazuje, że zarówno pozytywne, jak i negatywne efekty zewnętrzne* prowadzonych operacji są ujęte w planie gospodarowania*.**

5.3.1. W *planie gospodarowania** przewidziane są wydatki na zapobieganie, łagodzenie i kompensowanie wpływu działalności gospodarczej. (Adaptacja IGI nr 5.3.1)

5.3.2. *Plan gospodarowania** identyfikuje i wzmacnia społeczne i środowiskowe korzyści płynące z działalności gospodarczej. (Adaptacja IGI nr 5.3.2)

Kryterium 5.4. *Organizacja, jeśli jest to możliwe, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**, korzysta z lokalnych wytwórców, lokalnych usług i lokalnej wartości dodanej. Jeśli lokalne możliwości nie są dostępne *Organizacja** podejmie *racjonalne** próby pomocy w ustanowieniu takowych usług.**

5.4.1. W granicach dopuszczonych prawem *Organizacja** tam, gdzie koszty, jakość i zdolności produkcyjne opcji nie-lokalnych i lokalnych są przynajmniej równe, preferuje zakup lokalnych towarów i usług. (Adaptacja IGI nr 5.4.1)

5.4.2. W granicach dopuszczonych prawem czynione są *racjonalne** próby stworzenia i pobudzania zdolności produkcyjnych tam, gdzie lokalne towary, usługi, przetwórstwo i udogodnienia o wartości dodanej są niedostępne. (Adaptacja IGI nr 5.4.2)

Kryterium 5.5. *Organizacja poprzez planowanie i wydatki, proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**, demonstruje swoje zaangażowanie w *długoterminową* żywotność ekonomiczną**.**

5.5.1. *Organizacja** posiada i wydatkuje fundusze na wdrożenie *planu gospodarowania**, aby spełnić przyjęte cele długoterminowego gospodarowania lasem. (Adaptacja IGI nr 5.5.1 i IGI nr 5.5.2)

Informacja o Załączniku C „Dodatkowe wymagania dla usług ekosystemowych” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 6: WARTOŚCI PRZYRODNICZE* I WPŁYW NA ŚRODOWISKO

***Organizacja** utrzyma, ochroni* lub przywróci* usługi ekosystemowe* i wartości przyrodnicze* *Jednostki Gospodarowania**, a także musi* unikać, naprawiać i minimalizować negatywne skutki wpływu na środowisko.**

Kryterium 6.1. *Organizacja dokonuje oceny wartości przyrodniczych* w *Jednostce Gospodarowania** oraz poza jej obszarem, na które potencjalnie wpływają działania gospodarcze. Ocenę należy przeprowadzić z uwzględnieniem poziomu szczegółowości, skali i częstotliwości proporcjonalnych do *skali, intensywności i ryzyka** działań gospodarczych. Tak przeprowadzona ocena jest wystarczająca do podjęcia decyzji o koniecznych środkach *ochronnych** oraz do wykrycia i monitorowania możliwych negatywnych skutków działań gospodarczych.**

6.1.1. Organizacja* dysponuje rozpoznaniem *wartości przyrodniczych** w obrębie *Jednostki Gospodarowania** oraz tych *wartości przyrodniczych** poza *Jednostką Gospodarowania**, na które potencjalnie mogą wpływać działania gospodarcze. To rozpoznanie jest oparte na *najlepszych dostępnych informacjach**. W szczególności powinny zostać wykorzystane:

- obserwacje naturalnych kierunków rozwoju ekosystemów na *powierzchniach referencyjnych**;
- badania terenowe;
- bazy danych odnoszące się do *wartości przyrodniczych**, na przykład bazy danych w posiadaniu organów ochrony przyrody, organizacji pozarządowych, instytucji naukowych;
- literatura naukowa;
- konsultacje z lokalnymi i regionalnymi ekspertami, jeżeli tacy istnieją;
- *kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* społeczności lokalnych* i zainteresowanych stron**. (Adaptacja IGI nr 6.1.1)

6.1.2. Oceny wartości przyrodniczych* prowadzone są na tyle szczegółowo i regularnie, aby:

- 1) Wpływ działań gospodarczych na określone *wartości przyrodnicze** można ocenić według *Kryterium** 6.2;
- 2) *Ryzyka** dla *wartości przyrodniczych** można zidentyfikować według *Kryterium** 6.2;
- 3) Konieczne sposoby *ochrony** w celu ochrony wartości mogą być zidentyfikowane według *Kryterium** 6.3;
- i
- 4) Monitorowanie skutków lub zmian przyrodniczych może być prowadzone zgodnie z *Zasadą** 8. (Przyjęcie IGI nr 6.1.2)

Kryterium 6.2. Przed rozpoczęciem działań mających wpływ na dane siedlisko, Organizacja* zidentyfikuje i oceni skalę, intensywność i ryzyko* potencjalnego wpływu działań gospodarczych na zidentyfikowane wartości przyrodnicze*.

6.2.1. Przeprowadza się ocenę oddziaływania na środowisko*, w oparciu o *najlepsze dostępne informacje**, polegającą na:

- a. uzyskaniu decyzji środowiskowej dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- b. strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko dla *planu urządzenia lasu**, zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- c. własnej ocenie działań nieobjętych ww. procedurami, odpowiednio do *skali, intensywności i ryzyka** wpływu działań gospodarczych na *wartości przyrodnicze**. (Adaptacja IGI nr 6.2.1)

UWAGA

Ad b) Czynności gospodarcze zapisane jako wskazania gospodarcze w *Planie Urządzenia Lasu** powinny być przedmiotem strategicznej oceny oddziaływania tego planu na środowisko.
Ad c) W zależności od *skali, intensywności i ryzyka** środkiem weryfikacji własnej oceny może być: dokumentacja lub wywiad bądź wizja terenowa.

6.2.2. Ocena oddziaływania na środowisko* identyfikuje i ocenia wpływ działań gospodarczych przed ich rozpoczęciem. (Adaptacja IGI nr 6.2.2)

6.2.3. Skutkiem *ocen oddziaływania na środowisko** są, w razie potrzeby, rozwiązania alternatywne lub środki łagodzące ewentualne negatywne skutki działań gospodarczych. Są one ujęte w *planie gospodarowania** i wdrażane. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 6.3. Organizacja* musi* zidentyfikować i wdrażać skuteczne działania zapobiegające negatywnemu wpływowi działań gospodarczych na wartości przyrodnicze*, proporcjonalnie do skali, intensywności i ryzyka* tego wpływu, oraz minimalizować i naprawiać już występujące szkody.

6.3.1. Działania gospodarcze są zaplanowane i wdrażane tak, aby zapobiec negatywnym skutkom ich oddziaływania i chronić *wartości przyrodnicze**. (Przyjęcie IGI nr 6.3.1)

6.3.2. (Odrzucony IGI 6.3.2)

Uwaga! Ze względu na dotychczasowy brak konsensusu w Grupie SDG co do treści dodanego wskaźnika 6.3.2. FSC International zamieściło poniżej propozycje treści wskaźnika 6.3.2 sformułowane przez członków SDG w toku końcowych prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. Wskaźnik dotyczący dopuszczalnej wielkości zrębów i okresu nawrotu funkcjonuje w obowiązującym Standardzie FSC-STD-POL-01-01-2013 dla Polski, nie funkcjonuje on wprost w Międzynarodowych Wskaźnikach Ogólnych FSC (FSC-STD-60-004 V2-0), natomiast treścią odpowiada wymaganiom stawianym w Kryterium 6.3. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

6.3.2. Opcja nr 1: Rębnia zupełna może przyjmować maksymalną powierzchnię do 4 ha, z zachowaniem minimum 4-letniego okresu nawrotu. W zależności od warunków terenowych linia brzegowa zrębu powinna mieć przebieg zatokowy, falisty lub schodkowy. Ograniczenia wielkości zrębów nie obowiązują, jeżeli ustanowione plany ochrony elementów przyrody wymagają innych wartości lub w przypadku wystąpienia *katastrofy naturalnej**. Ograniczenie okresu nawrotu nie dotyczy upraw z odnowienia naturalnego. (Wskaźnik dodany)

6.3.2. Opcja nr 2¹: Rębnia zupełna może przyjmować maksymalną powierzchnię do 4 ha, z zachowaniem minimum 5-letniego okresu nawrotu. W zależności od warunków terenowych linia brzegowa zrębu powinna mieć przebieg zatokowy, falisty lub schodkowy. Ograniczenia wielkości zrębów nie obowiązują, jeżeli ustanowione plany ochrony elementów przyrody wymagają innych wartości lub w przypadku wystąpienia *katastrofy naturalnej**. Ograniczenie okresu nawrotu nie dotyczy upraw z odnowienia naturalnego. (Wskaźnik dodany)

6.3.3. Nie stosuje się cięć zupełnych na terenach zlokalizowanych bezpośrednio przy *zbiornikach wodnych**, torfowiskach, a także w miejscach kultu religijnego i wokół drzew matecznych. (Wskaźnik dodany)

6.3.4. Prowadzona gospodarka leśna zachowuje obecność naturalnych elementów ekosystemu leśnego (np.: wykroty, leżanina, drzewa zamierające, martwe stojące drzewa, drzewa dziuplaste, gatunki drzew i krzewów lekkonasiennych i owocodajnych, np. jarzębina, iwa, osika). (Wskaźnik dodany)

6.3.5. Organizacja* dba o zachowanie *drzew biocenotycznych**, w tym w szczególności drzew dziuplastych. *Drzewa biocenotyczne** nie są więc wycinane, za wyjątkiem konieczności zastosowania się do *nadrzędnych wymogów bezpieczeństwa publicznego** lub zapobiegania *katastrofom naturalnym**. Ścięte, ze względów bezpieczeństwa *drzewa biocenotyczne**, pozostają na gruncie do naturalnego rozkładu. Przed wycięciem

¹ Treść opcji nr 2 wraz z uzasadnieniem została zawarta w „Stanowisku niektórych członków Grupy Opracowującej Krajowy Standard FSC (SDG) w sprawie niezgodnionych przez SDG wskaźników Projektu nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC® dla Polski, proponowane do przekazania do konsultacji publicznych i testów terenowych” z 25.05.2021 r. – [Pobierz dokument](#)

sprawdza się drzewa pod kątem obecności cech biocenotyczności, w szczególności dziupli i próchnowisk, a także pod kątem ew. zasiedlenia przez gatunki chronione. Dbą się o zapewnienie w drzewostanach obecności drzew, w których mogą tworzyć się mikrosiedliska nadrzewne, np. pozostawiając stare drzewa na kolejne pokolenia drzewostanu, zapewniając obecność gatunków, w których tworzą się dziuple (np. brzoza, osika, wiąz, grab). (Wskaźnik dodany)

6.3.6. Wystarczające ilości martwej i rozkładającej się biomasy są zachowane w celu ochrony wartości przyrodniczych*. Zarządzający lasem pozostawia drewno martwe rozkładające się w lesie zróżnicowane pod względem formy i gatunku (leżanina, martwe stojące drzewa). Ilość pozostawianego martwego drewna powinna wynikać z najlepszych dostępnych informacji* oraz być zróżnicowana przestrzennie, przy uwzględnieniu warunków lokalnych oraz funkcji lasu (większe ilości winny znajdować się w rezerwatach przyrody, użytkach ekologicznych, powierzchniach wyłączonych z użytkowania i stanowiskach ksylobiontów). Ilość martwego drewna różnych form i gatunków wzrasta w wieloletnim przedziale czasowym do wartości docelowych, które mogą być określone w programie ochrony przyrody zawartym w planie gospodarowania*, planie zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 lub innych planach ochrony przyrody. (Wskaźnik dodany)

Uwaga! Wskaźnik 6.3.6. został uzgodniony przez SDG w toku prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. Grupa SDG uzgodniła ponadto opatrzenie wskaźnika 6.3.6 komentarzem. Komentarz ten miałby zawierać przegląd wyników badań dotyczących minimalnych ilości martwego drewna w różnych typach lasu. Komentarz został dodany przez FSC International (jako Załącznik J) do Projektu nr 2 Krajowego Standardu w związku z brakiem konsensusu w SDG co do ostatecznej treści komentarza. W Załączniku J przedstawione zostały przez FSC propozycje treści komentarza do wskaźnika 6.3.6 sformułowane przez członków SDG w toku prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. FSC zamieściło propozycje komentarza w Załączniku J (nie bezpośrednio pod wskaźnikiem 6.3.6) ze względu na ich długość. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

Uwaga! Ze względu na dotychczasowy brak konsensusu w Grupie SDG co do treści wskaźnika 6.3.7. FSC International zamieściło poniżej propozycje treści wskaźnika 6.3.7 sformułowane przez członków SDG w toku końcowych prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. Wskaźnik dotyczący pozostawiania fragmentów starodrzewu funkcjonuje w obowiązującym Standardzie FSC-STD-POL-01-01-2013 dla Polski, nie funkcjonuje on wprost w Międzynarodowych Wskaźnikach Ogólnych FSC (FSC-STD-60-004 V2-0), natomiast treścią odpowiada wymaganiom stawianym w Kryterium 6.3. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

6.3.7. Opcja nr 0. Niezamieszczanie tego wskaźnika w standardzie.

6.3.7. Opcja nr 1. W drzewostanach użytkowanych rębnie pozostawia się drzewa, które staną się drzewami biocenotycznymi*, o których mowa we wskaźniku 6.3.5. (Wskaźnik dodany)

6.3.7. Opcja nr 2. „Zarządzający lasami o dużych powierzchniach: fragmenty drzewostanów, które uzyskały wiek rębności, o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych, przeznaczonych do wycięcia w pierwszym dziesięcioleciu i nie mniejsze niż 5 arów, pozostają nienaruszone do naturalnej śmierci i rozkładu drewna.

Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami, kontrola dokumentów.

* szczegółowa interpretacja wskaźnika 6.3.11 opisana jest w Aneksie IV na stronie 56.” (Treść wskaźnika 6.3.11. z obecnie obowiązującego Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC dla Polski) (Wskaźnik dodany)

6.3.7. Opcja nr 3². W celu umożliwienia rozwoju drzew biocenotycznych i zasobów martwego drewna, na powierzchniach objętych cięciami rębными pozostawia się, oprócz drzew biocenotycznych, drzewa w liczbie nie mniejszej niż 5% starych drzew ze stanu na chwilę pierwszego cięcia rębного. Pozostawia się więcej starych drzew, jeżeli jest to uzasadnione szczególnymi wartościami przyrodniczymi. (Wskaźnik dodany)

Komentarz pod wskaźnikiem 6.3.7. opcji nr 3: Pozostawiane drzewa mogą, ale nie muszą, tworzyć grupy, kępy lub większe powierzchnie; można też łączyć grupy pozostawianych drzew na granicach wydzieli. Za spełnienie wskaźnika można uznać także (bez konieczności liczenia drzew) pozostawienie drzewostanu na nie mniej niż 5% powierzchni objętej cięciami rębными, jeżeli zadrzewienie tego fragmentu nie odbiega od przeciętnej dla drzewostanu. Jeżeli pozostawiane drzewa utworzą większe powierzchnie, to takie powierzchnie mogą być wliczone na poczet powierzchni obszarów ochronnych, o których mowa we wskaźniku 6.5.5.

6.3.8. W przypadku wystąpienia negatywnego wpływu na wartości *przyrodnicze**, podjęte są kroki w celu zapobiegania dalszym szkodom, a negatywne skutki są łagodzone lub naprawione. (Przyjęcie IGI nr 6.3.3)

Kryterium 6.4. Organizacja* chroni *rzadkie** i *zagrożone gatunki** oraz ich *siedliska** w *Jednostce Gospodarowania** poprzez ustanowienie *stref ochronnych**, *obszarów ochrony**, *łączności** przestrzennej lub (gdzie jest to konieczne) inne bezpośrednie środki konieczne dla ich przetrwania i żywotności. Podjęte działania są proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych oraz do stanu ochrony i wymogów ekologicznych odnoszących się do *rzadkich* i zagrożonych gatunków**. Ustanawiając zakres działań podejmowanych wewnątrz *Jednostki Gospodarowania**, *Organizacja** bierze pod uwagę zasięg geograficzny i wymagania ekologiczne dla *rzadkich* i zagrożonych gatunków** poza obszarem *Jednostki Gospodarowania**.

6.4.1. Zidentyfikowane są występujące lub mogące występować w *Jednostce Gospodarowania** *gatunki rare* i zagrożone** ujęte na aktualnych Czerwonych Listach lub w aktualnych Czerwonych Księgach, gatunki chronione oraz gatunki CITES (gdzie ma to zastosowanie). Miejsca występowania i siedliska tych gatunków są rozpoznane z uwzględnieniem wykorzystania *najlepszych dostępnych informacji**. (Adaptacja IGI nr 6.4.1)

UWAGA

Grupa Opracowująca Standard uzgodniła dodanie nowego Załącznika do standardu: Załącznik D „Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rare i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części, wg stanu na 1 stycznia 2021 r.”

6.4.2. Zidentyfikowane są potencjalne skutki działań gospodarczych na *rzadkie** i *zagrożone gatunki**, ich *stan ochrony** i *siedliska**. Działania gospodarcze są modyfikowane w celu: uniknięcia negatywnych skutków, zachowania lub polepszenia stanu tych gatunków. (Adaptacja IGI nr 6.4.2)

6.4.3. *Gatunki rare* i zagrożone** oraz gatunki objęte ochroną gatunkową są chronione, przez bezpośrednią ochronę przed zniszczeniem, zapewnienie im siedlisk odpowiedniej jakości i odpowiednich warunków do bytowania, rozrodu, rozmnażania się, odpoczynku, zimowania, przemieszczania się i migracji. (Adaptacja IGI nr 6.4.3)

² Treść opcji nr 3 wraz z komentarzem pod wskaźnikiem i uzasadnieniem została zawarta w „Stanowisku niektórych członków Grupy Opracowującej Krajowy Standard FSC (SDG) w sprawie nieuzgodnionych przez SDG wskaźników Projektu nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC® dla Polski, proponowane do przekazania do konsultacji publicznych i testów terenowych” z 25.05.2021 r. – [Pobierz dokument](#)

UWAGA

Ramowe sposoby *ochrony** dla poszczególnych grup gatunków określone są w Załączniku H.

6.4.4. Organizacja* zapobiega na swoim terenie:

- zabijaniu, okaleczaniu, chwytaniu, niszczeniu jaj, pozyskiwaniu, zbieraniu, niszczeniu i pogarszaniu stanu siedlisk i ostoi, niszczeniu i pogarszaniu jakości schronień, uniemożliwianiu dostępu do schronień, umyślnemu płoszeniu lub niepokojeniu, pogarszaniu warunków życia dziko żyjących zwierząt należących do gatunków rzadkich, zagrożonych lub objętych ochroną gatunkową;

- niszczeniu, zrywaniu, uszkodzaniu, pozyskiwaniu, zbieraniu, niszczeniu siedlisk i ostoi, pogarszaniu warunków życia dziko rosnących roślin i grzybów (w tym porostów) należących do gatunków rzadkich, zagrożonych lub objętych ochroną gatunkową. ([Adaptacja IGI nr 6.4.4](#))

6.4.5. Pracownicy* lub osoby podejmujące decyzje mające wpływ na chronione gatunki i siedliska, znają, rozpoznają i identyfikują je w terenie lub korzystają z wiedzy eksperckiej. ([Wskaźnik dodany](#))

Kryterium 6.5. Organizacja* identyfikuje i chroni powierzchnie referencyjne *ekosystemów** rodzimych lub *przywraca** je do bardziej *naturalnych warunków**. Jeśli *powierzchnie referencyjne** nie istnieją lub nie są wystarczające, *Organizacja** *przywróci** część *Jednostki Gospodarowania** do bardziej *naturalnych warunków**. Rozmiar obszarów i środki podjęte w celu ich *ochrony** lub *przywrócenia**, również na *plantacjach**, będą proporcjonalne do stanu ochrony i wartości ekosystemów na poziomie *krajobrazu** oraz *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych.

6.5.1. Najlepsze dostępne informacje* służą do identyfikacji rodzimych *ekosystemów**, które istnieją lub istniałyby w *warunkach naturalnych** na terenie *Jednostki Gospodarowania**. ([Przyjęcie IGI nr 6.5.1](#))

6.5.2. Zarządzający lasami o dużych powierzchniach* wyznacza, zachowuje i zaznacza na mapach przykłady istniejących w krajobrazie *ekosystemów** (tzw. *powierzchnie referencyjne**, Representative Sample Areas). W pierwszej kolejności, jako *powierzchnie referencyjne** wyznaczane są powierzchnie w stanie naturalnym lub maksymalnie zbliżonym do naturalnego. Takie obszary, stosownie do ich planów są pozostawione bez ingerencji w naturalnym stanie. ([Adaptacja IGI nr 6.5.2](#))

6.5.3. Jeżeli powierzchnie w stanie naturalnym lub maksymalnie zbliżonym do naturalnego są niewystarczające lub niewystarczająco reprezentują rodzime *ekosystemy**, to wyznacza się dodatkowe *powierzchnie referencyjne** pozostawione naturalnym procesom. ([Adaptacja IGI nr 6.5.3](#))

Uwaga! Ze względu na dotychczasowy brak konsensusu w Grupie SDG co do treści wskaźnika 6.5.4. FSC International zamieściło poniżej propozycje treści wskaźnika 6.5.4. sformułowane przez członków SDG w toku końcowych prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

6.5.4. Opcja nr 1. Wielkość *powierzchni referencyjnych** lub obszarów *przywracania** jest proporcjonalna do statusu *ochrony** i wartości *ekosystemów** na poziomie *krajobrazu**, do wielkości *Jednostki Gospodarowania** i *intensywności** gospodarki leśnej. ([Przyjęcie IGI nr 6.5.4](#))

6.5.4. Opcja nr 2³. *Powierzchnie referencyjne** w skali *Organizacji** obejmują nie mniej niż 5% powierzchni leśnej, przy jednoczesnym reprezentowaniu wszystkich typów ekosystemów. W *obszarach o szczególnych*

³ Treść opcji nr 2 wraz z uzasadnieniem została zawarta w „Stanowisku niektórych członków Grupy Opracowującej Krajowy Standard FSC (SDG) w sprawie niezgodnionych przez SDG wskaźników Projektu nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC® dla Polski, proponowane do przekazania do konsultacji publicznych i testów terenowych” z 25.05.2021 r. – [Pobierz dokument](#)

*wartościach przyrodniczych** stosuje się podwyższony procent powierzchni pozostawionej bez ingerencji. Dopuszcza się niższy niż 5% udział *powierzchni referencyjnych** w *Jednostkach Gospodarowania**, o ile *najlepsze dostępne informacje** potwierdzają niższe *wartości przyrodnicze** na ich terenie. W takich *Jednostkach Gospodarowania** wymagane jest osiągnięcie limitu co najmniej około 3% w momencie wdrażania niniejszego standardu FSC FM. Docelowo wyznacza się 5% udziału *powierzchni referencyjnych** we wszystkich *Jednostkach Gospodarowania** pod koniec obowiązywania *planu gospodarowania** obowiązującego w całości dla niniejszego standardu. (Adaptacja IGI nr 6.5.4)

6.5.4. Opcja nr 3. *Powierzchnie referencyjne** w skali *Organizacji** obejmują nie mniej niż 5% powierzchni ogólnej i nie mniej niż 5% powierzchni leśnej, a w skali *Jednostki Gospodarowania** nie mniej niż 3% powierzchni ogólnej, przy jednoczesnym reprezentowaniu wszystkich typów ekosystemów. W *obszarach o szczególnych wartościach przyrodniczych** stosuje się podwyższony procent powierzchni pozostawionej bez ingerencji. (Adaptacja IGI nr 6.5.4)

Uwaga! Ze względu na dotychczasowy brak konsensusu w Grupie SDG co do treści wskaźnika 6.5.5. FSC International zamieściło poniżej propozycje treści wskaźnika 6.5.5. sformułowane przez członków SDG w toku końcowych prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

6.5.5. Opcja nr 1. *Powierzchnie referencyjne** w połączeniu z innymi komponentami *sieci obszarów ochronnych** obejmują co najmniej 10% obszaru *Jednostki Gospodarowania**. W skład *sieci obszarów ochronnych**, oprócz *powierzchni referencyjnych** mogą wchodzić te części *Jednostki Gospodarowania**, dla których *ochrona** jest głównym i w pewnych warunkach wyłącznym celem, w tym:

- rezerваты przyrody,
- miejsca realizacji działań ochronnych, koniecznych dla przedmiotów ochrony, wynikające z PZO Natura 2000 lub innych planów ochrony,
- strefy wzdłuż *zbiorników wodnych** pozostawione bez użytkowania,
- użytki ekologiczne,
- powierzchniowe pomniki przyrody,
- fragmenty starodrzewu pozostawione zgodnie ze wskaźnikiem 6.3.7
- *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV, które w strategiach zarządzania zostały wyłączone z gospodarowania. (Adaptacja IGI nr 6.5.5)

6.5.5. Opcja nr 2⁴. *Powierzchnie referencyjne** w połączeniu z innymi komponentami *sieci obszarów ochronnych** obejmują co najmniej 10% obszaru *Jednostki Gospodarowania**. W skład *sieci obszarów ochronnych**, oprócz *powierzchni referencyjnych** mogą wchodzić te leśne części *Jednostki Gospodarowania**, z których nie pozyskuje się drewna, w tym:

- rezerваты przyrody,
- miejsca realizacji działań ochronnych, koniecznych dla przedmiotów ochrony, wynikające z PZO Natura 2000 lub innych planów ochrony,
- strefy wzdłuż *zbiorników wodnych** pozostawione bez użytkowania,
- użytki ekologiczne,
- powierzchniowe pomniki przyrody,
- kępy starodrzewu pozostawione zgodnie ze wskaźnikiem 6.3.7
- *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV, które w strategiach zarządzania zostały wyłączone z gospodarowania. (Adaptacja IGI nr 6.5.5)

⁴ Treść opcji nr 2 wraz z uzasadnieniem została zawarta w „Stanowisku członka Izby Przyrodniczej SDG” z 25.05.2021 r. – [Pobierz dokument](#)

Kryterium 6.6. Organizacja* skutecznie utrzymuje nieprzerwane istnienie naturalnie występujących, rodzimych gatunków* oraz genotypów* i zapobiega utracie różnorodności biologicznej*, zwłaszcza poprzez zarządzanie siedliskami* w obrębie Jednostki Gospodarowania*. Organizacja* musi* wykazać posiadanie skutecznych środków zarządzania i kontroli nad myślistwem, połowem ryb, zastawianiem pułapek oraz zbieractwem.

6.6.1. Działania gospodarcze zachowują zbiorowiska roślinne i cechy siedliskowe* występujące w rodzimych ekosystemach*, w których zlokalizowana jest Jednostka Gospodarowania *. (Przyjęcie IGI nr 6.6.1)

6.6.2. Tam, gdzie uprzednie działania wyeliminowały zbiorowiska roślinne lub cechy siedliskowe*, wdrażane są działania mające na celu przywrócenie takich siedlisk*, chyba że inna opcja jest korzystniejsza środowiskowo. (Adaptacja IGI nr 6.6.2)

6.6.3. Gospodarka leśna utrzymuje, rozwija lub przywraca* cechy siedliskowe* związane z rodzimymi ekosystemami*, w celu wspierania różnorodności naturalnie występujących gatunków i ich różnorodności genetycznej. (Przyjęcie IGI nr 6.6.3)

6.6.4. Podejmuje się skuteczne środki dotyczące:

- gospodarki łowieckiej,
- połowów ryb w odniesieniu do wód w zarządzie Jednostki Gospodarowania*,
- zbieractwa,

w celu zapewnienia, że naturalnie występujące rodzime gatunki*, ich różnorodność w obrębie gatunku i ich naturalne rozmieszczenie są utrzymane. (Adaptacja IGI nr 6.6.4)

6.6.X (Odrzucone dodatkowe IGIs nr 6.6)

Kryterium 6.7. Organizacja* musi* chronić* lub przywracać* naturalne cieków*, zbiorniki wodne*, strefy przybrzeżne* oraz ich łączność*. Organizacja* musi* unikać negatywnego wpływu na jakość oraz ilość wody, a także ogranicza i naprawia występujące negatywne oddziaływania.

6.7.1. Wdrażane są środki ochronne* w celu ochrony naturalnych cieków*, zbiorników wodnych*, stref przybrzeżnych* i ich łączności*, w tym jakości i ilości wody, w tym w szczególności:

- w odległości nie mniejszej niż jedna wysokość drzewostanu i nie mniejszej niż ok. 25m -35m od brzegu cieków* lub zbiornika wodnego* nie prowadzi się cięć zupełnych, a w innych cięciach pozostawia się drzewa zapewniające ocienienie akwenu i dostawę rumoszu drzewnego;
- nie prowadzi się zrywki korytami potoków;
- przy lokalizacji, budowie i utrzymaniu dróg oszczędza się strefy brzegowe cieków* i zbiorników wodnych*;
- przy przekraczaniu cieków* przez drogi zapewnia się zachowanie ciągłości ekologicznej cieków*;
- minimalizuje się powstawanie antropogenicznego zamulenia (zmętnienia) cieków*. (Adaptacja IGI nr 6.7.1)

6.7.2. Jeżeli wdrożone środki ochronne* nie chronią cieków*, zbiorników wodnych*, stref przybrzeżnych* i ich łączności*, ilości wody lub jakości wody przed oddziaływaniem gospodarki leśnej*, realizowane są działania naprawcze. (Przyjęcie IGI nr 6.7.2)

6.7.3. Tam, gdzie naturalne cieków*, zbiorniki wodne*, strefy przybrzeżne* i ich łączność*, ilość wody lub jakość wody zostały uszkodzone przez minione działania Organizacji* na lądzie i wodzie, realizowane są działania naprawcze. (Przyjęcie IGI nr 6.7.3)

UWAGA

Akceptowalne jest, że działania naprawcze nie zawsze mogą doprowadzić do pełnego odtworzenia stanu sprzed degradacji.

6.7.4. Tam, gdzie utrzymuje się ciągła degradacja *cieków**, *zbiorników wodnych**, ilości wody i jakości wody spowodowana przez poprzednich zarządzających i działania osób trzecich, a sprawcy degradacji lub odpowiednie organy państwowe nie realizują ich naprawy, wdrażane są środki zapobiegające lub łagodzące tę degradację. (Adaptacja IGI nr 6.7.4)

Kryterium 6.8. Organizacja* zarządza krajobrazem* Jednostki Gospodarowania* celem utrzymania lub przywrócenia* urozmaiconej mozaiki gatunków, rozmiarów, wieku, skal przestrzennych i cykli regeneracyjnych właściwych dla walorów krajobrazowych* w danym regionie oraz w celu poprawy odporności* środowiskowej i ekonomicznej.

6.8.1. Utrzymywane są właściwe dla lokalnego *krajobrazu**: naturalna mozaika zbiorowisk roślinnych i różnicowanie faz rozwojowych drzewostanów. (Adaptacja IGI nr 6.8.1)

6.8.2. Tam, gdzie nie zostały utrzymane, właściwe dla lokalnego *krajobrazu**: naturalna mozaika zbiorowisk roślinnych i różnicowanie faz rozwojowych drzewostanów, są one *przywracane**. (Adaptacja IGI nr 6.8.2)

Kryterium 6.9. Organizacja* nie przekształca lasów naturalnych* w plantacje*, ani lasów naturalnych* lub plantacji* na terenach bezpośrednio przekształconych z lasów naturalnych* w nieleśne formy użytkowania terenu, z wyjątkiem przypadków, gdy konwersja:

- a) dotyczy *bardzo ograniczonej części* Jednostki Gospodarowania**, i
- b) zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, bezpieczne i długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony* w Jednostce Gospodarowania**, i
- c) nie niszczy, ani nie zagraża *szczególnym wartościom ochronnym**, ani żadnym siedliskom lub zasobom koniecznym dla zachowania lub wzmocnienia tych *szczególnych wartości ochronnych**.

6.9.1. Nie ma przekształcenia *lasu rodzimego** na *plantacje** ani przekształcenia *lasów rodzimych** na nieleśne formy użytkowania terenu, ani przekształcania *plantacji** na terenach bezpośrednio przekształconych z *lasów rodzimych** na obszary nieleśne, z wyjątkiem przypadków, gdy przekształcenie:

- 1) dotyczy *bardzo ograniczonej części* Jednostki Gospodarowania**, oraz
- 2) przekształcenie zapewni wyraźne, znaczące, dodatkowe, bezpieczne, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony* w Jednostce Gospodarowania**; i
- 3) nie niszczy, ani nie zagraża *szczególnym wartościom ochronnym** ani żadnym siedliskom lub zasobom niezbędnym do zachowania lub wzmocnienia tych *szczególnych wartości ochronnych**. (Adaptacja IGI nr 6.9.1)

Kryterium 6.10. Jednostki Gospodarowania* obejmujące plantacje*, które zostały ustanowione na obszarach przekształconych z lasu naturalnego* po listopadzie 1994 r. nie kwalifikują się do certyfikacji, chyba że:

- a) dostarczono jasne i wystarczające dowody, że *Organizacja** nie ponosi bezpośredniej ani pośredniej odpowiedzialności za przekształcenie, lub
- b) przekształcenie dotyczyło *bardzo ograniczonej części* obszaru Jednostki Gospodarowania** i zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony* w Jednostce Gospodarowania**.

6.10.1. W oparciu o *najlepsze dostępne informacje** dokładne dane dla wszystkich przekształceń z *lasu rodzimego** na *plantacje** po listopadzie 1994 r. są możliwe do zweryfikowania. (Adaptacja IGI nr 6.10.1)

6.10.2. Jeżeli istnieją obszary przekształcone z *lasu rodzimego** na *plantację** po listopadzie 1994 r. to spełniają one następujące warunki:

- 1) *Organizacja** dostarczy jasne i wystarczające dowody, że nie ponosi bezpośredniej ani pośredniej odpowiedzialności za przekształcenie; lub
- 2) przekształcenie zapewnia wyraźne, znaczące, dodatkowe, bezpieczne, długoterminowe korzyści w zakresie *ochrony** w *Jednostce Gospodarowania** i łączna powierzchnia *plantacji** na terenach przekształconych z *lasu rodzimego** po listopadzie 1994 r. wynosi mniej niż 5% całkowitej powierzchni *Jednostki Gospodarowania**. (Adaptacja IGI nr 6.10.2)

UWAGA: Załącznik H „Ramowe sposoby *ochrony** dla poszczególnych grup gatunków” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 7: PLANOWANIE GOSPODAROWANIA

*Organizacja** posiada *plan gospodarowania** zgodny z jej polityką i *celami**, proporcjonalny do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych. *Plan gospodarowania** jest wdrażany i aktualizowany w oparciu o monitoring celem wspierania *zarządzania adaptacyjnego**. Powiązanie planowania i dokumentacji *musi** być wystarczające do kierowania personelem, informowania *zaangażowanych** i *zainteresowanych stron** oraz do uzasadnienia decyzji gospodarczych.

Kryterium 7.1. Proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych, *Organizacja** ustanawia polityki (wizje i wartości) i *cele** zarządzania, które są właściwe dla środowiska, korzystne społecznie i opłacalne ekonomicznie. Podsumowania polityk i *celów** *muszą** być włączone do *planu gospodarowania** i udostępnione publicznie.

7.1.1. Zdefiniowane są polityki (wizja i wartości), które przyczyniają się do spełnienia wymagań tego standardu. (Przyjęcie IGI nr 7.1.1)

7.1.2. Zdefiniowane są konkretne, operacyjne *cele zarządzania** odnoszące się do wymagań tego standardu. (Przyjęcie IGI nr 7.1.2)

7.1.3. Podsumowania zdefiniowanych polityk i *celów zarządzania** są zawarte w *planie gospodarowania** i opublikowane. (Przyjęcie IGI nr 7.1.)

Kryterium 7.2. *Organizacja** *musi** posiadać i wdrażać *plan gospodarowania** dla *Jednostki Gospodarowania**, który jest w pełni zgodny z politykami i *celami** ustanowionymi zgodnie z *Kryterium** 7.1. *Plan gospodarowania** *musi** opisywać zasoby naturalne istniejące na terenie *Jednostki Gospodarowania** i wyjaśniać, w jaki sposób plan ten spełnia wymogi certyfikacji FSC. *Plan gospodarowania** *musi** obejmować planowanie gospodarowania zasobami leśnymi i społecznymi, stosownie do *skali, intensywności i ryzyka** planowanych działań.

7.2.1. *Plan gospodarowania** obejmuje działania gospodarcze, procedury, strategie i środki służące osiągnięciu *celów zarządzania**. (Przyjęcie IGI nr 7.2.1)

7.2.2. *Plan gospodarowania** dotyczy elementów wymienionych w Załączniku E i jest wdrożony. (Przyjęcie IGI nr 7.2.2)

7.2.3. *Plan gospodarowania** sporządzony jest zgodnie z przepisami prawa. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 7.3. *Plan gospodarowania** zawiera *weryfikowalne cele**, za pomocą których można ocenić postępy w realizacji każdego z wcześniej określonych *celów zarządzania**.

7.3.1. Aby monitorować postępy w odniesieniu do każdego *celu zarządzania** ustalone są *weryfikowalne cele** i częstotliwość ich oceny. (Przyjęcie IGI nr 7.3.1)

Kryterium 7.4. *Organizacja** musi* okresowo aktualizować i rewidować planowanie gospodarowania oraz dokumentację proceduralną w celu uwzględnienia wyników monitorowania i ewaluacji, uwag *zainteresowanych stron** lub nowych informacji naukowych lub technicznych, a także w celu reakcji na zmieniające się okoliczności przyrodnicze, społeczne i ekonomiczne.

7.4.1. *Plan gospodarowania** jest przeglądany i aktualizowany okresowo w celu włączenia:

- 1) Wyników monitorowania, w tym wyników audytów certyfikacyjnych;
- 2) Wyników ewaluacji;
- 3) Wyników *zaangażowania** interesariuszy;
- 4) Nowych informacji naukowych i technicznych, oraz
- 5) Zmieniających się warunków środowiskowych, społecznych lub ekonomicznych.

Zarządzający lasami uaktualnia *plany gospodarowania** według obowiązujących w kraju procedur oraz uwzględnia zmieniające się uwarunkowania leśne, środowiskowe, społeczne i ekonomiczne. (Adaptacja IGI nr 7.4.1)

Kryterium 7.5. *Organizacja** musi* *udostępniać publicznie** podsumowanie *planu gospodarowania**. Inne istotne elementy *planu gospodarowania**, z wyłączeniem *informacji niejawnych**, muszą* być dostępne dla *zaangażowanych stron** na żądanie, po kosztach skopiowania i przygotowania.

7.5.1. Podsumowanie *planu gospodarowania** w formie zrozumiałym dla *stron zainteresowanych**, łącznie z mapami, jest *publicznie dostępne** w internecie bez żadnych kosztów. (Adaptacja IGI nr 7.5.1).

UWAGA

Wskaźnik jest spełniony również, gdy *publicznie dostępny** jest cały plan urządzenia lasu z wyłączeniem *informacji niejawnych**.

7.5.2. Istotne elementy *planu gospodarowania**, z wyłączeniem *informacji niejawnych** są dostępne dla *zaangażowanych stron** na żądanie, po kosztach skopiowania i przygotowania. (Przyjęcie IGI nr 7.5.2)

Kryterium 7.6. *Organizacja**, musi* proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych, aktywnie i transparentnie angażować *zaangażowane strony** w procesy planowania gospodarowania i procesy monitorowania i, na żądanie, włącza *zainteresowane strony**.

7.6.1. *Organizacja** angażuje proaktywnie, przejrzystie i kulturowo odpowiednio* *zaangażowane strony** w następujące procesy:

- 1) rozstrzygania *sporów** (Kryterium* 1.6, Kryterium* 2.6, Kryterium* 4.6);
- 2) ochrony praw *społeczności lokalnych** i ich działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego (Kryterium* 4.1, Kryterium* 4.4, Kryterium* 4.5, Kryterium* 4.7); i
- 3) oceny, zarządzania i monitorowania *szczególnych wartości ochronnych** (Kryterium* 9.1, Kryterium* 9.2, Kryterium* 9.4). (Adaptacja IGI 7.6.1)

7.6.2. Kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* służy do dotarcia do grup docelowych, które zapewnią zainteresowanym i/lub zaangażowanym stronom* udział w planowaniu gospodarowania poprzez m.in.:

- 1) Określenie odpowiednich przedstawicieli i punktów kontaktowych (w tym, w razie potrzeby, lokalnych instytucji, organizacji i władz);
- 2) Ustalenie wzajemnie uzgodnionych kanałów komunikacyjnych pozwalających na przepływ informacji w obu kierunkach;
- 3) Zapewnienia protokolowania wszystkich spotkań, wszystkich omawianych punktów i wszystkich osiągniętych porozumień;
- 4) Upewnienia się, że treść protokołów ze spotkań została udostępniona uczestnikom spotkania, aby mogli wnieść ewentualne pisemne uwagi do protokołu w określonym terminie. Pisemne uwagi będą stanowić załącznik do zatwierdzonego protokołu.
- 5) Zapewnienia, że rezultaty wszystkich działań związanych z kulturowo odpowiednim* zaangażowaniem* są dzielone z zaangażowanymi stronami*. (Adaptacja IGI nr 7.6.2)

7.6.3. Wszystkie strony* mają możliwość udziału w odpowiednim kulturowo* zaangażowaniu* w procesy monitorowania i planowania działań gospodarczych. (Adaptacja IGI nr 7.6.3)

7.6.4. (Odrzucony IGI nr 7.6.4)

UWAGA: Załącznik E „Elementy planu gospodarowania” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 8: MONITOROWANIE I OCENA

Organizacja * musi * wykazać, że postęp w kierunku osiągnięcia celów zarządzania *, wpływ działań gospodarczych i stan Jednostki Gospodarowania* są monitorowane* i oceniane proporcjonalnie do skali, intensywności i ryzyka* prowadzonych działań gospodarczych w celu wdrożenia zarządzania adaptacyjnego*.

Kryterium 8.1. Organizacja* musi* monitorować* wdrażanie swojego planu gospodarowania*, uwzględniając polityki i cele*, postęp w realizacji planowanych działań oraz osiąganie weryfikowalnych celów*.

8.1.1. Procedury są dokumentowane i wykonywane w celu monitorowania wdrożenia planu gospodarowania*, w tym jego polityk i celów zarządzania* i osiągnięcia weryfikowalnych celów*. (Przyjęcie IGI nr 8.1.1)

Kryterium 8.2. Organizacja* musi* monitorować* oraz oceniać przyrodnicze i społeczne skutki działań prowadzonych w ramach Jednostki Gospodarowania* oraz zmiany jej warunków przyrodniczych.

8.2.1. Społeczny i środowiskowy wpływ działań gospodarczych jest monitorowany* zgodnie z Załącznikiem G. (Przyjęcie IGI nr 8.2.1)

8.2.2. Zmiany w warunkach środowiskowych są monitorowane* zgodnie z Załącznikiem G. (Przyjęcie IGI nr 8.2.2)

Kryterium 8.3. Organizacja* analizuje wyniki monitorowania i oceny, a także wyciąga wnioski z prowadzonych analiz i włącza je do procesu planowania.

8.3.1. Wyniki monitoringu są wdrażane w *Organizacji** w procesie *zarządzania adaptacyjnego**. (Adaptacja IGI nr 8.3.1)

8.3.2. Jeżeli wyniki monitorowania wykazują niezgodności ze Standardem FSC, wówczas rewizji poddawane są *cele zarządzania **, *weryfikowalne cele** lub działania gospodarcze. (Przyjęcie IGI nr 8.3.2)

Kryterium 8.4. Organizacja* udostępnia publicznie* podsumowanie wyników monitorowania, z wyłączeniem informacji niejawnych*.

8.4.1. Podsumowanie wyników monitorowania, o którym mowa we wskaźniku 8.2.1, łącznie z mapami, jest *publicznie dostępne** bez żadnych kosztów, w formacie zrozumiałym dla *zainteresowanych stron**, z wyłączeniem *informacji niejawnych**. (Przyjęcie IGI nr 8.4.1)

Kryterium 8.5. Organizacja* posiada i wdraża system śledzenia wszystkich produktów z Jednostki Gospodarowania*, które są wprowadzane do obrotu jako certyfikowane w systemie FSC. System ten jest stosowny do skali, intensywności i ryzyka* prowadzonych działań gospodarczych i umożliwia wykazanie źródła i objętości w odniesieniu do planowanej rocznej produkcji.

8.5.1. Wdrożono system śledzenia wszystkich produktów, które są wprowadzane do obrotu (sprzedaż do pierwszego odbiorcy) jako certyfikowane w systemie FSC. W ramach tego:

- 1) wspierana jest *weryfikacja transakcji**, na prośbę jednostki certyfikującej, poprzez dostarczanie informacji o transakcjach FSC, takich jak: nazwa nabywcy, numer certyfikatu FSC i numer licencji FSC, zagregowane dane nt. ilości sprzedanego produktu w określonym czasie, jednostka miary, typ produktu, oświadczenie FSC (np. FSC 100%), gatunek.
- 2) na prośbę jednostki certyfikującej lub ASI udzielana jest pomoc w identyfikacji produktu objętego procesem weryfikacji (np. poprzez udostępnienie próbek materiałów oraz informacji o składzie gatunkowym w celu weryfikacji). (Adaptacja IGI nr 8.5.1)

UWAGA

Weryfikacja transakcji jest opisana w obowiązującej Procedurze dotyczącej weryfikacji transakcji (wg stanu na dzień 01.06.2021r. jest to *FSC-PRO-10-201 Transaction Verification Procedure* <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/403>). Wszystkie uczestniczące w niej Strony są z wyprzedzeniem informowane. Weryfikacja transakcji jest jednym z działań certyfikacyjnych przeprowadzanych przez akredytowane jednostki certyfikujące i Assurance Services International (ASI) w celu zabezpieczenia integralności systemu FSC i zmniejszenia ryzyka dla integralności w odpowiednich łańcuchach dostaw.

8.5.2. *Organizacja** posiada środki i procedury zapewniające dostęp do następujących informacji dotyczących drewna lub produktów z drewna wprowadzanych przez *Organizację** do obrotu:

1. opis, w tym nazwa handlowa i rodzaj produktu, jak również nazwa zwyczajowa gatunków drzew oraz pełna nazwa naukowa;
2. miejsce pozyskania drewna i zezwolenie na pozyskanie;
3. termin pozyskania (okres od daty udostępnienia powierzchni do daty przyjęcia drewna na stan);

4. ilość (objętość, waga lub liczba jednostek);
 5. data sprzedaży;
 6. nazwa i adres podmiotu handlowego, któremu dostarczono drewno i produkty z drewna;
 7. dokumenty lub inne informacje potwierdzające, że drewno i produkty z drewna spełniają wymogi mającego zastosowanie ustawodawstwa;
 8. informacja o tym, czy materiał został sprzedany jako certyfikowany w systemie FSC (kod certyfikatu, oświadczenie FSC).
- (Adaptacja IGI nr 8.5.2 i IGI nr 8.5.3)

UWAGA: Załącznik G „Wymagania dotyczące monitorowania” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu.

ZASADA 9: SZCZEGÓLNE WARTOŚCI OCHRONNE

Organizacja* utrzymuje i wzmacnia **szczególne wartości ochronne*** w **Jednostce Gospodarowania*** poprzez zastosowanie **podejścia przezroczystościowego***.

Kryterium 9.1. Organizacja*, poprzez **zaangażowanie*** z **zaangażowanymi*** i **zainteresowanymi stronami*** oraz innych środków i źródeł, ocenia i odnotowuje obecność i status poniższych **szczególnych wartości ochronnych*** w **Jednostce Gospodarowania*** proporcjonalnie do **skali, intensywności i ryzyka*** prowadzonych działań gospodarczych oraz prawdopodobieństwa występowania **szczególnych wartości ochronnych***:

HCV 1 – Różnorodność gatunkowa. Koncentracja różnorodności biologicznej* z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz **gatunków rzadkich* i zagrożonych***, która jest **znacząca*** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

HCV 2 – Ekosystemy* i mozaiki na poziomie **krajobrazu***. **Nienaruszone krajobrazy leśne*** oraz **ekosystemy*** i mozaiki **ekosystemów*** występujące na poziomie krajobrazu, które są **znaczące*** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

HCV 3 – Ekosystemy* i siedliska*. Rzadkie* lub zagrożone ekosystemy*, siedliska* lub ostoje*.

HCV 4 – Kluczowe* usługi ekosystemów*. Podstawowe usługi ekosystemów* w sytuacjach kluczowych*, włączając w to **ochronę* zlewni wodnych** i kontrolę erozji wrażliwych gleb i zboczy.

HCV 5 – Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb społeczności lokalnych* lub ludności rdzennej* (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez zaangażowanie* tych społeczności lub ludności rdzennej.

HCV 6 – Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, siedliska* i krajobrazy* o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub kluczowym* znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury lokalnych społeczności* lub ludności rdzennej*, zidentyfikowane poprzez zaangażowanie* tych społeczności lub ludności rdzennej.

9.1.1. Zarządzający lasami o dużej* i średniej powierzchni* posiadają pisemne procedury identyfikowania *szczególnych wartości ochronnych** Kategorii 1-6, zgodnie z *Kryterium** 9.1, i wyznaczania *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**. Identyfikacja ta dokonana jest przy użyciu *najlepszych dostępnych informacji**. (Adaptacja IGI nr 9.1.1)

9.1.2. (Odrzucony IGI nr 9.1.2)

9.1.2. Zarządzający lasami o dużej* i średniej powierzchni* posiadają mapy *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**. (Wskaźnik dodany)

UWAGA

Dobrą praktyką (ale nie obowiązkową) jest udostępnienie map granic i statusu tych obszarów na stronach internetowych.

9.1.3. Zarządzający lasami o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania*: została przeprowadzona ocena występowania *szczególnych wartości ochronnych** i *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**, przez zarządzającego lasem, zgodnie z dostępnymi kryteriami. (Wskaźnik dodany)

9.1.4. Identyfikując *szczególne wartości ochronne** i *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**, wykorzystuje się wyniki z *kulturowo odpowiedniego zaangażowania** *wszystkich stron**. (Adaptacja IGI nr 9.1.3)

9.1.5. Zarządzający lasami o dużej powierzchni* w celu zidentyfikowania *obszarów o szczególnej wartości ochronnej** współpracuje ze *wszystkimi stronami**. (Wskaźnik dodany)

Kryterium 9.2. Organizacja*, poprzez zaangażowanie* z zaangażowanymi* i zainteresowanymi stronami* oraz ekspertami, opracowuje skuteczne strategie mające na celu utrzymanie i/lub wzmocnienie zidentyfikowanych szczególnych wartości ochronnych*.

9.2.1. Zagrożenia dla *szczególnych wartości ochronnych** są identyfikowane za pomocą *najlepszych dostępnych informacji**. (Przyjęcie IGI nr 9.2.1)

9.2.2. *Wszystkie strony** mają ciągłą możliwość przekazywania informacji i wniosków dotyczących *szczególnych wartości ochronnych** i sposobów ich ochrony. (Wskaźnik dodany)

9.2.3. Strategie zarządzania i działania opracowywane są w celu utrzymania lub wzmocnienia zidentyfikowanych *szczególnych wartości ochronnych** i utrzymania powiązanych *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych**, uwzględniając *skalę, intensywność i ryzyko** prowadzonych działań gospodarczych. (Adaptacja IGI nr 9.2.2)

UWAGA

Strategie zarządzania mogą być potwierdzone w zbiorze dokumentów, a nie muszą stanowić osobnego dokumentu. Komentarz stosuje się do wszystkich wskaźników w Zasadzie 9, w których mowa o strategiach zarządzania oraz do Załącznika I (Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski).

9.2.4. Strategie zarządzania i działania są opracowywane w sposób umożliwiający zaangażowanie *wszystkich stron**, który w miarę potrzeb włącza odpowiednich ekspertów. (Adaptacja IGI nr 9.2.3)

9.2.4. (Odrzucony IGI nr 9.2.4)

9.2.5. (Odrzucony IGI nr 9.2.5)

9.2.5. Opracowane i wdrażane strategie są skuteczne w utrzymaniu lub poprawie *szczególnych wartości ochronnych**. (Adaptacja IGI nr 9.2.6)

9.2.7. (Odrzucony IGI nr 9.2.7)

Kryterium 9.3. Organizacja* wdraża strategie i działania mające na celu utrzymanie i/lub wzmocnienie zidentyfikowanych *szczególnych wartości ochronnych**. Strategie i działania uwzględniają *podejście przezornościowe** oraz są proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych.

9.3.1. Wdrażane są strategie i działania, które utrzymują lub ulepszają *szczególne wartości ochronne** i obszary o *szczególnych wartościach ochronnych**. (Adaptacja IGI nr 9.3.1)

9.3.2. Strategie i działania, w tym sposób gospodarowania i ochrony w lasach, oparte są na *podejściu przezornościowym**. (Adaptacja IGI nr 9.3.2)

9.3.3. (Odrzucony IGI nr 9.3.3)

9.3.3. Zarządzający lasami o dużej powierzchni*: strategie zarządzania i działania służące utrzymaniu lub poprawie *szczególnych wartości ochronnych** i powiązanych *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** są opisane w *publicznie dostępnym** podsumowaniu planu gospodarowania*. (Wskaźnik dodany)

9.3.4. (Odrzucony IGI nr 9.3.4)

9.3.4. Zarządzający lasami o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania* oraz *średniej powierzchni**: informacje o stosowanych sposobach utrzymania lub poprawy *szczególnych wartości ochronnych** i powiązanych *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** są udostępniane na żądanie. (Wskaźnik dodany)

9.3.5. Czynności, które szkodzą *szczególnym wartościom ochronnym**, są natychmiast wstrzymywane i podejmowane są działania *przywracające** i chroniące *szczególne wartości ochronne**. (Przyjęcie IGI nr 9.3.5)

Kryterium 9.4. Organizacja* wykazuje, że przeprowadza okresowy monitoring celem oceny zmian w statusie *szczególnych wartości ochronnych**, a także dostosowuje swoje strategie zarządzania, by zapewnić ich skuteczną ochronę. Monitorowanie musi być proporcjonalne do *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych oraz obejmować *zaangażowanie** z *zaangażowanymi** i *zainteresowanymi stronami** oraz ekspertami.

9.4.1. Program okresowego monitorowania ocenia:

- 1) wdrażanie strategii;
- 2) status *szczególnych wartości ochronnych** w tym *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** od których są one zależne; i
- 3) skuteczność strategii zarządzania i działań na rzecz *ochrony** *szczególnych wartości ochronnych**, aby w pełni utrzymać lub wzmocnić *szczególne wartości ochronne**. (Przyjęcie IGI nr 9.4.1)

9.4.2. Program monitorowania umożliwia *zaangażowanie** *wszystkich stron** oraz w miarę potrzeby włącza odpowiednich ekspertów. (Adaptacja IGI nr 9.4.2)

9.4.3. Program monitorowania ma wystarczający zakres, szczegółowość i częstotliwość, aby wykryć zmiany w *szczególnych wartościach ochronnych** w stosunku do początkowej oceny i statusu zidentyfikowanych dla każdej ze *szczególnych wartości ochronnych**, aby zapobiec zagrożeniom. (Adaptacja IGI nr 9.4.3)

9.4.4. Strategie zarządzania i działania są dostosowywane, gdy monitorowanie lub inne nowe informacje pokazują, że te strategie i działania są niewystarczające, aby zapewnić utrzymanie lub wzmocnienie *szczególnych wartości ochronnych**. (Przyjęcie IGI nr 9.4.4)

UWAGA: Załącznik I „Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski” znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu

ZASADA 10: WDRAŻANIE DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH

Działania gospodarcze prowadzone przez lub dla *Organizacji** na obszarze *Jednostki Gospodarowania ** są wybierane i wdrażane zgodnie z polityką i *celami** ekonomicznymi, przyrodniczymi i społecznymi *Organizacji** oraz *Zasadami** i *Kryteriami**.

Kryterium 10.1. Po pozyskaniu drewna lub zgodnie z *planem gospodarowania** *Organizacja**, poprzez naturalne lub sztuczne metody, odnowi pokrywę roślinną do *stanu sprzed wycinki** lub bardziej *naturalnych warunków**.

10.1.1. Powierzchnie zrębowe, w których pozyskano drewno są odnawiane w *odpowiednim czasie**, aby odtwarzać naruszone *wartości środowiskowe** i odnowić pokrywę roślinną do *stanu sprzed wycinki** lub dążyć do bardziej *naturalnych warunków**. (Przyjęcie IGI nr 10.1.1)

10.1.2. Odnowienia są realizowane w następujący sposób:

- 1) w przypadku wycinki istniejących *plantacji**, odnowienie do osiągnięcia szaty roślinnej, jaka istniała *przed wycinką** lub bardziej *naturalnych warunków**, przy użyciu gatunków dobrze przystosowanych ekologicznie;
- 2) w przypadku wycinki *lasów rodzimych**, odnowienie do *stanu sprzed wycinki** lub bardziej *naturalnych warunków**, lub
- 3) w przypadku wycinki zdegradowanych *lasów rodzimych**, odnowienie do bardziej *naturalnych warunków**. (Adaptacja IGI nr 10.1.2)

Kryterium 10.2. Do odnowienia *Organizacja** wykorzystuje gatunki dobrze przystosowane ekologicznie do miejsca i *celów** gospodarowania. *Organizacja** wykorzystuje do regeneracji *gatunki rodzime** i *lokalne genotypy**, chyba że istnieje wyraźne i przekonujące uzasadnienie do użycia innych.

10.2.1. Gatunki wybrane do odnowienia są ekologicznie dobrze przystosowane do miejsca, są to *rodzime gatunki** i są pochodzenia lokalnego, chyba, że przedstawiono jasne i przekonujące uzasadnienie dla stosowania nielokalnych *genotypów** lub gatunków nierodzimych. (Przyjęcie IGI nr 10.2.1)

10.2.2. Gatunki wybrane do odnowienia są zgodne z *celami** odnowienia i *celami zarządzania**. (Przyjęcie IGI nr 10.2.2)

Kryterium 10.3. *Organizacja** wykorzystuje *gatunki obce**, tylko kiedy wiedza i/lub doświadczenie wykazują, że wszelkie oddziaływania inwazyjne mogą być kontrolowane oraz zastosowano skuteczne środki ograniczające ryzyko.

10.3.1. *Gatunki obce** stosuje się tylko wtedy, gdy bezpośrednie doświadczenie lub wyniki badań naukowych pokazują, że oddziaływania inwazyjne mogą być kontrolowane. (Przyjęcie IGI nr 10.3.1)

10.3.2. *Gatunki obce** stosuje się tylko wtedy, gdy wdrażane są skuteczne środki, aby kontrolować ich rozprzestrzenianie się poza obszar, na który zostały wprowadzone. (Przyjęcie IGI nr 10.3.2)

10.3.3. Rozprzestrzenianie się *gatunków inwazyjnych** wprowadzonych przez *Organizację** jest kontrolowane oraz zastosowano skuteczne środki ograniczające ryzyko. (Przyjęcie IGI nr 10.3.3)

10.3.4. Działania gospodarcze są realizowane, najlepiej we współpracy z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za zagadnienie, jeżeli takie istnieją, w celu kontrolowania oddziaływania inwazyjnego *gatunków obcych**, które nie zostały wprowadzone przez *Organizację**. (Przyjęcie IGI 10.3.4).

Kryterium 10.4. Organizacja* nie używa organizmów modyfikowanych genetycznie* w obrębie Jednostki Gospodarowania*.

10.4.1. Nie są stosowane *organizmy modyfikowane genetycznie**. (Przyjęcie IGI nr 10.4.1)

Kryterium 10.5. Organizacja* stosuje praktyki hodowlane, które są ekologicznie odpowiednie dla roślinności, gatunków, miejsc i celów zarządzania.*

10.5.1. Stosuje się praktyki hodowlane właściwe z ekologicznego punktu widzenia dla roślinności, gatunków, miejsc i celów zarządzania*. (Przyjęcie IGI nr 10.5.1)

10.5.2. W procesie odnowienia lasu, tam gdzie to możliwe, należy w pierwszej kolejności wykorzystywać odnowienia naturalne drzew, dających szansę na wytworzenie drzewostanu wykorzystującego możliwości siedliska. (Wskaźnik dodany)

10.5.3. Na terenach, gdzie występują bagienne, łęgowe i wilgotne typy siedliskowe lasu (nizinne, wyżynne i górskie), stosuje się praktyki hodowlane uwzględniające zachowanie uwodnienia i gleb torfowych. (Wskaźnik dodany)

10.5.4. Praktyki hodowlane, tam gdzie to możliwe, wpływają na urozmaicenie struktury lasu. (wskaźnik dodany)

10.5.5. W miarę możliwości odstępuje się od użytkowania drzewostanów na siedliskach podmokłych (w szczególności bagiennych, łęgowych i olsowych). (Wskaźnik dodany)

Kryterium 10.6. Organizacja* minimalizuje lub dąży do unikania stosowania nawozów*. W przypadku stosowania nawozów* Organizacja* wykaże, że ich użycie jest równe lub bardziej korzystne z ekologicznego i ekonomicznego punktu widzenia niż stosowanie systemów hodowlanych, które nie wymagają nawozów, oraz że zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do wartości przyrodniczych*, w tym gleby.

10.6.1. Ogranicza się lub unika stosowania nawozów*. (Przyjęcie IGI nr 10.6.1)

10.6.2. Stosuje się *nawozy** tylko gdy korzyści ekologiczne i ekonomiczne są równe lub wyższe niż w systemach hodowli lasu, które nie wymagają *nawozów**. (Przyjęcie IGI nr 10.6.2)

10.6.3. Kiedy stosuje się *nawozy**, ich rodzaje, dawki, częstotliwość użycia i miejsce aplikacji są udokumentowane. (Przyjęcie IGI nr 10.6.3)

10.6.4. Kiedy stosuje się *nawozy**, *wartości przyrodnicze** są chronione, w tym poprzez wdrożenie środków zapobiegających szkodom. (Przyjęcie IGI nr 10.6.4)

10.6.5. Pogorszenie wartości *przyrodniczych** wynikające z użycia *nawozów** jest łagodzone lub naprawiane. (Przyjęcie IGI nr 10.6.5)

Kryterium 10.7. *Organizacja** używa zintegrowanego systemu zarządzania szkodnikami i praktyk *hodowlanych**, w celu uniknięcia lub wyeliminowania użycia *pestycydów** chemicznych. *Organizacja** nie wykorzystuje *pestycydów* chemicznych zakazanych polityką FSC. W przypadku użycia *pestycydów*, *Organizacja** zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do *wartości przyrodniczych** i zdrowia ludzkiego.

10.7.1. Stosuje się integrowane metody ochrony lasu, w tym wybór praktyk *hodowli lasu**, w celu uniknięcia aplikacji *pestycydów** syntetycznych lub ograniczenia częstotliwości i zakresu ich aplikacji. (Adaptacja IGI nr 10.7.1)

10.7.2. Chemiczne *pestycydy** mogą być stosowane zgodnie z Polityką Pestycydową FSC. (Adaptacja IGI nr 10.7.2)

10.7.3. Przechowywane są zapisy dotyczące stosowania *pestycydów**, w tym nazwa handlowa, aktywny składnik, ilość użytego składnika aktywnego, okres stosowania, lokalizacja i obszar zastosowania oraz powód użycia. (Przyjęcie IGI nr 10.7.3)

10.7.4. Stosowanie *pestycydów** jest zgodne z dokumentem MOP "Bezpieczeństwo w użyciu chemikaliów w pracy" w odniesieniu do wymagań dotyczących transportu, przechowywania, obsługi, stosowania i procedury awaryjnej w celu oczyszczenia po przypadkowym wycieku. (Przyjęcie IGI nr 10.7.4)

10.7.5. W przypadku stosowania *pestycydów** ich użycie pozostaje zgodne z wymogami etykiety/instrukcji stosowania środka, zatwierdzonej przez uprawnione organy, a metody aplikacji minimalizują używane ilości przy jednoczesnym osiągnięciu skutecznych rezultatów i zapewnieniu skutecznej *ochrony** otaczającego *krajobrazu**. (Adaptacja IGI nr 10.7.5)

10.7.6. Zapobiega się powstawaniu szkód dla *wartości przyrodniczych** i zdrowia ludzi spowodowanych użyciem *pestycydów**, a w przypadku ich wystąpienia, łagodzi się je i naprawia. (Przyjęcie IGI nr 10.7.6)

10.7.7. (Odrzucony IGI nr 10.7.7)

Kryterium 10.8. *Organizacja** minimalizuje, monitoruje i ściśle kontroluje stosowanie *środków kontroli biologicznej** zgodnie z *akceptowanymi na arenie międzynarodowej protokołami naukowymi**. W przypadku użycia *środków kontroli biologicznej** *Organizacja** zapobiega, łagodzi i/lub naprawia szkody powstałe w stosunku do *wartości przyrodniczych**.

10.8.1. *Organizacja** stosuje *środki kontroli biologicznej** zgodnie z *akceptowanymi na arenie międzynarodowej protokołami naukowymi** oraz monitoruje i kontroluje ich stosowanie. (Adaptacja IGI nr 10.8.1)

10.8.2. *Organizacja** minimalizuje zastosowanie *środków kontroli biologicznej**, które zgodnie z *najlepszymi dostępnymi informacjami** mogą stwarzać ryzyko dla *wartości przyrodniczych**. (Adaptacja IGI nr 10.8.2)

10.8.3. Wykorzystanie *środków kontroli biologicznej** jest rejestrowane, w tym rodzaj, ilość, okres, miejsce i powód użycia. (Przyjęcie IGI nr 10.8.3)

10.8.4. Zapobiega się powstawaniu szkód dla *wartości przyrodniczych** spowodowanych użyciem *środków kontroli biologicznej**, a w przypadku ich wystąpienia, łagodzi się je i naprawia. (Przyjęcie IGI nr 10.8.4)

Kryterium 10.9. Organizacja* dokonuje oceny ryzyka i wdraża działania mające na celu zredukowanie potencjalnego negatywnego wpływu zagrożeń naturalnych proporcjonalnie do *skali, intensywności i ryzyka**.

10.9.1. Organizacja* jest świadoma potencjalnego negatywnego oddziaływania *zagrożeń naturalnych** na *infrastrukturę**, *zasoby lasów** i społeczności w *Jednostce Gospodarowania**. (Adaptacja IGI 10.9.1)

10.9.2. Działania gospodarcze są ukierunkowane na zwiększanie *odporności* lasu** na *zagrożenia naturalne** biorąc pod uwagę przewidywaną częstotliwość, rozkład i dotkliwość tych zagrożeń. (Adaptacja IGI nr 10.9.2 i IGI nr 10.9.3 i IGI nr 10.9.4).

Kryterium 10.10. Organizacja* zarządza rozwojem *infrastruktury**, działaniami transportowymi i *hodowlą lasu**, tak by chronić zasoby wodne i gleby, a także by zapobiegać, łagodzić lub naprawiać skutki zaburzeń i szkody powstałe w stosunku do *rzadkich** i *zagrożonych gatunków**, *siedlisk**, *ekosystemów** i *walorów krajobrazowych**.

10.10.1. Rozwój, utrzymanie i użytkowanie *infrastruktury**, a także działania transportowe są zarządzane z uwzględnieniem ochrony *wartości przyrodniczych** zidentyfikowanych w Kryterium* 6.1. (Adaptacja IGI nr 10.10.1)

10.10.2. Działania w ramach *hodowli lasu** są zarządzane z uwzględnieniem ochrony *wartości przyrodniczych** zidentyfikowanych w Kryterium* 6.1. (Adaptacja IGI nr 10.10.2)

10.10.3. Zapobiega się, łagodzi i naprawia w *odpowiednim czasie** zakłócenia lub uszkodzenia *cieków**, *zbiorników wodnych**, *gleby*, *rzadkich i zagrożonych gatunków**, *siedlisk**, *ekosystemów** i *walorów krajobrazowych** powstałe w wyniku działań prowadzonych przez *Organizację**. Działania gospodarcze są modyfikowane tak, aby zapobiec ewentualnym szkodom. (Adaptacja IGI nr 10.10.3)

Kryterium 10.11. Organizacja* zarządza działaniami związanymi z pozyskiwaniem drewna oraz *niedrzewnych produktów leśnych** w celu zachowania *wartości przyrodniczych**, ograniczenia ilości odpadów produkcyjnych oraz uniknięcia szkody dla innych produktów i usług.

10.11.1. Praktyki pozyskiwania i zrywki drewna i *niedrzewnych produktów leśnych** są realizowane w sposób, który chroni *wartości przyrodnicze** określone w Kryterium* 6.1, w szczególności unikając erozji i minimalizując inne szkody w ekosystemach leśnych podczas pozyskania drewna. (Adaptacja IGI nr 10.11.1)

10.11.2. Praktyki pozyskiwania optymalizują wykorzystanie produktów *leśnych** i towarów handlowych. (Przyjęcie IGI nr 10.11.2)

10.11.3. Praktyki pozyskiwania zapewniają pozostawienie wystarczającej ilości martwej i rozkładającej się biomasy oraz zachowanie struktury *lasu**, w celu ochrony *wartości przyrodniczych**. (Adaptacja IGI nr 10.11.3)

10.11.4. Praktyki pozyskiwania minimalizują uszkodzenia stojących pozostawionych drzew, pozostałości martwego drewna na ziemi i innych *wartości przyrodniczych**. (Adaptacja IGI nr 10.11.4)

Kryterium 10.12. Organizacja* gospodaruje *materiałami odpadowymi** w sposób przyjazny dla środowiska.

10.12.1. Zbieranie, uprzątnięcie, transport i unieszkodliwianie wszystkich *materiałów odpadowych** jest wykonane w sposób właściwy dla środowiska, który chroni *wartości przyrodnicze** zidentyfikowane w Kryterium* 6.1. zgodnie z obowiązującymi przepisami. (Adaptacja IGI nr 10.12.1)

PROJEKT 2

Załącznik A: Minimalna lista mających zastosowanie *przepisów regulacji i *ratyfikowanych** na szczeblu krajowym, traktatów międzynarodowych, konwencji i porozumień. Stan na 5 lutego 2021r.**

- KONSTYTUCJA Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>

Ustawy:

- USTAWA z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19600300168/U/D19600168Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19740240141/U/D19740141Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19810060023/U/D19810023Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19850140060/U/D19850060Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19850210091/U/D19850091Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19890300163/U/D19890163Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910770335/U/D19910335Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 28 września 1991 r. o lasach
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911010444/U/D19910444Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19911070464/U/D19910464Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19950160078/U/D19950078Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000424/U/D20200424Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19951470713/U/D19950713Lj.pdf>

- USTAWA z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971110724/U/D19970724Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 7 czerwca 2001 r. o leśnym materiale rozmnożeniowym
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010730761/U/D20010761Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20032292273/U/D20032273Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010971051/U/D20011051Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011121198/U/D20011198Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011061148/U/D20011148Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20022001682/U/D20021682Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030800717/U/D20030717Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030800721/U/D20030721Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20031621568/U/D20031568Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040920880/U/D20040880Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20070750493/U/D20070493Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20071471033/U/D20071033Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20070640427/U/D20070427Lj.pdf>
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150000349/U/D20150349Lj.pdf>

- USTAWA z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20081991227/U/D20081227Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101821228/U/D20101228Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111630981/U/D20110981Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040690625/U/D20040625Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130000021/U/D20130021Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20120001512/U/D20121512Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20140001195/U/D20141195Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 25 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000352/U/D20160352Lj.pdf>
- USTAWA z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001566/U/D20171566Lj.pdf>
- Akty wykonawcze do wyżej wymienionych Ustaw

Wiążące porozumienia międzynarodowe:

- KONWENCJA nr 81 dotycząca inspekcji pracy w przemyśle i handlu, przyjęta w Genewie dnia 11 lipca 1947 r. (Dz. U. 1997 r. Nr 72, poz. 450)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970720450/O/D19970450.pdf>
- KONWENCJA nr 119 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zabezpieczenia maszyn, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1963 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 14, poz. 53)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19770140053/O/D19770053.pdf>
- KONWENCJA o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz. U. z 1978 r. Nr 7, poz. 24), z późn. zm.
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19780070024/O/D19780024.pdf>
- KONWENCJA w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dziennik Ustaw z 1976 r. Nr 32, poz. 190)
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19760320190/O/D19760190.pdf>

- KONWENCJA o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. nr 27, poz.112 i 113 z 1991 r.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910270113/O/D19910113.pdf>
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19760320190/O/D19760190.pdf>
- KONWENCJA o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 2, poz. 17)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030020017/O/D20030017.pdf>
- KONWENCJA o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 264)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19960580263/O/D19960263.pdf>
- KONWENCJA o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.(Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19990961110/O/D19991110.pdf>
- POROZUMIENIE o ochronie nietoperzy w Europie, podpisane w Londynie dnia 4 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1112)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19990961112/O/D19991112.pdf>
- KONWENCJA o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20021841532/O/D20021532.pdf>
- KONWENCJA o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 347)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000280346/O/D20000346.pdf>
- PROTOKÓŁ Kartageński o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej, sporządzony w Montrealu dnia 29 stycznia 2000 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20042162201/O/D20042201.pdf>
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. 2006 nr 14 poz. 98)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20060140098/O/D20060098.pdf>
- KONWENCJA o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych, sporządzonej w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 702)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030780702/O/D20030702.pdf>
- KONWENCJA o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz.U. 2003 nr 78 poz. 707)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030780706/O/D20030706.pdf>

Prawo Unii Europejskiej:

- TRAKTAT o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=PL>

- DYREKTYWA RADY 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, z późn. zm.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&qid=1597134278653&from=PL>
- ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) NR 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997R0338&qid=1597134356578&from=PL>
- DYREKTYWA NR 2000/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0060&from=PL>
- DYREKTYWA 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0042&from=PL>
- DECYZJA NR 2455/2001/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 20 listopada 2001 r. ustanawiająca wykaz priorytetowych substancji w dziedzinie polityki wodnej oraz zmieniająca dyrektywę 2000/60/WE
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001D2455&qid=1597134677908&from=PL>
- DYREKTYWA 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylająca dyrektywę Rady 90/313/EWG
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0004&from=PL>
- ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1293&from=pl>
- DYREKTYWA 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004L0035-20190626&qid=1597134944995&from=PL>
- DYREKTYWA 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02007L0002-20190626&qid=1597135207904&from=PL>
- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/99/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099&qid=1597135283065&from=PL>
- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009L0147-20190626&qid=1597135333575&from=PL>

- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009L0128-20190726&qid=1597135411923&from=PL>
- ROZPORZĄDZENIE 995/2010 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 października 2010 r. ustanawiające obowiązki podmiotów wprowadzających do obrotu drewno i produkty z drewna
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02010R0995-20200101&qid=1597135465818&from=PL>
- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011L0092-20140515&qid=1597135547553&from=PL>
- DECYZJA Parlamentu Europejskiego i Rady nr 529/2013/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie zasad rozliczania emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem oraz informacji o działaniach związanych z tą działalnością
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013D0529-20180709&qid=1597135612827&from=PL>
- ROZPORZĄDZENIE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02014R1143-20191214&qid=1597135690407&from=PL>
- ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/841 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie włączenia emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem do ram polityki klimatycznoenergetycznej do roku 2030 i zmieniające rozporządzenie (UE) nr 525/2013 oraz decyzję nr 529/2013/UE
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02018R1999-20190413&qid=1597135805512&from=PL>
- Akty wykonawcze i delegowane do ww. aktów
- Wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE

Załącznik B.: Wymagane szkolenia dla *pracowników**

Lista wymaganych szkoleń w niniejszym Załączniku jest kierowana do *pracowników** z konkretnymi obowiązkami służbowymi związanymi z wdrażaniem Krajowych Standardów lub Tymczasowych Krajowych Standardów.

*Pracownicy** muszą* być w stanie:

- 1) Wdrażać działania w *lasach** zgodnie z określonymi prawem wymaganiami (*Kryterium** 1.5)
- 2) Rozumieć treść, znaczenie i zastosowanie ośmiu podstawowych Konwencji MOP* (*Kryterium** 2.1)
- 3) Rozpoznawać i zawiadamiać przełożonych o molestowaniu seksualnym i dyskryminacji płciowej (*Kryterium** 2.2)
- 4) Bezpiecznie przenosić i pozbywać się substancji niebezpiecznych, aby upewnić się, że użycie nie stanowi ryzyka* dla zdrowia (*Kryterium** 2.3)
- 5) Wykonywać swoje obowiązki w przypadku szczególnie niebezpiecznych prac lub prac wiążących się ze szczególną odpowiedzialnością (*Kryterium** 2.5)
- 6) Określić, gdzie społeczności lokalne * mają ustawowe* i zwyczajowe prawa* w odniesieniu do działań zarządczych (*Kryterium** 4.2)
- 7) Przeprowadzić oceny skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych i opracować odpowiednie środki łagodzące (*Kryterium** 4.5)
- 8) Wprowadzać działania odnośnie utrzymania lub wzmacniania deklarowanych usług ekosystemowych*, kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla Usług Ekosystemowych (*Kryterium** 5.1).
- 9) Postępować z, stosować i przechowywać pestycydy* (*Kryterium** 10.7), oraz
- 10) Wprowadzać procedury usuwania wycieków z materiałów odpadowych* (*Kryterium** 10.12)

Załącznik C: Dodatkowe wymagania dla usług ekosystemowych.

Uwaga redakcyjna: Wymogi dotyczące usług ekosystemowych z tego Załącznika zostały przeniesione do Części II FSC-PRO-30-006 w procesie rewizji FSC-STD-60-004 V2-0. Organizacje powinny stosować się do odpowiednich wymagań części I, II, III i IV procedury FSC-PRO-30-006, jeśli chcą wykazać pozytywny wpływ ich gospodarki leśnej na usługi ekosystemowe i stosować oświadczenia FSC dla Usług Ekosystemowych. Opracowujący Standard nie muszą już włączać tych wymagań do standardów krajowych.

Załącznik D: Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części, wg stanu na 1 stycznia 2021 r.

- European Red Lists: <https://www.iucnredlist.org/resources>
- Eckelt A., Müller J., Bense U., Brustel H., Bußler H., Chittaro Y., Cizek L., Frei A., Holzer E., Kadej M., Kahlen M., Köhler F., Möller G., Mühle H., Sanchez A., Schaffrath U., Schmidl J., Smolis A., Szallies A., Németh T., Wurst K., Thorn S., Christensen R.H.B., Seibold S. 2018. "Urwald relicts" of Central Europe: a set of 168 flagship species for the protection of old-growth forest remnants. *Journal of Insect Conservation* 22: 15–28 [chrząszcze]
- Kaźmierczakowa R. (red.) 2016. Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych [dot. rośliny naczyniowe]
- Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szeląg Z. (red.) 2006. Czerwona lista roślin i grzybów Polski [aktualna w zakresie: glonów, grzybów wielkoowocnikowych, porostów, śluzowców, nieaktualna w zakresie roślin naczyniowych, wątrobowców i glewików]
- Żarnowiec J., Stebel A., Ochrya R. 2004. Threatened moss species in the Polish Carpathians in the light of a new red-list mosses in Poland. W: Stebel A., Ochrya R. (red.) *Bryological studies in the Western Carpathians*. Sorus, Poznań: 9-28. [dot.: mchy całej Polski]
- Klama H., Górski P. 2018. Red List of Liverworts and Hornworts of Poland (4th edition). *Cryptogamie. Bryologie* 39(4), 415-441. <https://doi.org/10.7872/cryb/v39.iss4.2018.415> [aktualna lista wątrobowców i glewików] (j. angielski)
- Głowaciński Z. (red.) 2002. Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce [aktualna z wyjątkiem ptaków]
- Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP [aktualna lista ptaków]
- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) 2014. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III. uaktualnione i rozszerzone [rośliny naczyniowe]
- Głowaciński Z., Nowacki J. 2004. Polska Czerwona Księga Zwierząt – Bezkręgowce. <http://www.iop.krakow.pl/pckz/>
- Głowaciński Z. 2001. Polska Czerwona Księga Zwierząt – Kręgowce
- *Województwo lubelskie*: Cwener, Michalczyk i Krawczyk 2016. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa lubelskiego. Red list of vascular plants of Lublin Region. *Annales UMCS, sec. C* 71(1): 7-26. 5013-15601-1-SM (2)
- *Województwo łódzkie*: Olaczek R. (red.) 2012. Czerwona księga roślin województwa łódzkiego : zagrożone rośliny naczyniowe, zagrożone zbiorowiska roślinne
- *Województwo łódzkie*: Janiszewski T., Podlaszczuk P., Wężyk M., Wojciechowski Z. 2017. Czerwona Księga Ptaków Ziemi Łódzkiej. Wyd. Towarzystwa Przyrodników Ziemi Łódzkiej. Łódź.
- *Województwo opolskie*: Hebda G. i in. 2004. Czerwona lista kręgowców (płazy, gady, ptaki, ssaki) woj. opolskiego. Opole Scientific Society, *Nature Journal* 37: 43-55 <http://fragmenta-naturae.wpt.uni.opole.pl/wp-content/uploads/2015/11/Hebda-eta-al-37-04.pdf>

- *Województwo opolskie*: Nowak A., Spalek K. (red.), Czerwona księga roślin województwa opolskiego. Rośliny naczyniowe wymarłe, zagrożone i rzadkie
- *Województwo podkarpackie*: Oklejewicz i in. (red.) 2015. Czerwona księga roślin województwa podkarpackiego [rośliny naczyniowe]
- *Województwo śląskie*: Portal Przyrodniczy Województwa Śląskiego: [wiele grup zwierząt, grzybów i roślin] <http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy>
- *Dolny Śląsk (jako region geograficzno-przyrodniczy)*: Kącki Z. (red.) 2003. Zagrożone Gatunki Flory Naczyniowej Dolnego Śląska
- *Karpaty*: Mirek Z. (red.) 2008. Czerwona księga Karpat Polskich: rośliny naczyniowe
- *Karpaty*: Witkowski Z.J. (red), Król W., Solarz W. 2003. Carpathian list of endangered species. (j. angielski)
- *Podlasie (jako region geograficzno-przyrodniczy)*: Głowacki Z. i in. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Niziny Południowopodlaskiej. Chrońmy Przyrodę Ojczystą 59, 2: 5-41
- *Pomorze Gdańskie (jako region geograficzno-przyrodniczy)*: Markowski R., Buliński M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. Acta Botanica Cassubica Monographiae. 1: 1-75 + suppl. Olszewski T.S., Markowski R. 2007 Acta Botanica Cassubica 6: 163-172
- *Pomorze Zachodnie (jako region geograficzno-przyrodniczy)*: Żukowski W., Jackowiak B. (red.) 1995. Ginące i zagrożone rośliny Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu. 3: 1-141. Bogucki Wyd. Nauk. Poznań [rośliny naczyniowe, nieaktualna w zakresie Wielkopolski, aktualna w zakresie Pomorza Zachodniego]
- *Wielkopolska (jako region geograficzno-przyrodniczy)*: Jackowiak J. et al. (ed.) 2007. Red list of vascular flora of Wielkopolska (Poland). Biodiversity: Research and Conservation. 5-8: 95-127 [rośliny naczyniowe] (j. angielski) http://zcelka-files.home.amu.edu.pl/Jackowiak%20et%20al.%202007_BRC.pdf
- *Sudety*: Fabiszewski J., Kwiatkowski P. 2002. Threatened vascular plants of the Sudeten Mountains. Acta Societatis Botanicorum Poloniae. 71, 4: 339-350 <https://pbsociety.org.pl/journals/index.php/asbp/article/view/asbp.2002.040>
- *Bory Tucholskie, Polska pn-wsch., Puszcza Białowieska, Puszcza Pilicka, Puszcza Kozienicka, Góry Świętokrzyskie, Gorce, Śląsk Opolski, Górny Śląsk, Sudety, niżowe lasy puszczańskie całej Polski*: Czyżewska K. Cieśliński S. (red.) 2003. Regionalne czerwone listy porostów zagrożonych. Monogr. Bot 91: 1-249.
- *Sudety*: Kossowska M. 2003. Czerwona lista porostów zagrożonych w polskiej części Sudetów. Monogr. Bot. 91: 201-221.

Jako gatunki „rzadkie i zagrożone” przyjmuje się gatunki, które w przynajmniej jednym z wyżej wymienionych aktualnych katalogów gatunków zagrożonych, właściwych geograficznie dla Jednostki Gospodarowania, mają przypisaną kategorię zagrożenia Ex, EW, RE, REW, CR, EN, VU, NT, E, V, R. Nie zalicza się tu gatunków których kategorie zagrożenia oceniono na LC ani DD. Jako gatunki „chronione”, „podlegające ochronie gatunkowej”, przyjmuje się gatunki wymienione w aktualnie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Środowiska ws. ochrony gatunkowej roślin, grzybów lub zwierząt.

Załącznik E: Elementy Planu Gospodarowania*.

1) Wyniki ocen, w tym:

- i. Zasoby naturalne i *wartości przyrodnicze**, zgodnie z *Zasadą* 6 i Zasadą* 9*;
- ii. Społeczne, gospodarcze i kulturowe zasoby i warunki, określone zgodnie z *Zasadą* 6, Zasadą* 2 do Zasady* 5 i Zasadą* 9*;
- iii. Główne zagrożenia społeczne i środowiskowe na tym obszarze, określone zgodnie z *Zasadą* 6, Zasadą* 2, Zasadą* 4, Zasadą* 5, i Zasadą* 9*; i

2) Programy i działania dotyczące:

- i. *Praw pracowników**, bezpieczeństwa i higieny pracy, *równości płci **, zgodnie z *Zasadą* 2*;
- ii. Relacji ze społecznością, lokalnym rozwojem gospodarczym i społecznym, zgodnie z *Zasadą* 4 i Zasadą* 5*;
- iii. *Zaangażowanie* interesariuszy** i rozwiązywanie *sporów ** i zażaleń, zgodnie z *Zasadą* 1, Zasadą* 2 i Zasadą* 7*;
- iv. Planowane działania gospodarcze i harmonogramy, stosowane systemy hodowli lasu, typowe metody i sprzęt do pozyskania, określone zgodnie z *Zasadą* 10*;
- v. Uzasadnienie dla rozmiaru pozyskania drewna i innych zasobów naturalnych, zgodnie z *Zasadą* 5*.

3) Sposoby (środki) służące ochronie* lub przywróceniu*:

- i. *Rzadkich i zagrożonych gatunków* i siedlisk**;
- ii. *Zbiorników wodnych* i stref przybrzeżnych**;
- iii. *Łączności* krajobrazowej**, w tym korytarzy przyrodniczych;
- iv. Deklarowanych *usług ekosystemowych** jak określono w *Kryterium* 5.1* i Załączniku C;
- v. *Powierzchni referencyjnych**, określonych w *Zasadzie* 6*; oraz
- vi. *Szczególnych Wartości Ochronnych**, zgodnie z *Zasadą* 9*.

4) Środki służące ocenie, zapobieganiu i łagodzeniu negatywnych skutków działań gospodarczych na:

- i. *Wartości przyrodnicze**, określone w *Zasadzie* 6 i Zasadzie* 9*;
- ii. *Usługi ekosystemowe** kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla usług ekosystemowych jak określono w *Kryterium* 5.1*;
- iii. Wartości społeczne określone w *Zasadach* 2 do 5* i w *Zasadzie 9**.

5) Opis programu monitorowania, określony w Zasadzie* 8, włącznie z:

- i. Przyrostem i zasobnością, zgodnie z *Zasadą* 5*;
- ii. *Usługami ekosystemowymi** kiedy stosowane są oświadczenia FSC dla usług ekosystemowych jak określono w *Kryterium* 5.1*;
- iii. *Wartościami środowiskowymi**, określonymi w *Zasadzie* 6*;
- iv. Skutkami działań gospodarczych, jak określono w *Zasadzie* 10*;
- v. *Szczególnymi wartościami ochronnymi**, określonymi w *Zasadzie* 9*;
- vi. Systemami monitorowania opartymi na *zaangażowaniu** interesariuszy, planowanymi lub istniejącymi, jak określono w *Zasadzie* 2, Zasadzie* 4, Zasadzie* 5 i Zasadzie* 7*;
- vii. Mapami opisującymi zasoby naturalne i zagospodarowanie przestrzenne na terenie *Jednostki Gospodarowania**.
- viii. Mapą „Global Forest Watch”, lub bardziej odpowiednią mapą krajową lub regionalną, opisującą strefy sposobów użytkowania terenu, zasobów naturalnych w *Jednostce Gospodarowania**.

Załącznik F (opcjonalny): Ramy koncepcyjne dla planowania i monitorowania

– NIE ZASTOSOWANO W NINIEJSZYM STANDARDZIE.

Załącznik G: Wymagania dotyczące monitorowania

1) Monitorowanie w 8.2.1 jest wystarczające do identyfikacji i opisu wpływu działań gospodarczych na środowisko, zawierając w stosownych przypadkach:

- i. Wyniki działań odnowieniowych (*kryterium* 10.1*);
- ii. Wykorzystanie dobrze przystosowanych ekologicznie gatunków do odnowień (*Kryterium*10.2*);
- iii. Inwazyjność lub inne niekorzystne skutki związane z jakimkolwiek *obcym gatunkiem** w ramach *Jednostki Gospodarowania** i poza nią (*Kryterium* 10.3*);
- iv. Wykorzystanie *organizmów genetycznie zmodyfikowanych** w celu potwierdzenia, że nie są używane (*Kryterium* 10.4*);
- v. Wyniki działalności hodowlanej (*Kryterium* 10.5*);
- vi. Niekorzystne skutki dla *wartości przyrodniczych** z powodu *nawozów** (*Kryterium*10.6*);
- vii. Niekorzystne skutki stosowania *pestycydów** (*Kryterium* 10.7*);
- viii. Niekorzystne skutki stosowania *środków kontroli biologicznej** (*Kryterium*10.8*);
- ix. Skutki *zagrożeń naturalnych** (*Kryterium* 10.9*);
- x. Wpływ rozwoju infrastruktury, działań transportowych i hodowli lasu na *rzadkie i zagrożone gatunki**, *siedliska**, *ekosystemy**, *wartości krajobrazowe**, wody i gleby (*Kryterium* 10.10*);
- xi. Wpływ pozyskania i zrywki drewna na *niedrzewne produkty leśne**, *wartości przyrodnicze**, nadające się do sprzedaży odpady drzewne i inne produkty i usługi (*Kryterium* 10.11*); i
- xii. Odpowiednie dla środowiska usuwanie *materiałów odpadowych** (*Kryterium*10.12*).

2) Monitorowanie w 8.2.1 jest wystarczające do zidentyfikowania i opisanego społecznych skutków działań gospodarczych, zawierając w stosownych przypadkach:

- i. Dowody nielegalnych lub nieuprawnionych działań (*Kryterium* 1.4*);
- ii. Zgodność z *obowiązującymi przepisami**, *lokalnymi przepisami**, *ratyfikowanymi** międzynarodowymi konwencjami i *obowiązującymi kodeksami postępowania** (*Kryterium* 1.5*);
- iii. Rozstrzyganie *sporów** i zażaleń (*Kryterium* 1.6*, *Kryterium* 2.6*, *Kryterium* 4.6*);
- iv. Programy i działania dotyczące praw *pracowników** (*Kryterium* 2.1*);
- v. *Równość płci**, molestowanie seksualne i dyskryminacja płci (*Kryterium* 2.2*);
- vi. Programy i działania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy (*Kryterium* 2.3*);
- vii. Wypłata wynagrodzeń (*Kryterium* 2.4*);
- viii. Szkolenie *pracowników** (*Kryterium* 2.5*);
- ix. W przypadku stosowania *pestycydów**, zdrowie pracowników narażonych na działanie *pestycydów**. (*Kryterium* 2.5* i *Kryterium* 10.7*);
- x. Identyfikacja *lokalnych społeczności** i ich *ustawowych praw** (*Kryterium* 4.1*);
- xi. Pełne wdrożenie warunków zawartych w *wiążących umowach** (*Kryterium* 4.2*);
- xii. Relacje ze społecznościami (*Kryterium* 4.2*);
- xiii. *Ochrona** miejsc o szczególnym znaczeniu kulturowym, przyrodniczym, ekonomicznym, religijnym lub duchowym dla *lokalnych społeczności** (*Kryterium* 4.7*);
- xiv. Lokalny rozwój gospodarczy i społeczny (*Kryterium* 4.2*, *Kryterium* 4.3*, *Kryterium* 4.4*, *Kryterium* 4.5*);

- xv. Wytwarzanie zróżnicowanych korzyści lub produktów (*Kryterium* 5.1*);
- xvi. Utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** (*Kryterium* 5.1*);
- xvii. Działania mające na celu utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** (*Kryterium* 5.1*);
- xviii. Rzeczywisty w porównaniu do przewidywanego roczny rozmiar pozyskania drewna i *niedrzewnych produktów leśnych** (*Kryterium* 5.2*);
- xix. Wykorzystanie lokalnego przetwórstwa, lokalnych usług i produkcji o lokalnej wartości dodanej (*Kryterium* 5.4*);
- xx. *Długoterminowa* żywotność ekonomiczna** (*Kryterium* 5.5*); i
- xxi. *Szczególne wartości ochronne** 5 i 6 określone w *Kryterium* 9.1*.

3) Procedury monitorowania w 8.2.2 są wystarczające do zidentyfikowania i opisanie zmian w warunkach środowiskowych, zawierając w stosownych przypadkach:

- i. Utrzymanie lub wzmacnianie *usług ekosystemowych** (*Kryterium* 5.2*) (kiedy *Organizacja** stosuje oświadczenia promocyjne FSC dla usług ekosystemowych);
- ii. *Wartości przyrodnicze i funkcje ekosystemu ** w tym sekwestracja i magazynowanie węgla (*Kryterium* 6.1*); w tym skuteczność działań zidentyfikowanych i wdrożonych w celu zapobiegania, łagodzenia i naprawy negatywnych oddziaływań na *wartości przyrodnicze** (*Kryterium* 6.3*);
- iii. *Rzadkie* i zagrożone gatunki** oraz skuteczność działań wdrożonych w celu ochrony ich i ich siedlisk* (*Kryterium* 6.4*);
- iv. *Powierzchnie referencyjne** i skuteczność działań wdrożonych w celu *zachowania** lub *przywrócenia** ich (*Kryterium* 6.5*);
- v. Naturalnie występujące *gatunki rodzime** i *różnorodność biologiczna** i skuteczność działań wdrożonych w celu ich *zachowania** lub *przywrócenia** (*Kryterium* 6.6*);
- vi. *Zbiorniki wodne**, ilość i jakość wody oraz skuteczność działań wdrożonych w celu ich *zachowania** lub *przywrócenia** (*Kryterium* 6.7*);
- vii. *Wartości krajobrazowe** i skuteczność działań wdrożonych dla ich utrzymania lub *przywrócenia** (*Kryterium* 6.8*);
- viii. Konwersja *lasów naturalnych** na *plantacje** lub przekształcenie w obszary inne niż *lasy** (*Kryterium* 6.9*);
- ix. Status *plantacji** ustanowionych po 1994 r. (*Kryterium* 6.10*); i
- x. *Szczególne wartości ochronne** 1 do 4 określone w *Kryterium* 9.1* i skuteczność działań wdrożonych w celu ich utrzymania lub poprawy.

Załącznik H: Ramowe sposoby ochrony* grup gatunków

- Gatunkom związanym z lasami o cechach naturalnych (np. z bardzo starymi drzewostanami i drzewami, wysokimi zasobami martwego drewna, specyficznymi mikrosiedliskami typowymi dla lasów naturalnych) zapewnia się odpowiednią powierzchnię i rozmieszczenie drzewostanów wyłączonych z użytkowania oraz odpowiednie nasycenie pozostałych lasów elementami kluczowymi dla takich gatunków (pozostawione kępy drzew, drzewa biocenotyczne, pozostawione martwe drewno);
- Gatunkom zależnym od szczególnych elementów ekosystemu leśnego (np. drzewa określonego gatunku; wysokie drzewa jako miejsca gniazdowania niektórych gatunków ptaków, dziuple) zapewnia się, że elementy takie są utrzymywane i przywracane w lesie w

odpowiedniej ilości, a w razie braku takich możliwości technicznych – ich brak jest kompensowany elementami zastępczymi odpowiednio do dostępnej wiedzy ekologicznej;

- Gatunkom zależnym od warunków wodnych (np. gatunki torfowiskowe, gatunki lasów bagiennych), zapewnia się zachowanie lub odtworzenie właściwego uwodnienia ich siedlisk;
- Gatunkom zależnym od siedlisk półnaturalnych (np. łąk, świetlistych dąbrów) zapewnia się utrzymanie ich siedlisk, w razie potrzeby w drodze ochrony czynnej;
- Gatunkom wrażliwym na obecność ludzką, całorocznie lub w okresie rozrodu, migracji lub zimowania, zapewnia się wykluczenie dostępu ludzi, lub niezbędne ograniczenia tego dostępu, w tym wykluczenie wykonywania prac leśnych, w kluczowych dla gatunku miejscach i terminach;
- Utrzymywana, a w razie potrzeby i możliwości ekologicznych odtwarzana, jest łączność przestrzenna między stanowiskami gatunków, w szczególności przez odtwarzanie drożności i ciągłości ekologicznej cieków oraz przez zapewnianie dogodnych siedlisk gatunków w takim rozmieszczeniu i odległościach, by gatunek mógł przemieszczać się między nimi.

Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski

Uwaga! Grupa Opracowująca Standard dokonała rewizji dotychczas obowiązującego Aneksu III do Krajowego Standardu (Aneks III: Kryteria wyznaczania lasów o szczególnych wartościach przyrodniczych, 2006r.) w oparciu o instrukcję dla opracowujących standard dotyczącą Zasady 9 SZCZEGÓLNE WARTOŚCI OCHRONNE, zawartą w FSC-STD-60-004 v2-0, oraz dwa dokumenty opublikowane przez FSC International w styczniu 2020r.: "Wytyczne dla Grup Opracowujących Standardy: Tworzenie Krajowych Ram Szczególnych Wartości Ochronnych (HCV) FSC-GUI-60-009 v1-0" oraz "Szablon Krajowych Ram HCV FSC-GUI-60-009a V1-0".

Wstęp

Niniejszy dokument Krajowe Ramy Szczególnych Wartości Ochronnych dla Polski (zwane dalej Ramami HCV; HCV - ang. High Conservation Values, Szczególne Wartości Ochronne) został opracowany przez Grupę Opracowującą Standard. Posiadacze certyfikatu FSC i jednostki certyfikujące są zobowiązani korzystać z niniejszych Ram HCV do oceny spełnienia wymagań Zasady 9. Niniejszy dokument zawiera wytyczne dla *Organizacji**, dotyczące wdrażania wskaźników ujętych w Krajowym Standardzie Gospodarki Leśnej. Dokument ten jest dostosowaniem treści definicji HCV do polskich warunków przyrodniczych i prawnych.

Ramy HCV obejmują krajowe kategorie HCV oraz źródła *najlepszych dostępnych informacji** w celu identyfikacji, oceny, zarządzania i monitorowania HCV. Identyfikacje HCV i *najlepsze dostępne informacje** wyszczególnione w niniejszym dokumencie mogą nie być wyczerpujące. Ramy HCV są dokumentem pomocniczym oraz wszelkie proponowane NDI nie są do obowiązkowego, ale do opcjonalnego wykorzystania. Należy wykorzystać te informacje, które mają zastosowanie w danej *jednostce gospodarowania**. W skali krajowej, regionalnej lub w obrębie *jednostki gospodarowania** mogą istnieć dodatkowe przykłady identyfikacji HCV, które muszą zostać zidentyfikowane przez zarządów lasów poprzez ocenę i zaangażowanie. W sekcji 3. niniejszych Ram HCV znajduje się rozdział „Przykładowa literatura dla wybranych HCV”, zawierający spis publikacji, które mogą być pomocne przy identyfikacji, monitoringu i określaniu strategii zarządzania dla wybranych HCV. Spis obejmuje tylko pozycje o charakterze ogólnokrajowym. Należy wziąć pod uwagę również literaturę odnoszącą się do warunków regionalnych i lokalnych.

Niniejszy załącznik zastąpił „Kryteria Wyznaczania HCVF w Polsce” z 2006 r. – powstał w oparciu o ten dokument, a także w oparciu o instrukcję dla Opracowujących Standard zawartą w Ogólnych Wskaźnikach Międzynarodowych (FSC-STD-60-004 V2-0) oraz podręcznik FSC opublikowany w styczniu 2020r. "Guidance for Standard Development Groups: Developing National High Conservation Value Frameworks FSC-GUI-60-009 V1-0 EN" oraz szablon FSC "Template for National High Conservation Value Frameworks FSC-GUI-60-009a V1-0 EN". Grupa Opracowująca Standard zaadaptowała wytyczne FSC do warunków polskich - bazując na założeniu, że wyznaczenie HCV musi opierać się na takich danych, jakie są w Polsce dostępne lub wkrótce powinny być dostępne, a przy tym w miarę możliwości wyznaczanie *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** powinno być zharmonizowane z innymi, stosowanymi w Polsce procedurami, tj. wyznaczaniem lasów ochronnych i tworzeniem form ochrony przyrody i planowaniem ich ochrony.

Każda z podanych poniżej kategorii HCV prowadzi do desygnacji obszarów, które mogą (i zwykle będą) nakładać się na siebie. W ramach jednego kompleksu leśnego nie będzie więc spójnych, niezależnych obszarów HCV, ale raczej sieć częściowo nakładających się na siebie obszarów z różnych kategorii HCV. Na etapie identyfikacji i desygnacji żadnej z kategorii nie należy uważać za "nadrzędną" - godzenie wymagań poszczególnych kategorii następuje na etapie planowania gospodarki.

Jeden obszar może mieć podwójną, potrójną, a nawet cztero lub pięciokrotną desygnację jako HCV w różnych kategoriach.

Krajowe Ramy HCV zawierają wytyczne dotyczące poszczególnych kategorii HCV w zakresie:

- identyfikacji HCV i wyznaczania *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** i oceny stanu HCV oraz ewentualnych zagrożeń dla tych wartości,
- strategii zarządzania HCV,
- monitorowania stanu HCV.

Zgodnie z definicją FSC „obszary o szczególnych wartościach ochronnych” to strefy i przestrzenie fizyczne posiadające *szczególne wartości ochronne** lub są potrzebne do istnienia i utrzymania *szczególnych wartości ochronnych**. Grupa SDG uzgodniła dopuszczenie do użycia dotychczasowej nomenklatury - lasy o szczególnych wartościach ochronnych (HCVF, ang. High Conservation Value Forest), przy czym, w myśl ww. definicji, obszar ten *de facto* nie musi oznaczać powierzchni zalesionej. Akronim HCVF (ang. High Conservation Value Forest) zawiera w sobie odniesienie do lasów, natomiast w domyśle oznacza również wszelkie inne obszary (łąki, uprawy, itp.) będące pod zarządem danej *jednostki gospodarowania**.

Odpowiedzialne korzystanie z lasu wymaga podejmowania działań edukacyjnych odnoszących się do znajomości środowiska przyrodniczego, jego funkcji i zagrożeń ze szczególnym uwzględnieniem lasów i

prowadzonej w nich gospodarki leśnej, w związku z tym takie działania mogą być elementami strategii zarządzania dla wszystkich kategorii HCV.

Sekcja 1.

1. Nadrzędne *najlepsze dostępne informacje* (NDI)*

Poniższe tabele wyszczególniają rodzaje nadrzędnych *najlepszych dostępnych informacji** (ang. BAI, pol. NDI), które mają zastosowanie podczas identyfikacji, oceny, opracowania strategii zarządzania i monitoringu wszystkich HCV, poszczególnych kategorii HCV lub określonych elementów HCV. Celem wyszczególnienia nadrzędnych NDI w poniższych tabelach jest uniknięcie konieczności powtarzania NDI dla każdego HCV w dalszych sekcjach.

a. Nadrzędne *najlepsze dostępne informacje** wykorzystywane przy identyfikacji i ocenie HCV

<i>Najlepsze dostępne informacje*</i> do identyfikacji i oceny regionalnych lub krajowych HCV	
Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Ustawy i rozporządzenia zawarte w Załączniku A. • Dane, fakty, dokumenty, ekspertyzy i wyniki badań terenowych uzyskane w wyniku własnych działań lub w wyniku konsultacji ze stronami zainteresowanymi. Należy dołożyć wszelkich starań, by informacje te były maksymalnie wiarygodne, dokładne i kompletne. Należy je uzyskać przy pomocy <i>racjonalnego*</i> wysiłku i kosztów z uwzględnieniem <i>skali*</i> i <i>intensywności*</i> działań związanych z zarządzaniem oraz <i>podejścia przezroczystościowego*</i>. • Ankiety dotyczące <i>szczególnych wartości ochronnych*</i> w <i>jednostce gospodarowania*</i>; odpowiednie bazy danych i mapy; <i>zaangażowanie*</i> <i>wszystkich stron*</i> oraz odpowiednich lokalnych i regionalnych ekspertów; dokument FSC-GUI-60-002 na temat wdrażania prawa do dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody Guidelines for the Implementation of the Right to Free, Prior and Informed Consent (2012) (lub kolejne wersje po ich zatwierdzeniu); przegląd otrzymanych wyników przez kompetentnych ekspertów niezależnych od <i>organizacji*</i>.
HCV 5 i HCV 6: Element 1, Wartości ważne dla społeczności lokalnych	• <i>Kulturowo odpowiednie*</i> <i>zaangażowanie*</i> <i>społeczności lokalnych*</i>. Należy pamiętać, że w przypadku tych elementów będzie to podstawowa NDI.

b. Nadrzędne *najlepsze dostępne informacje** wykorzystywane przy tworzeniu strategii zarządzania HCV

<i>Najlepsze dostępne informacje*</i> w celu rozwoju strategii zarządzania dla regionalnych lub krajowych HCV	
Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Identyfikacja zagrożeń przy użyciu: danych, faktów, dokumentów, ekspertyz oraz wyników badań terenowych uzyskane w wyniku własnych działań lub w wyniku konsultacji ze stronami zainteresowanymi. Należy dołożyć wszelkich starań, by informacje te były maksymalnie wiarygodne, dokładne, kompletne. Należy je uzyskać przy pomocy <i>racjonalnego*</i> wysiłku i kosztów z uwzględnieniem <i>skali*</i> i <i>intensywności*</i> działań związanych z zarządzaniem oraz <i>podejścia przezroczystościowego*</i>. • <i>Zaangażowanie*</i> <i>wszystkich stron*</i> oraz ekspertów.
HCV 6: Element 1, Wartości ważne dla społeczności lokalnych	• <i>Kulturowo odpowiednie*</i> <i>zaangażowanie*</i> ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>. Należy pamiętać, że w przypadku tych elementów będzie to podstawowa NDI. Należy pamiętać, że „kluczowe... znaczenie” należy rozumieć jako wynik <i>zaangażowania*</i> ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>.

c. Nadrzędne *najlepsze dostępne informacje** wykorzystywane podczas monitoringu HCV

<i>Najlepsze dostępne informacje*</i> w celu monitorowania regionalnych lub krajowych HCV
--

Wszystkie kategorie HCV: Wszystkie elementy	• Ocena stanu odpowiednich wartości zebrana w terenie za pomocą adekwatnego do rodzaju wartości HCV protokołu monitoringu. • Zaangażowanie ze <i>społecznościami lokalnymi*</i>, zgodnie z Kryteriami 4.5 oraz 4.7; <i>kulturowo odpowiednie* zaangażowanie* wszystkich stron*</i>; informacje na temat zaangażowania z przedstawicielami społeczności lokalnych; monitorowanie prowadzone przez społeczności lokalne; zaangażowanie ekspertów.
---	--

Sekcja 2.

1. HCV 1 – Różnorodność gatunkowa. Koncentracja *różnorodności biologicznej** z uwzględnieniem gatunków endemicznych oraz gatunków *rzadkich** i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.

1.1. Element 1 (HCV 1.1.)

Koncentracja *różnorodności biologicznej, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.1. (HCVF 1.1. - obszary chronione) są definiowane jako: fragment lasu specjalnie przeznaczony do ochrony walorów przyrodniczych bez kompromisu z potrzebami gospodarki.

Obszary HCV 1.1 mogą obejmować stosownie do występowania w *jednostce gospodarowania**:

- a) formy ochrony przyrody wyznaczone wprost dla ochrony różnorodności biologicznej na poziomie gatunkowym albo zapewniające taką ochronę przez ochronę ekosystemów (bez kompromisu z potrzebami gospodarki):
 - rezerваты przyrody,
 - obszary ochrony ścisłej i czynnej w parkach narodowych,
 - użytki ekologiczne desygnowane jako pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej,
 - pomniki przyrody tworzone dla ochrony stanowisk rzadkich gatunków roślin, grzybów lub zwierząt;
- b) obiekty i obszary chronione w sposób podobny do (a), na podstawie własnych decyzji zarządcy lasu;
- c) projektowane formy ochrony przyrody, o których mowa w (a), posiadające dokumentację uzasadniającą koncentrację *różnorodności biologicznej**

1.1.1. *Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.1.

- Bazy danych prowadzone przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska i Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska (Centralny rejestr form ochrony przyrody [<http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/index.jsf>], System Wymiany Informacji o Różnorodności Biologicznej w Polsce [<http://biodiv.gdos.gov.pl/>], itp.).
- Regionalne i tematyczne bazy danych prowadzone przez jednostki naukowe lub organizacje społeczne (np. [ornitho.pl], [grzyby.pl], [coleoptera.ksib.pl], [kp.org.pl/pl/rezerwaty-przyrody-czas-na-comeback/], [<https://www.igipz.pan.pl/Roslinnosc-potencjalna-zgik.html>], itp.).
- Program ochrony przyrody z *planu urządzenia lasu**.
- Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę.
- Inwentaryzacje, ekspertyzy oraz raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko.

1.1.2. Strategie zarządzania HCV 1.1.

Każde działanie w lesie tej kategorii musi wynikać z potrzeb ochrony przyrody (dopuszczalne jest tylko takie działanie, które bez wątpliwości poprawia stan przyrody). Ponieważ lasy tej kategorii zostały przeznaczone "wyłącznie do ochrony przyrody", to nie ma w nich kompromisu z potrzebami gospodarczymi. Obowiązuje zasada "pierwszeństwa przyrody" - w naturalne procesy można ingerować tylko wtedy, gdy ich kierunek uniemożliwiłby osiągnięcie celu ochrony.

Strategie zarządzania mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.1.
Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element <i>planu gospodarowania*</i>) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów	- Wiedza o wymaganiach ekologicznych gatunków i grup gatunków, oraz o funkcjonowaniu ekosystemów z ich różnorodnością biologiczną, zawarta w literaturze naukowej i opracowaniach przeglądowych (np. Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, Kryteria właściwego stanu siedlisk przyrodniczych według przewodników ich monitoringu⁵ itp.) - Załącznik H („Ramowe sposoby ochrony* dla poszczególnych grup gatunków” do niniejszego Standardu) - Program ochrony przyrody z <i>planu urządzenia lasu*</i> - Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planu urządzenia lasu*</i>

1.1.3. Monitoring HCV 1.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.1.
Wykonywanie obserwacji	- Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie - Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze - Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) - Wiedza ekspercka - Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych - Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urządzenia lasu*</i>

1.2. Element 2 (HCV 1.2.)

Koncentracja *gatunków rzadkich i *zagrożonych**, która jest *znacząca** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.2. (HCVF 1.2. - ostoje gatunków rzadkich i zagrożonych) są definiowane jako: obszary o istotnym znaczeniu dla zachowania krajowych lub regionalnych zasobów przynajmniej jednego gatunku spośród gatunków ujętych na krajowej lub regionalnej Czerwonej Liście (liście gatunków ginących i zagrożonych) w Załączniku D w Standardzie lub gatunków "znaczenia europejskiego" (załącznik II lub IV Dyrektywy Siedliskowej lub w załącznik I Dyrektywy Ptasiej).

1.2.1. Identyfikacja i ocena HCV 1.2.

"Istotne znaczenie dla zachowania zasobów" należy rozumieć analogicznie do odpowiedniego kryterium wyznaczania sieci Natura 2000. W idealnej sytuacji należałoby podejść do zagadnienia "z punktu widzenia poszczególnych gatunków" - wyznaczając w skali kraju i regionu miejsca, które są

⁵ Kryteria właściwego stanu siedlisk przyrodniczych wg. przewodników ich monitoringu zwykle optymalizują także znaczenie tych siedlisk przyrodniczych dla różnorodności biologicznej, choć w niektórych przypadkach lokalnie występujące gatunki mogą mieć inne wymagania.

kluczowe dla ich zachowania, a następnie desygnując je jako *obszary o szczególnych wartościach ochronnych**. Nie liczą się pojedyncze, przypadkowe stwierdzenia np. migrujących osobników, ani populacje nie mające znaczenia dla przetrwania gatunku. Natomiast przez "zachowanie zasobów gatunku" należy rozumieć nie tylko zachowanie liczby osobników, ale także zachowanie ich zmienności oraz rozmieszczenia geograficznego.

"Czerwona Lista" powinna oznaczać europejską, krajową lub regionalną listę gatunków ginących i zagrożonych (opracowanie zawierające kategorie zagrożenia poszczególnych gatunków). Jako "podstawę" należy przyjąć listę krajową (istnieje dla wszystkich grup roślin, grzybów i zwierząt), jednak jeżeli istnieją listy regionalne (np. w wielu regionach dla roślin) to ujęte na nich gatunki również należy uwzględniać. Nie należy zastępować Czerwonej Listy "Czerwoną Księgą" - czerwone księgi to opracowania popularnonaukowe, zawierające tylko wybór gatunków z listy zagrożonych. Rozszerzenie o gatunki z załączników Dyrektyw europejskich ma znaczenie praktyczne - umożliwia "harmonizację" *obszarów o szczególnych wartościach ochronnych** z siecią Natura 2000 oraz z wdrożeniem Art. 12 Dyrektywy Siedliskowej. Załączniki Dyrektyw należy traktować jako swego rodzaju "czerwoną listę" gatunków uznanych za zagrożone i wymagające ochrony w całej Europie.

Desygnacja obszarów powinna uwzględniać biologię danego gatunku(ów) - obejmować całą jego "przestrzeń życiową" lub cały kluczowy element tej przestrzeni. W przypadku różnych gatunków będą to różne powierzchnie. W przypadku gatunków zależnych raczej od całego krajobrazu leśnego niż od poszczególnych ekosystemów (np. wilk, żubr, niektóre ptaki) należy do całego kompleksu leśnego stosować kategorię HCV 2, choć jako HCV 1.2. mogą być wyznaczane miejsca "szczególnie ważne" (miejsca rozrodu wilka i rysia, główne miejsca żerowania żubra, strefy ochrony gniazd ptaków drapieżnych).

Przy szacowaniu rangi walorów należy uwzględnić współwystępowanie poszczególnych gatunków (ostoja całej grupy ginących gatunków powinna być uważana za walor większy niż suma ostoj każdego z tych gatunków z osobna; znaczenie ma także "efekt synergii" - np. występowanie całych powiązanych ekologicznie zespołów zagrożonych gatunków).

W Polsce wyznaczonych obszarów IBA (ang. Important Bird and Biodiversity Area, Ważna Ostoja Ptaków i Bioróżnorodności) i większości IPA (ang. Important Plant Areas, Ważne Ostoje Roślinne) nie należy uznawać automatycznie za obszar o szczególnych wartościach ochronnych tej kategorii - są to z reguły zbyt duże obszary i tylko ich części są istotne z punktu widzenia ochrony zagrożonych gatunków. Nie dotyczy to małych obszarów IBA lub IPA, które powinny być automatycznie uznane za HCVF 1.2. Strefy ochronne wokół stanowisk zwierząt, roślin lub grzybów chronionych powinny być automatycznie uznane za HCVF w tej kategorii. Ostoje i stanowiska gatunków będących przedmiotami ochrony w obszarach Natura 2000 automatycznie są HCVF 1.2 (wyznaczenie obszaru Natura 2000 dla ochrony tego gatunku oznacza automatyczne uznanie, że jego lokalne ostoje i stanowiska są ważne dla zachowania krajowych zasobów).

*Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.2.

• Załącznik D do Standardu („Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części”) • (2009/147/WE) / Dyrektywa Ptasia Unii Europejskiej, załącznik I • Gatunki ptaków będące przedmiotem ochrony na obszarach specjalnej ochrony ptaków⁶ • (92/43/EEC) / Dyrektywa Siedliskowa Unii Europejskiej, załącznik II i IV • Bieżące konsultacje z instytucjami administracji rządowej i samorządowej, oraz ekspertami, mające charakter aktualizujący wiedzę • Inwentaryzacje wykonane przez zarządcę • Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planów urządzenia lasu*</i> • Program ochrony przyrody z <i>planu urządzenia lasu*</i>. • Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę • Publikacje naukowe, inwentaryzacje, ekspertyzy i raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko

1.2.2. Strategie zarządzania HCV 1.2.

Lasy tej kategorii powinny być desygnowane jako ochronne - cenne fragmenty rodzimej przyrody, bądź ochronne - ostoje zwierząt/grzybów/roślin. Przydatne w praktyce jest równocześnie zaliczenie ich do gospodarstwa specjalnego.

W związku z różnorodnością wymagań poszczególnych gatunków, nie można określić wspólnych zasad gospodarowania w lasach tej grupy. Rozstrzygające znaczenie ma kryterium zachowania populacji i siedlisk odpowiednich gatunków w tzw. "właściwym stanie ochrony" (favourable conservation status, FSC), tak jak definiuje go Dyrektywa Siedliskowa UE i polskie prawo ochrony przyrody.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.2.
• Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element <i>planu urządzenia lasu*</i>) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów • Przewidywane oddziaływanie projektu <i>planu urządzenia lasu*</i> na znane stanowiska rzadkich, ginących i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt oraz sposoby ograniczania negatywnego wpływu działań • Szczegółowe strategie zarządzania bezpośrednio dotyczące gatunku • Wnioskowanie, wyznaczenie i ochrona stref ochrony wokół stanowisk • Opisowe informacje o wymaganiach ekologicznych poszczególnych gatunków	• Kryteria właściwego stanu gatunków wg przewodników ich monitoringu • Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planu urządzenia lasu*</i> • Program ochrony przyrody z <i>planu urządzenia lasu*</i> • Plan ochrony lub zadania ochronne rezerwatu • Podręcznik ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych Natura 2000 • Plany Ochrony obszaru Natura 2000 • Wiedza o wymaganiach ekologicznych gatunków i grup gatunków, oraz o funkcjonowaniu ekosystemów z ich różnorodnością biologiczną, zawarta w literaturze naukowej i opracowaniach przeglądowych

⁶ Lista gatunków zawarta jest w dokumencie: Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z 22 marca 2011 r. (Dz. U. 2011.67.358) o sprostowaniu błędów w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków.

1.2.3. Monitoring HCV 1.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.2.
• Wykonywanie obserwacji • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku chronionego	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka

1.3. Element 3 (HCV 1.3.)

Koncentracja gatunków endemicznych, która jest *znacząca na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych HCV 1.3. (HCVF 1.3. - ostoje gatunków endemicznych) są definiowane jako: obszary o istotnym znaczeniu dla zachowania krajowych lub regionalnych gatunków endemicznych.

W Polsce nie występuje wiele endemitów, a te które występują, związane są raczej z ekosystemami nieleśnymi. Polskie "centra endemizmu" lub subendemizmu są uznane za parki narodowe i raczej nie ma mowy o prowadzeniu w nich gospodarki leśnej.

Kategoria ta może w wyjątkowych przypadkach mieć zastosowanie do ostoi endemitów wyróżnianych na poziomie podgatunkowym (jeżyna kępnieńska, jeżyna mosińska) - takie przypadki należy rozpatrywać indywidualnie, w skali Polski będą one bardzo rzadkie.

Obszary HCV 1.3. mogą obejmować:

- a) Lasy lub tereny nieleśne, dla których istnieje w programie ochrony przyrody *planu urzędnictwa lasu** lub planie ochrony przyrody lub planie zadań ochronnych zapis uwzględniający stwierdzenie gatunku endemicznego i istnienie dla niego potencjalnych zagrożeń,
- b) Lasy lub tereny nieleśne charakteryzujące się udokumentowanym naukowo występowaniem gatunku lub podgatunku organizmu endemicznego.

1.3.1. *Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 1.3.

• Zestawienie lokalizacji gatunków endemicznych • Załącznik D do Standardu (Aktualne Czerwone Listy i Czerwone Księgi, określające gatunki rzadkie i zagrożone, mające zastosowanie na terenie Polski lub jej części) • Konsultacje z instytucjami administracji rządowej i samorządowej oraz ekspertami • Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planów urzędnictwa lasu*</i> • Program ochrony przyrody z <i>planu urzędnictwa lasu*</i> • Publikacje naukowe, inwentaryzacje, ekspertyzy i raporty z przyrodniczych prac inwentaryzacyjnych, prac badawczych, prac naukowych, metadanych i ocen oddziaływania na środowisko • Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę
--

1.3.2. Strategie zarządzania HCV 1.3

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 1.3
- Realizacja zapisów wynikających z Programu ochrony przyrody (element <i>planu urządzenia lasu*</i>) lub planów ochrony lub zadań ochronnych dla rezerwatów - Przewidywane oddziaływanie projektu <i>planu urządzenia lasu*</i> na znane stanowiska endemicznych gatunków roślin i zwierząt oraz sposoby ograniczania negatywnego wpływu działań - Wytyczenie stref ochronnych dla gatunków endemicznych - Szczegółowe strategie zarządzania bezpośrednio dotyczące gatunku - Wnioskowanie, wyznaczenie i ochrona stref ochrony wokół stanowisk - Opisowe informacje o wymaganiach ekologicznych poszczególnych gatunków	- Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planu urządzenia lasu*</i> - Program ochrony przyrody z <i>planu urządzenia lasu*</i> - Plan ochrony lub zadania ochronne rezerwatu - Podręcznik ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych Natura 2000 - Plany Ochrony obszaru Natura 2000 - Publikacje naukowe - Kryteria właściwego stanu gatunków wg przewodników ich monitoringu

1.3.3. Monitoring HCV 1.3

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 1.3.
- Wykonywanie obserwacji - Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku endemicznego	- Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie - Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze - Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) - Wiedza ekspercka

2. HCV 2 - *Ekosystemy** i mozaiki na poziomie *krajobrazu**. *Nienaruszone krajobrazy leśne** oraz *ekosystemy** i mozaiki *ekosystemów** występujące na poziomie *krajobrazu**, które są *znaczące** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, które dodatkowo zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków, z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

2.1. Element 1. HCV 2.1.

Duże ekosystemy* i mozaiki **ekosystemów*** na poziomie **krajobrazu***, które są **znaczące*** na poziomie globalnym, regionalnym lub krajowym, i które zawierają zdolne do przeżycia populacje większości naturalnie występujących gatunków, z ich naturalnym wzorem rozmieszczenia i zagęszczenia.

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych* HCV 2.1. (HCVF 2.1 - kompleksy leśne odgrywające znaczącą rolę w krajobrazie, w skali krajowej, makroregionalnej lub globalnej) są definiowane jako: kompleks leśny o powierzchni zwykle co najmniej 10 tys. ha, desygnowany jako Ważna Ostoja Ptaków i Bioróżnorodności (IBA) ze względu na gatunki ptaków krajobrazu leśnego, jako

Międzynarodowa Ostoja Roślin ze względu na florę leśną lub jako Obszar o Znaczeniu dla Wspólnoty ze względu na zwierzęta typowe dla krajobrazu leśnego (np. niedźwiedź, wilk, ryś, żubr).

W warunkach Polski kategoria ta obejmuje duże (kilkadziesiąt tysięcy ha) kompleksy leśne ważne dla różnorodności biologicznej w skali krajobrazu - a więc różnego rodzaju "puszcze". Mimo że mają one różny stopień naturalności (od Białowieskiej, Karpackiej i Rominckiej po Notecką), to jednak wszystkie mieszczą się przynajmniej w pojęciu "lasu półnaturalnego" i są bardzo znaczącymi ostojami gatunków leśnych w krajobrazie.

2.1.1. *Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 2.1.

Potwierdzeniem "roli w krajobrazie" jest spełnianie przez kompleks leśny roli znaczącej ostoju gatunków wyraźnie związanych z krajobrazem leśnym. Bardzo dobrymi indykatorami są przy tym ptaki, a także duże ssaki związane z obszarami leśnymi (np. wilk, ryś). Ponieważ dla tych gatunków wykonano w skali Polski "waloryzację" poszczególnych kompleksów leśnych (w ramach prac nad wyznaczeniem Międzynarodowych Ostoju Ptaków IBA oraz obszarów Natura 2000).

• Waloryzacja kompleksów leśnych pod względem występowania dużych ssaków leśnych (np. niedźwiedź, wilk, ryś, żubr), wykonana w ramach prac nad wyznaczeniem Międzynarodowych Ostoju Ptaków IBA, Międzynarodowa Ostoja Roślin IPA oraz obszarów Natura 2000 • (2009/147/WE) / Dyrektywa Ptasia Unii Europejskiej, załącznik I • (92/43/EEC) / Dyrektywa Siedliskowa Unii Europejskiej, załącznik II i IV • RAMSAR (ang. Ramsar Convention on Wetlands) • Informacja o ostojach roślin o znaczeniu międzynarodowym publikowana przez Instytut Botaniki PAN w Krakowie • Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/
--

2.1.2. Strategie zarządzania HCV 2.1.

Celem HCV 2.1. jest zachowanie charakteru wielkiego kompleksu leśnego.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 2.1.
• Utrzymanie struktury krajobrazu leśnego całego kompleksu w planowaniu urządzenia lasu przy zachowaniu charakterystycznych układów przestrzennych • Kontrolowanie wpływu gospodarki leśnej na strukturę krajobrazu leśnego (zachowanie "mozaiki" drzewostanów, w tym udziału w tej mozaice elementów kluczowych dla różnorodności biologicznej - np. starodrzewi) • Ochrona pewnych istotnych w krajobrazie "zbieżności przestrzennych" (np. starodrzewy przy jeziorach - b. ważne dla pewnych gatunków ptaków) • Ochrona - także czynna - niektórych małych ale ważnych elementów krajobrazu (np. enklawy łąk śródleśnych, innych powierzchni otwartych wewnątrz dużych kompleksów leśnych) • Podejmowanie działań edukacyjnych na rzecz odpowiedzialnego korzystania z lasu, a w miarę potrzeb związanych z ochroną krajobrazu, ukierunkowywanie ruchu ludzi	• Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i> • Wyniki, wnioski i wytyczne wynikające z przeprowadzonych badań na danym obszarze (wiedza ekspercka)

odwiedzających lasy	
---------------------	--

2.1.3. Monitoring HCV 2.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 2.1.
• Wykonywanie obserwacji • Kontrola wpływu gospodarki leśnej na strukturę krajobrazu leśnego, tj. zachowanie mozaiki drzewostanów, faz rozwojowych, terenów tymczasowo otwartych, udział odpowiednich klas wieku, w tym starodrzewi • Okresowa analiza zagęszczenia infrastruktury. (Należy zwrócić uwagę, że warunki skutecznego zachowania wartości przyrodniczych, o które tu chodzi, wykraczają niekiedy poza zakres gospodarki leśnej. Konieczna jest ochrona zwartych kompleksów leśnych przed wylesieniami na różne inne cele oraz przed fragmentacją). • Obserwacja trendów ruchu turystycznego	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju populacji gatunku kwalifikującego dany obszar • Wykorzystanie danych monitoringu prowadzonego w projektach naukowych (jeśli istnieją) • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urzędnika lasu*</i>

3. HCV 3 - *Ekosystemy** i *siedliska**. *Rzadkie** lub *zagrożone ekosystemy**, *siedliska** lub *ostoje**.

Lista "rzadkich lub zagrożonych ekosystemów i siedlisk leśnych" w warunkach przyrodniczych Polski może być przyjęta w formie tożsamej z listą siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej UE rozszerzonej o olsy, przyjęte w Polsce jako „cenny typ siedliska przyrodniczego o znaczeniu krajowym”, objęty monitoringiem GIOŚ na równi z siedliskami dyrektywowymi. Rozwiązanie takie dość dobrze odzwierciedla status poszczególnych typów ekosystemów leśnych. Jednocześnie sprzyja "harmonizacji" między obszarami HCV a siecią Natura 2000 i wykorzystaniu istniejących danych lub danych które wkrótce będą musiały być zebrane.

Do kategorii HCV 3 należy zaliczać nie tylko ekosystemy występujące w obszarach Natura 2000 (i tym samym formalnie chronione), ale i ekosystemy wyżej wymienionych typów poza tymi obszarami (ich wskazanie będzie zarazem weryfikacją prawidłowości wyznaczenia obszarów Natura 2000).

3.1. Element 1 (HCV 3.1.)

***Ekosystemy** i *siedliska** skrajnie rzadkie i ginące, marginalne z punktu widzenia gospodarki leśnej.**

Dla Polski *obszary o szczególnych wartościach ochronnych** HCV 3.1. (HCVF 3.1. - ekosystemy skrajnie rzadkie i ginące, marginalne z punktu widzenia gospodarki leśnej) są definiowane jako: ekosystemy* i siedliska* skrajnie rzadkie i ginące, marginalne z punktu widzenia gospodarki leśnej.

Obszary HCV 3.1 mogą obejmować:

- a) skrajnie rzadkie i ginące ekosystemy i siedliska: buczyny storczykowe, świetliste dąbrowy, lasy zboczowe, bory bagienne, brzeziny i świerczyny bagienne
- b) inne typy leśnych siedlisk przyrodniczych zaklasyfikowane jako znajdujące się w dobrym lub doskonałym stanie ochrony i reprezentatywności A lub B wg kryteriów przyjętych dla Standardowych Formularzy Danych sporządzanych w ramach sieci Natura 2000
- c) nieleśne typy siedlisk przyrodniczych Natura 2000, z wyjątkiem zbiorowisk mogących wymagać czynnej ochrony.

3.1.1. Najlepsze dostępne informacje* proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 3.1.

• Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (Dz. U. 2010.77.510) • Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 (dane Państwowego Monitoringu Środowiska GIOŚ) • Publikacje naukowe

3.1.2. Strategie zarządzania HCV 3.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 3.1.
• Obszary powinny być wyłączone z użytkowania, bądź poddane ochronie czynnej nie powiązanej z użytkowaniem • Możliwe włączenie obszaru do gospodarstwa specjalnego	• Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 (dane Państwowego Monitoringu Środowiska GIOŚ) • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i> w tym Program ochrony przyrody • Typowe rekomendacje dotyczące ochrony lub zagospodarowania „siedlisk przyrodniczych Natura 2000” zinwentaryzowanych w Lasach Państwowych

3.1.3. Monitoring HCV 3.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 3.1.
--	---

• Wykonywanie obserwacji • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju siedliska kwalifikującego dany obszar	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Wykorzystanie danych monitoringu prowadzonego w projektach naukowych (jeśli istnieją) • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urządzenia lasu*</i>
--	---

3.2. Element 2 (HCV 3.2.)

Ekosystemy* rzadkie* i zagrożone* w skali Europy, lecz w Polsce występujące powszechnie i wielkoobszarowo, stanowiące ważne obszary dla gospodarki leśnej.

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych* HCV 3.2. (HCVF 3.2. - ekosystemy rzadkie i zagrożone w skali Europy), są definiowane jako: ekosystemy rzadkie i zagrożone w skali Europy (ujęte w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej), lecz w Polsce występujące powszechnie i wielkoobszarowo, stanowiące ważne obszary gospodarki leśnej.

Obszary HCV 3.2. mogą obejmować:

- a) skrajnie rzadkie i ginące ekosystemy i siedliska: grądy, buczyny, jedliny, łęgi, świerkowe bory górnoreglowe, dolnoreglowe bory jodłowo-świerkowe,
- b) lasy zaklasyfikowane jako znajdujące się w dobrym lub doskonałym stanie ochrony i reprezentatywności A lub B wg kryteriów przyjętych dla Standardowych Formularzy Danych sporządzanych w ramach sieci Natura 2000.
- c) nieleśne typy siedlisk przyrodniczych Natura 2000, mogące wymagać czynnej ochrony.

3.2.1. Najlepsze dostępne informacje* proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 3.2.

• Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty (Dz. U. 2010.77.510) • Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000

3.2.2. Strategie zarządzania HCV 3.2.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady najlepszych dostępnych informacji*, które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 3.2.
--	---

• Stosowanie wytycznych dotyczących ochrony siedlisk Natura 2000 • W miarę możliwości zapewnianie właściwych warunków wodnych siedlisk bagiennych • W razie potrzeby, czynna ochrona siedlisk półnaturalnych. •	• Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i> w tym Program ochrony przyrody • Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000 • Załącznik H (Ramowe sposoby <i>ochrony*</i> grup gatunków)
•	Uwaga! Pozostałe strategie zarządzania nie zostały w toku prac nad Projektem nr 2 Krajowego Standardu ostatecznie uzgodnione przez SDG. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

3.2.3. Monitoring HCV 3.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 3.2.
• Wykonywanie obserwacji	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i RDOŚ) • Wiedza ekspercka • Kontrola informacji mających kluczowe znaczenie dla właściwego stanu, utrzymania i rozwoju siedliska kwalifikującego dany obszar • Podręczniki monitoringu siedlisk przyrodniczych 2010-2015 • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urządzenia lasu*</i>

4. HCV 4 - Kluczowe* usługi ekosystemów *. Podstawowe usługi ekosystemów* w sytuacjach kluczowych*, włączając w to ochronę* zlewni wodnych i kontrolę erozji wrażliwych gleb i zboczy.

4.1. Element 1. (HCV 4.1.)

Kluczowe* zlewnie wodne.

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych* HCV 4.1. (HCVF 4.1. - obszary wodochronne) są definiowane jako: obszary spełniające kryteria uznania za wodochronne wg zasad z *Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej* oraz inne obszary pełniące funkcje wodochronne.

Obszary HCV 4.1. mogą obejmować:

- a) Lasy rosnące u źródeł, rzek i potoków
- b) Lasy wzdłuż rzek, potoków, kanałów, jezior i innych zbiorników wodnych, uznanych za żeglowne i spławne a także nie uznanych za żeglowne i spławne, wyodrębniane w zależności od ich położenia i charakteru, przy uwzględnieniu, że obejmują:
 - a. w górach - lasy położone między brzegami wód i najbliższymi liniami naturalnymi w terenie,
 - b. na nizinach - lasy położone na terenach zalewowych podczas średniej wysokości wody, wokół zbiorników wodnych, lasy położone między brzegiem danego zbiornika a najbliższą linią naturalną w terenie okalającą zbiornik,
- c) Lasy na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych oraz w granicach stref ochronnych ujęć i źródeł wody, wyznaczonych zgodnie z przepisami prawa wodnego,
- d) Lasy na siedliskach wilgotnych, bagiennych i zalewowych (w rozumieniu Instrukcji Urządzania Lasu)
- e) Obszary wtórnie zabagnione

4.1.1. *Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 4.1.

• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planu urządzenia lasu*</i> • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i> • Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę m.in. dotyczące występowania terenów źródłkowych, zabagnień tj.: mapy topograficzne (także mapy historyczne, niekiedy przydatne np. do ujawnienia terenów źródłkowych), mapa hydrograficzna (MHP10), mapa hydrologiczna, numeryczny model terenu i inne bazy danych (np. GIS-Mokradła [Instytut Melioracji i Użytków Zielonych])

4.1.2. Strategie zarządzania HCV 4.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 4.1.
• Utrzymanie naturalnych warunków wodnych, w tym terenów zabagnionych • W razie potrzeby odtwarzanie warunków wodnych, np. likwidacja systemów odwodnieniowych, budowa zastawek, przegród na rowach, przywracanie	• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad

zasilania w wodę, przywracanie możliwości zalewania wodami cieków • Zagospodarowanie zapewniające stałą obecność szaty leśnej, np. stosowanie rębni częściowych, gniazdowych, stopniowych, czy cieć przerębowych w pierwszej kolejności gdy jest to możliwe przed zrębami zupełnymi lub pozostawianie bez użytkowania. Wyjątek stanowią sytuacje klęskowe. • Minimalizuje się powstawanie antropogenicznego zamulenia (zmętnienia) <i>cieków</i>*	prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu</i>* • Zasady Hodowli Lasu
---	---

4.1.3. Monitoring HCV 4.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji</i> *, które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 4.1.
• Wykonywanie obserwacji	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie (np. rejestracja poziomu wody) • Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze (np. rejestracja poziomu wody) • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i GDOŚ, PGW Wody Polskie, PIG) • Wiedza ekspercka • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian strukturalnych w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urządzenia lasu</i>*

4.2. Element 2. (HCV 4.2.)

Kontrola erozji wrażliwych gleb i zboczy oraz ochrona zasobów węgla w glebach organicznych.

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych* HCV 4.2. (HCVF 4.2. - lasy glebochronne) są definiowane jako: obszary spełniające kryteria uznania za glebochronne wg zasad z *Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej* oraz inne obszary pełniące funkcje glebochronne w szczególności chroniące zasoby węgla⁷ w glebach organicznych.

Obszary HCV 4.2. mogą obejmować:

- Lasy rosnące na wydmach nadmorskich i klifach oraz na terenach bezpośrednio do nich przyległych w pasie nadbrzeżnym
- Lasy rosnące na wydmach śródlądowych, obejmujących obszary piasków wydmowych wykazujących, po odsłonięciu, skłonność do przemieszczania się oraz na terenach bezpośrednio do nich przylegających
- Lasy rosnące na stromych i urwistych zboczach górskich, obejmujące, w zależności od wystawy, stoki o średnim nachyleniu:
 - ponad 20° na zboczach o wystawie południowej, południowo-zachodniej i zachodniej na glebach płytkich do 25 cm głębokości, a przy większej głębokości gleby - ponad 25°,

⁷ Gleby organiczne magazynują znaczne ilości węgla, a ich sprawność uzależniona jest od poziomu wód.

- b. ponad 30° na zboczach o wystawie północnej, północno-zachodniej, północnowschodniej i wschodniej na glebach płytkich do 25 cm głębokości, a przy większej głębokości -ponad 35°
- d) Lasy rosnące na terenach podatnych na usuwiska lub na terenach o rzeźbie schodkowej z pęknięciami prostopadłymi do linii spadu - przy stokach o przeważającym nachyleniu ponad 20°,
- e) Lasy rosnące na stromych zboczach jarów, wąwozów i wzgórz o przeważającym nachyleniu ponad 20° przy glebach luźnych i ponad 35° przy glebach zwięzłych, przy czym granica lasu ochronnego powinna przebiegać w odległości 30-50 metrów od krawędzi zbocza,
- f) Lasy rosnące w strefie górnej granicy lasów
- g) Obszary z glebami organicznymi.

4.2.1. *Najlepsze dostępne informacje** proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 4.2.

• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Operat glebowo-siedliskowy • Prognoza oddziaływania na środowisko <i>planu urządzenia lasu*</i> • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i>
• Inwentaryzacje torfowisk • Numeryczny model terenu

4.2.2. Strategie zarządzania HCV 4.2.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 4.2.
• Zagospodarowanie zapewniające stałą obecność szaty leśnej, np. stosowanie rębni częściowych, gniazdowych, stopniowych, czy cieć przerębowych w pierwszej kolejności gdy jest to możliwe przed zrębami zupełnymi lub pozostawianie bez użytkowania. Wyjątek stanowią sytuacje kłaskowe. • Utrzymanie, a w przypadku możliwości odtworzenie permanentnego uwodnienia gleb organicznych. • Zrównoważone użytkowanie lasów na glebach organicznych z ukierunkowaniem na ochronę zasobów węgla w glebach organicznych. Brak użytkowania może być również elementem strategii zarządzania.	• Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej • Zapisy w <i>planach urządzenia lasu*</i> • Zasady Hodowli Lasu

4.2.3. Monitoring HCV 4.2.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 4.2.
• Wykonywanie obserwacji (w tym stanu uwodnienia gleb)	• Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie (m.in. stanu uwodnienia gleb organicznych)

organicznych)	• Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze (m.in. stanu zmurszenia gleb organicznych, np. podczas prac glebowo-siedliskowych) • Wyniki i raporty podmiotów administracji rządowej (np. GIOŚ i GDOŚ, PIG) • Wiedza ekspercka • Wyniki interpretacji dostępnych zdjęć lotniczych i satelitarnych • Śledzenie zmian strukturalnych w opisach taksacyjnych kolejnych rewizji <i>planów urządzenia lasu*</i>
---------------	---

4.3. Element 3 (HCV 4.3.)

Ochrona innych lokalnie istotnych usług ekosystemowych zidentyfikowanych przez zarządcę, które występują w jednostce gospodarowania*.

Strategie zarządzania oraz monitoring elementu HCV 4.3. powinny być wdrażane stosownie do występujących wartości.

5. HCV 5 - Potrzeby społeczności lokalnych. Miejsca i zasoby o fundamentalnym znaczeniu dla zaspokajania podstawowych potrzeb *społeczności lokalnych** lub *ludności rdzennej** (w zakresie środków do życia, zdrowia, odżywiania, wody itp.) zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

Za fundamentalne potrzeby uważa się „być albo nie być” *lokalnej społeczności** lub *ludności rdzennej**. W Polsce nie odnotowano obecności *ludności rdzennej**. Prawdopodobnie istnieje niewiele okoliczności, w których *społeczności lokalne** są fundamentalnie zależne od lasów, ze względu na swoje podstawowe, fundamentalne potrzeby.

Według wytycznych FSC-GUI-60-009 „HCV5: Przykłady miejsc i zasobów fundamentalnych dla podstawowych potrzeb ludności rdzennej i społeczności lokalnych mogą obejmować źródła wody; źródła wody do nawadniania; tradycyjną żywność i leki; oraz inne zasoby leśne, od których zależne są miejscowe społeczności. Miejsca i zasoby te muszą być zidentyfikowane poprzez odpowiednie kulturowo zaangażowanie *ludności rdzennej** i *społeczności lokalnych**”. Wskazanie tej kategorii należy do *społeczności lokalnych**, które w tym celu powinny powołać się na fundamentalne znaczenie terenu dla zaspokajania swoich podstawowych potrzeb.

6. HCV 6 - Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska** i *krajobrazy** o globalnym lub krajowym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym/uświęconym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności** lub *ludności rdzennej**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności lub *ludności rdzennej**.

6.1. Element 1. (HCV 6.1.)

Wartości kulturowe. Miejsca, zasoby, *siedliska i *krajobrazy** o *kluczowym** globalnym, krajowym lub lokalnym znaczeniu kulturowym, archeologicznym lub historycznym i/lub o *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności.**

Dla Polski obszary o szczególnych wartościach ochronnych* HCV 6.1. (HCVF 6.1. - obszary o *kluczowych** wartościach kulturowych) są definiowane jako: miejsca, zasoby, *siedliska** i *krajobrazy** o *kluczowym** globalnym, krajowym lub lokalnym znaczeniu kulturowym, archeologicznym, historycznym

i/lub o *kluczowym** znaczeniu kulturowym, ekologicznym, ekonomicznym lub religijnym dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności**, zidentyfikowane poprzez *zaangażowanie** tych społeczności.

W Polsce nie odnotowano obecności *ludności rdzennej**.

Pojęcie *kluczowej** wartości odnosi się do braku możliwości jej zastąpienia i przypadków, w których utrata lub poważne uszkodzenie takiej HCV spowodowałoby poważne szkody.

Obszary HCV 6.1. mogą obejmować: zabytki, stanowiska archeologiczne, miejsca pamięci (cmentarze, pomniki), miejsca kultu religijnego oraz inne miejsca i obszary (w tym takie, które zostały wskazane przez *lokalne społeczności**, wraz z uzasadnieniem, jako obszary o *kluczowych** wartościach dla tradycyjnej kultury *lokalnych społeczności**).

Samo rekreacyjne znaczenie lasów nie jest wystarczającą podstawą do uznania HCV 6.1.

6.1.1. Identyfikacja i ocena HCV 6.1.

<i>Najlepsze dostępne informacje*</i> proponowane do zidentyfikowania i oceny elementu HCV 6.1.
- Ewidencje zabytków, rejestr zabytków - Własna wiedza i obserwacje w terenie przeprowadzone przez zarządcę - Publikacje, ekspertyzy, inwentaryzacje itp. dotyczące zasobów kulturowych, archeologicznych lub historycznych - Studia i plany zagospodarowania przestrzennego - Wykazy obiektów o istotnym znaczeniu historycznym, archeologicznym i kulturowym w planach ochrony parków krajobrazowych - Rozdziały dotyczące dziedzictwa kulturowego w dokumentacjach planów ochrony i w planach ochrony rezerwatów - Program ochrony przyrody z <i>planu urządzenia lasu*</i> - Dokumenty historyczne m. in. historyczne mapy topograficzne - Informacje od ekspertów i pasjonatów
Umotywowana opinia <i>społeczności lokalnej*</i> poparta argumentami na <i>kluczowe*</i> znaczenie danej wartości kulturowej, ekologicznej, ekonomicznej lub religijnej

6.1.2. Strategie zarządzania HCV 6.1.

Strategie mające na celu utrzymanie tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do opracowania strategii zarządzania elementem HCV 6.1.
Stosowanie dedykowanych sposobów ochrony ze szczególnym uwzględnieniem wytycznych konserwatora zabytków, jeśli występują	- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Zapisy w <i>planie urządzenia lasu*</i> lub w załącznikach - Wyniki, wnioski i wytyczne wynikające z przeprowadzonych badań na danym obszarze - Wiedza ekspercka
- Uwzględnienie woli i opinii <i>lokalnych społeczności*</i>, zaangażowanych w planowanie działań zarządczych, - Unikanie działań, które mogłyby spowodować utratę wartości <i>kluczowych*</i> dla tradycyjnej tożsamości kulturowej <i>lokalnych społeczności*</i>, - Zarówno brak użytkowania jak i odpowiednie modyfikacje gospodarki leśnej mogą być elementem strategii zarządzania.	Wypowiedzi, artykuły, wystąpienia, petycje, konsultacje społeczne

6.1.3. Monitoring HCV 6.1.

Metody mające na celu monitoring tego elementu HCV	Przykłady <i>najlepszych dostępnych informacji*</i> , które mogą być przydatne do monitoringu elementu HCV 6.1.
Wykonywanie obserwacji	- Wyniki własnych obserwacji uzyskane w terenie - Wyniki innych badań przeprowadzonych na danym obszarze - Wiedza ekspercka - Wypowiedzi, artykuły, wystąpienia, petycje, konsultacje społeczne

Sekcja 3.

Przykładowa literatura dla wybranych HCV

HCV 1

- Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000
<https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna>
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne
<http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje>
- Zawadzka D., Ciach M., Figarski T., Kajtoch Ł., Rejt Ł. 2013. Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. GDOŚ, Warszawa (dot.: 1.2.2.;)

HCV 2

- Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000
<https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna>
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne
<http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje>
- Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki J. 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki (dot. 2.1.2.;)
- Mirek Z. i in. 2005. Ostoje roślinne w Polsce. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Kraków. (dot. 2.1.2.;)
- Jermaczek A., Kwaśny Ł. 2019. Czy sieć Natura 2000 w Polsce pokrywa się z obszarami bez infrastruktury – potencjalnymi obszarami dzikimi? Przegląd Przyrodniczy 30,4: 108-131. (dot. 2.1.2.;)
- Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., Górny M., Kurek R.T., Ślusarczyk R. 2011. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża. Dostęp 12.10.2020 [<https://korytarze.pl/mapa/mapa-korytarzy-ekologicznych-w-polsce>]. (dot. 2.1.2.;)
- Jermaczek A. 2014b. Obszary dzikości – warunek skutecznej ochrony antropofobnej fauny. Przegląd Przyrodniczy 25, 4: 104-129. (dot. 2.1.2.;)
- Selva N., Kreft S., Kati V., Schluck M., Jonsson B-G., Mihok B., Okarma H., Ibsch P. 2011. Roadless and low-traffic areas as a conservation target in Europe. Environ. Manag. 48: 865-877. (dot. 2.1.2.;)
- Mysłajek R.W., Nowak S. 2014. Podręcznik Najlepszych Praktyk. Ochrona Wilka, Rysia i Niedźwiedzia brunatnego.

HCV 3

- Podręczniki metodyczne i międzysektorowe dot. obszarów Natura 2000
<https://natura2000.gdos.gov.pl/podreczniki-metodyczna>
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Przewodniki metodyczne
<http://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje>
- Pawlaczek P. 2012. Natura 2000 i inne wymagania europejskiej ochrony przyrody – Niezbędnik leśnika. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin. (dot. 3.1.2.; 3.2.2)
- Wysocki Cz., Sikorski P. 2002. Fitosocjologia stosowana. Wyd. SGGW. Warszawa
- Matuszkiewicz W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN. Warszawa

Uwaga! Ze względu na dotychczasowy brak konsensusu w Grupie SDG co do treści komentarza pod wskaźnikiem 6.3.6. FSC International zamieściło poniżej propozycje treści komentarza sformułowane przez członków SDG w toku prac Grupy. Na platformie konsultacyjnej zamieszczono pytania pomocnicze sformułowane przez Krajowych Reprezentantów FSC International.

Załącznik J: Komentarz pod wskaźnikiem 6.3.6.

Komentarz pod wskaźnikiem 6.3.6. - Opcja nr 1

Przegląd wyników badań nad progowymi wartościami martwego drewna w lasach europejskich dostępnych w naukowych bazach danych wykonany przez Muller i Butler 2010 (30 publikacji; 19 z terenu Niemiec), wykazał różne wartości progowe ilości martwego drewna w różnych typach lasu tj. od 10 do 80 m³/ha w lasach borealnych i nizinnych oraz od 10 do 150m³/ha w mieszanych lasach górskich, a najczęściej na poziomie:

- 20-30 m³/ha dla borealnych lasów iglastych;
- 30-40 m³/ha dla mieszanych lasów górskich;
- 30-50 m³/ha dla niżowych lasów dębowo-bukowych.

Jednakże ww. autorzy w konkluzji artykułu wskazują również, że zakres ten jest znacznie wyższy niż ogólna ilość martwego drewna występującego w lasach gospodarczych. Ich zdaniem w takiej sytuacji konieczne jest ustanowienie kilku drzewostanów leśnych z ilością martwego >20–50 m³ ha⁻¹ na poziomie krajobrazowym, w odróżnieniu od stawiania sobie niższych celów we wszystkich drzewostanach. Jak duży i spójny obszar takich drzewostanów jest potrzebny nadal nie wiadomo, pomimo tego, że niektóre informacje wskazują, że otoczenie również odgrywa istotną rolę.

Z kolei Ranius i Fahrig (2006), w przeglądowym artykule dyskusyjnym wykorzystującym 8 badań wykonanych w Europie, konkludują że zależność prawdopodobieństwa wyginięcia gatunków od ilości martwego drewna w pojedynczym drzewostanie najczęściej nie wykazuje wyraźnych progów. Dzieje się tak prawdopodobnie dlatego, że różne gatunki saproksyliczne zależą od różnych rodzajów martwego drewna i reagują na gęstość siedlisk w różnych skalach przestrzennych. W konsekwencji ochrona saproksylofilii powinna odbywać się w skali krajobrazu z uwzględnieniem określonych typów martwego drewna. Oznacza to, że jeśli wszystkie gatunki mają zostać zachowane, muszą istnieć obszary ze starymi ilościami martwego drewna. Występuje (również) duża naturalna zmienność ilości martwego drewna w czasie i przestrzeni, spowodowana na przykład produktywnością gruntów leśnych i dynamiką pożarów (Siitonen, 2001), i ważne jest, aby niektóre bardziej produktywne lasy również pozostawały niezarządzane.

Svedrup–Thygeson i in. (2014) na podstawie przeglądu 30 badań (większość z terenu Skandynawii) skonkludowali, że sama ilość martwego drewna nie jest wystarczającym kryterium zachowania związanych z nim gatunków, istotne są również inne czynniki jak ciągłość występowania martwego drewna w czasie i jego rozmieszczenie w przestrzeni. Jest także wiele przykładów na to, że jakkolwiek działalność czy zabiegi zmierzające do promowania bioróżnorodności gatunków saproksylicznych w lasach zagospodarowanych wymagają „podejścia w szerokiej skali”, tzn. lokalne zabiegi powinny być wykonywane w kontekście krajobrazu w sensie geograficznym i historycznym w znacznie większym stopniu niż jest to robione obecnie.

W ocenie stanu ochrony leśnych siedlisk przyrodniczych (np. na obszarach Natura 2000) w Polsce za wskaźnik stanu właściwego (FV) przyjęto różne wartości dla poszczególnych typów leśnych siedlisk przyrodniczych:

- w borach chrobotkowych: brak martwego drewna leżącego (nie określono ilości drewna stojącego),
- w ciepłolubnych dąbrowach (91Q0) do 5% miąższości drzewostanu,
- w buczynach (9110, 9130), dąbrowach (9190), grądach (9160, 9170), łęgach (91E0, 91F0), górskich borach świerkowych – powyżej 20m³/ha,
- w innych typach siedlisk przyrodniczych nie uzależnia się oceny stanu ochrony od ilości martwego drewna.

Dodatkowo, jako wskaźnik stanu właściwego uznaje się liczbę grubych kłód martwego drewna (wymagając by miały co najmniej 3 m długości i 30-50 cm grubości, zależnie od grubości do jakiej dorastają drzewa w danym siedlisku):

- w borach i lasach bagiennych (91D0) – powyżej 3 szt./ha,
- w buczynach (9110, 9130), dąbrowach (9190), grądach (9160, 9170), łęgach (91E0, 91F0), górskich borach świerkowych – powyżej 5 szt. /ha,
- w innych typach siedlisk przyrodniczych nie uzależnia się oceny stanu ochrony od ilości martwego drewna wielkowymiarowego.

Należy jednak pamiętać, że siedliska przyrodnicze podlegają ochronie w wyznaczonych w tym celu obszarach Natura 2000 - w danym obszarze i dla danego siedliska. Kwestie pożądanej ilości martwego drewna są zazwyczaj uwzględnione w planach zadań ochronnych (PZO), lub planach urządzenia lasu z zakresem PZO i mogą się istotnie różnić od podanym powyżej wartości.

Należy również pamiętać, że pozostawianie drzew do naturalnej śmierci i rozkładu nie może powodować pogorszenia stanu sanitarnego lasu (spowodować wystąpienia gradacji szkodliwych organizmów). Obowiązek zachowania lasu we właściwym stanie zdrowotnym wynika z art. 9. ust. 1 pkt. 2) Ustawy o Lasach.

Komentarz pod wskaźnikiem 6.3.6. - Opcja nr 2⁸

Przegląd wyników dostępnych w naukowych bazach danych wyników badań nad progowymi wartościami martwego drewna w lasach europejskich (30 publikacji; większość z terenu Niemiec), wykonany przez Muller i Butler (2010), wykazał że progowe ilości martwego drewna krytyczne dla różnych elementów różnorodności biologicznej identyfikowano w różnych badaniach na poziomach od 10 do 80 m³/ha w lasach borealnych i nizinnych i od 10 do 150m³/ha w mieszanych lasach górskich, a najczęściej na poziomie:

- 20-30 m³/ha dla borealnych lasów iglastych;
- 30-40 m³/ha dla mieszanych lasów górskich;
- 30-50 m³/ha dla niżowych lasów dębowo-bukowych.

Z kolei Ranius i Fahrig (2006), w przeglądowym artykule dyskusyjnym wykorzystującym 8 badań wykonanych w Europie, nie znaleźli wyraźnych progów ilości martwego drewna, poniżej których

⁸ Treść opcji nr 2 komentarza została zawarta w „Stanowisku niektórych członków Grupy Opracowującej Krajowy Standard FSC (SDG) w sprawie nieuzgodnionych przez SDG wskaźników Projektu nr 2 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC® dla Polski, proponowane do przekazania do konsultacji publicznych i testów terenowych” z 25.05.2021r. – [Pobierz dokument](#)

gwałtownie rosło by prawdopodobieństwo wyginięcia gatunków, sugerując że dla ochrony najważniejsza jest obecność – w skali krajobrazu, a nie pojedynczego drzewostanu – różnorodność typów martwego drewna, a ważniejsza od średniej jego ilości jest obecność i odpowiednie rozmieszczenie lasów nieużytkowanych, bardzo bogatych w martwe drewno różnych rodzajów.

Svedrup–Thygeson i in. (2014) na podstawie przeglądu 30 badań (większość z terenu Skandynawii) skonstruowali, że sama ilość martwego drewna nie jest wystarczającym kryterium zachowania związanych z nim gatunków, ponieważ istotne są także inne czynniki: ciągłość występowania odpowiednich zasobów drewna w czasie i jego rozmieszczenie w przestrzeni (skala krajobrazu).

W ocenie stanu ochrony leśnych siedlisk przyrodniczych (np. na obszarach Natura 2000) w Polsce za wskaźnik stanu właściwego (FV) przyjęto różne wartości dla poszczególnych typów leśnych siedlisk przyrodniczych:

- w borach chrobotkowych: brak martwego drewna leżącego (nie określono ilości drewna stojącego),
- w ciepłolubnych dąbrowach (91Q0) do 5% miąższości drzewostanu,
- w buczynach (9110, 9130), dąbrowach (9190), grądach (9160, 9170), łęgach (91E0, 91F0), górskich borach świerkowych – powyżej 20m³/ha,
- w innych typach siedlisk przyrodniczych nie uzależnia się oceny stanu ochrony od ilości martwego drewna.

Dodatkowo, jako wskaźnik stanu właściwego uznaje się liczbę grubych kłód martwego drewna (wymagając by miały co najmniej 3 m długości i 30-50 cm grubości, zależnie od grubości do jakiej dorastają drzewa w danym siedlisku):

- w borach i lasach bagiennych (91D0) – powyżej 3 szt./ha,
- w buczynach (9110, 9130), dąbrowach (9190), grądach (9160, 9170), łęgach (91E0, 91F0), górskich borach świerkowych – powyżej 5 szt. /ha,
- w innych typach siedlisk przyrodniczych nie uzależnia się oceny stanu ochrony od ilości martwego drewna wielkowymiarowego.